

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Katja Novak

**Internacionalizacija slovenskih podjetij v okviru
mednarodnih misij Slovenske vojske in Slovenske policije**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Katja Novak

**Mentorica:izr. prof. dr. Andreja Jaklič
Somentorica: doc. dr. Maja Garb**

**Internacionalizacija slovenskih podjetij v okviru
mednarodnih misij Slovenske vojske in Slovenske policije**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2011

Za vso pomoč, nasvete in ogromno podporo pri mojem ambicioznem načrtu se iz srca zahvaljujem mentorici izr. prof. dr. Andreji Jaklič in somentorici doc. dr. Maji Garb. Najlepša hvala za zelo veliko moralno podporo ter neomejeno zalogo nasvetov in spodbud tudi vsem sodelavcem, še zlasti Mišotu, Aleksandri, Anki in Jasmini. Hvala tudi vsem drugim, ki ste z mano in
mojo magistrsko nalogo živeli.

IZJAVA O AVTORSTVU DELA

Internacionalizacija slovenskih podjetij v okviru mednarodnih misij Slovenske vojske in Slovenske policije

Cilj magistrske naloge je ugotoviti, ali zunanja in obrambna politika (ekonomika) Slovenije omogočata pospeševanje gospodarskega sodelovanja slovenskih podjetij na območja, kjer Slovenija izvaja mirovne operacije. Mirovne operacije razumemo kot sredstvo za zagotavljanje miru in varnosti v mednarodni skupnosti, lahko pa predstavljajo tudi sredstvo pospeševanja gospodarskega sodelovanja za države, ki v njih sodelujejo. Ob tem je za uresničevanje gospodarskega sodelovanja nujna tudi pravilna zunanja in obrambna politika, ki jo država izvaja. Zunanja politika je namreč proces, preko katerega država lahko uresničuje svoje interese in cilje, med drugimi tudi varnost, doseganje ugleda in prepoznavnosti ter razvoj.

V magistrski nalogi sem se osredotočila tudi na obrambno ekonomiko oziroma vojaške izdatke, ki vplivajo na rast in razvoj države. Za Slovenijo tako glede na empirično raziskovanje ne moremo reči, da obstaja povezava med sodelovanjem države v mirovnih operacijah in povečanim gospodarskim sodelovanjem zaradi tega. Podjetja namreč mirovne operacije interpretirajo bolj kot 'škodo' poslovanju ter obenem pogrešajo večje sodelovanje države na področju promoviranja slovenskih podjetij, gospodarske diplomacije in drugih načinov, kako slovenskim podjetjem pomagati pri pridobivanju poslov na teh področjih.

Ključne besede: mirovne operacije, internacionalizacija, varnost, razvoj, zunanja politika.

Internationalization of Slovenian companies in peacekeeping operations which are held by Slovenian army and police

The goal of the M.A. thesis has been if the Slovenian foreign and defense politics (economics) enable acceleration of economic co-operation of Slovenian companies to the areas where Slovenia executes peace operations. We understand peace operations as a means of peace and security assurance in the international community. However, they can also present a means of promotion of economic development for countries that co-operate in them. Correct foreign and defense politics that a country executes is also important for economic co-operation. Foreign politics is a process the country can realize its interests and goals with; among others security, attaining of reputation, recognition, and development.

I have focused on defense economics and military expenses that affect growth and development of a country. Based on the empiric research, we cannot say for Slovenia that there is a connection between co-operation of the state in peace operations and the increased economic co-operation as its consequence. Companies namely interpret peace operations more as 'damage' to their business operations and they lack bigger co-operation of the state in the area of Slovenian companies' promotion, economic diplomacy, and other ways for helping Slovenian companies with winning business at the areas mentioned.

Keywords: peace operations, internationalization, security, development, foreign affairs.

KAZALO

1. UVOD	8
1.1 Opredelitev problema	9
1.2 Cilj magistrske naloge	12
1.3 Predmet raziskovanja, raziskovalna vprašanja in hipoteze	12
1.3.1 Raziskovalna vprašanja	12
1.3.2 Hipoteze	13
1.4 Metode dela	15
1.5 Struktura naloge	15
2. MIROVNE OPERACIJE KOT SREDSTVO ZA POSPEŠEVANJE GOSPODARSKEGA SODELOVANJA	17
2.1 Razumevanje pojmov varnost in mirovne operacije	17
2.2 Zunanja in obrambna politika (ekonomika) Slovenije	29
2.3 Razvojna ekonomija v povezavi s teorijami mednarodne menjave	38
2.4 Mirovne operacije Slovenske vojske in Policije kot sredstvo za pospeševanje gospodarskega sodelovanja	45
3. EMPIRIČNI DEL	47
3.1 Raziskovalni problem in izhodišče raziskave	47
3.1.1 Cilj raziskave	47
3.1.2 Teze oziroma raziskovalna vprašanja	47
3.2 Raziskovalne metode	48
3.3 Vzorec	49
3.3.1 Pilotski vprašalnik	49
3.3.2 Anketni vprašalnik	50
3.4 Analiza empiričnih rezultatov	51
3.4.1 Sklep:	66
3.5 Študija primera: sodelovanje Avstralije v mirovnih operacijah z namenom uresničevanja gospodarskih interesov	70
4. ZAKLJUČEK	75
5. LITERATURA	79
PRILOGA A: PILOTSKI VPRAŠALNIK	86
PRILOGA B: ANKETNI VPRAŠALNIK	88
PRILOGA C: REZULTATI RAZISKOVANJA	91
PRILOGA D: IZVOZ SLOVENIJE PO DRŽAVAH (V 1000 EUR) OD LETA 1996 DO JUNIJ 2011	99
PRILOGA E: NEPOSREDNE TUJE INVESTICIJE SLOVENIJE V TUJE DRŽAVE 1998 – 2009 (v milijonih EUR)	102

Kazalo slik:

Slika 1.1: Proces uresničevanja razvoja z zunanjo in obrambno politiko skozi proces mirovnih operacij glede na teoretične koncepte.....	11
Slika 3.2: Proces uresničevanja razvoja z zunanjo in obrambno politiko skozi proces mirovnih operacij glede na empirične rezultate	67
Slika 3.3: Izvoz blaga v Avstralijo iz Vzhodnega Timorja in uvoz blaga v Vzhodni Timor iz Avstralije med leti 2006 in 2010	72

Kazalo tabel:

Tabela 3.1: Mednarodne operacije in misije s sodelovanjem Slovenske vojske in Slovenske policije v letu 2011	52
Tabela 3.2: Število podjetij, ki izvažajo na območja mirovnih operacij.....	53
Tabela 3.3: Število podjetij glede na velikost podjetja	54
Tabela 3.4: Število podjetij glede na leto ustanovitve	55
Tabela 3.5: Število podjetij glede na delež izvoza	55
Tabela 3.6: Leto začetka sodelovanja v mirovni operaciji s strani Slovenske vojske ali Slovenske policije	58
Tabela 3.7: Izvoz Latvije v Afganistan med leti 2002 – 2010 v USD	63
Tabela 3.8: Izvoz Kanade v Afganistan med leti 2002 – 2010 v USD	63
Tabela 3.9: Izvoz Avstralije v letih 2002 – 2008 v milijonih ameriških dolarjev (USD).....	71
Tabela 3.10: Uvoz Vzhodnega Timorja iz Avstralije kot delež BDP med leti 2000 in 2008	72
Tabela 3.11: Neposredne investicije Avstralije v milijonih USD med leti 2000 in 2008.....	74
Tabela 3.12: Tokovi neposrednih investicij v Vzhodni Timor med leti 2000 in 2008 v milijonih USD	74

Kazalo grafov:

Graf 2.1: Povezava med vrsto mirovne operacije in potencialom za gospodarsko sodelovanje	21
Graf 3.2: Delež podjetij glede na velikost podjetja.....	54
Graf 3.3: Delež podjetij glede na leto ustanovitve	55
Graf 3.4: Delež podjetij glede na delež izvoza.....	56
Graf 3.5: Potencial za gospodarsko sodelovanje glede na misijo, v kateri je bila Slovenija udeležena.....	68

1. UVOD

Mirovne operacije. Ko slišimo to besedno zvezo, pomislimo na vojsko, vojaško opremo in predvsem stroške, ki jih sodelovanje Slovenske vojske in Policije v mirovnih operacijah predstavlja za državo. Zelo redko pomislimo na to, da so mirovne operacije pravzaprav namenjene zagotavljanju miru in varnosti na ravni mednarodne skupnosti ter posledično nacionalne varnosti. Države so se namreč, še zlasti po 2. svetovni vojni, začele zavedati, da ni dovolj zagotavljanje varnosti in miru samo znotraj države, ampak je država ogrožena tudi navzven, čeprav v konfliktu ni udeležena. Prav zato za države postane pomembno dejstvo, da je varnost zagotovljena na ravni mednarodne skupnosti oziroma vsaj na bližnjih območjih. Lahko rečemo, da so se v ta namen na ravni mednarodne skupnosti razvile mirovne operacije, ki jih lahko razumemo kot orodje za uresničevanje varnosti in miru. Poleg zagotavljanja varnosti pa sodelovanje v mirovnih operacijah krepi ugled države in prispeva k boljši mednarodni podobi in položaju ter verodostojnosti države.

V zadnjem času pa se poleg varnosti in ugleda, kot rezultata sodelovanja v mirovnih operacijah, pojavlja tudi možnost uresničevanja oziroma pospeševanja gospodarskih interesov/sodelovanja skozi mirovne operacije. Države lahko namreč v mirovnih operacijah sodelujejo zaradi uresničevanja drugih (ne-varnostnih) interesov in ne samo zaradi zagotavljanja varnosti in ugleda. Ne moremo trditi, da se države za mirovne operacije odločajo samo v ta namen, torej zaradi pospeševanja gospodarskega sodelovanja, je pa to lahko eden izmed spremljajočih se razlogov, zakaj se država odloči za sodelovanje v mirovni operaciji.¹

Uspešnost vključevanja v mirovne operacije zaradi gospodarskih interesov in njihovo dejansko uresničevanje bom preverila na primeru Slovenije. Rezultate na ravni Slovenije bom primerjala z uspešnostjo pospeševanja gospodarskega sodelovanja Avstralije, Latvije in Kanade. V nadaljevanju podajam podrobnejšo opredelitev problema ter lastno predstavitev povezave med koncepti, ki so predmet magistrske naloge.

---

¹ Med drugim so se za sodelovanje v mirovnih operacijah odločale tudi revne države, ki so za sodelovanje prejemale finančne prispevke s strani Organizacije združenih narodov (OZN).

1.1 Opredelitev problema

Ko govorimo o ekonomskem razvoju posamezne države kot njenem temeljnem cilju, je treba upoštevati tudi varnost države. Varnost ne predstavlja samo osnovnega pogoja za uspešen razvoj države, ampak jo države prepoznavajo kot strateški nacionalni interes, ki ga želijo uresničevati. Ob tem se zavedajo, da varnosti svoje države ne morejo zagotavljati, v kolikor varnost in stabilnost držav nista zagotavljeni tudi na ravni mednarodne skupnosti. Med strateške nacionalne interese države, poleg varnosti, spadajo tudi ugled, prepoznavnost in verodostojnost države. Strateške nacionalne interese države uresničujejo skozi proces zunanje politike. Po Benku (2000, 221) je to »institucionalizirani proces dejavnosti – akcij, ki jih določena v državi organizirana družba opravlja nasproti širšemu in ožjemu mednarodnemu okolju z namenom uresničevati svoje materialne in nematerialne interese ter tako vplivati nanj, bodisi da realnosti v mednarodni skupnosti spreminja bodisi se jim prilagaja«.

Med dejavnosti oziroma akcije (sredstva zunanje politike) države uvrščamo tudi mirovne operacije, ki so namenjene zagotavljanju varnosti in stabilnosti držav v mednarodni skupnosti (Benko 2000, 273). Mirovne operacije potekajo v okviru mednarodnih organizacij. Mandat za njihovo izvajanje dobijo posamezne države. Mirovne operacije so vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti, ki potekajo z namenom vzpostavitve in ohranjanja mednarodnega miru (Jelušič 2003; Jelušič 2005; Pipenbaher 2009). Poleg tega omogočajo post-konfliktno obnovo: ponovno vzpostavitev institucij, telekomunikacij, prometnih povezav, ponovni zagon gospodarstva in povečanje mednarodnega političnega in gospodarskega sodelovanja. Za zagotavljanje mednarodnega miru, politične stabilnosti države in čim višjega ekonomskega razvoja države so mirovne operacije lahko ključnega pomena. Ob tem se postavlja tudi vprašanje upravičenosti z vidika porabljenih finančnih sredstev oziroma obrambnih izdatkov, ki vplivajo na gospodarsko rast ter posledično na razvoj.

Kot prej omenjeno, je temelj ekonomskega razvoja in cilj večine narodov na svetu varnost, ki predstavlja tudi osrednji del koncepta razvojne ekonomije (Ray 1998, 7). Ko govorimo o ekonomskem razvoju države, predpostavljamo, kot pravi Ray (1998, 8), da je

kvaliteta življenja visoka, da so zagotovljene politične pravice in svoboščine ter da je omogočen intelektualni in kulturni razvoj.

Pomemben pogoj za doseganje razvoja predstavlja mednarodno ekonomsko sodelovanje (mednarodna menjava)², za katerega Ray (1998, 38) pravi, da so vse države močno vključene vanj. Podrobneje nam mednarodno menjavo na nivoju podjetij, ki sprejemajo odločitve o menjavi, pomaga razumeti eklektična paradigma, katere namen je združiti teorije mednarodne ekonomije oziroma ponuditi holistični okvir, s katerim bi lahko identificirali ter ocenili dejavnike, ki vplivajo na delovanje oziroma sodelovanje na tujih trgih (internacionalizacija). Eklektična paradigma povezuje lastnosti držav (poslovnih okolij) vpletenih v menjavo in značilnosti podjetij ter predvideva tri vrste prednosti (lastniško specifične, lokacijsko specifične in internalizacijsko specifične), ki jih mora imeti podjetje, da se vključi v mednarodno menjavo (Dunning 1988, 2).³

Na uspešno internacionalizacijo podjetij v primeru, ko gre za internacionalizacijo na področja, kjer se izvajajo mirovne operacije, vplivajo predvsem lokacijsko specifične prednosti, med katere spadajo proizvodni stroški, tržni dejavniki in vladne politike (Rojec 1993, 53–54). Pri tem je potrebno izpostaviti tržne dejavnike in vladne politike, ki po mojem mnenju v konkretnem primeru internacionalizacije na območja izvajanja mirovnih operacij najbolj vplivajo na odločitev, ali se bo podjetje internacionaliziralo oziroma vključevalo na tuje trge.

Kako uspešno podjetja spodbujajo mednarodno menjavo na območjih, kjer se izvajajo mirovne operacije, je odvisno tudi od tega, kako dobro domača država izvaja zunanjo in obrambno politiko. Država namreč lahko preko procesa zunanje politike vpliva na dejavnike okolja in povečuje prednosti za mednarodno gospodarsko sodelovanje podjetij. S sodelovanjem v mirovnih operacijah (z namenom zagotavljanja varnosti) in vplivom na okolje izvajanja mirovne operacije lahko država lastnim podjetjem pomaga pri procesu internacionalizacije (promoviranje slovenskih izdelkov, gospodarska diplomacija).⁴ S pravo

---

² Mednarodna menjava predstavlja menjavo (uvoz, izvoz) in investicije s strani podjetij izven nacionalnih meja (Cavusgil 2008, 4).

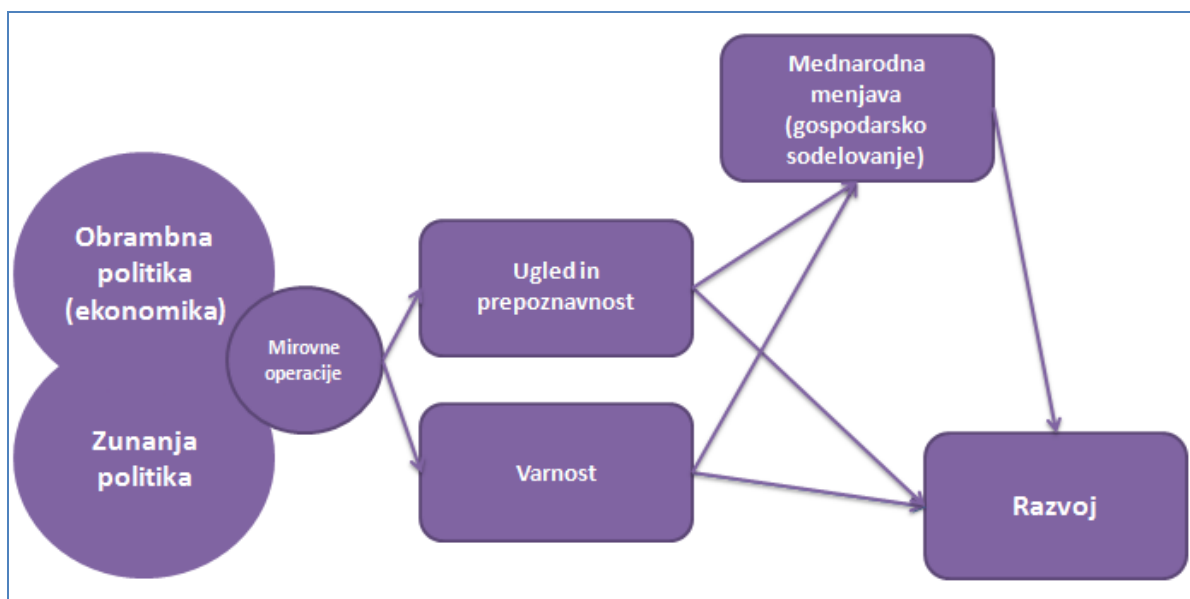
³ Več o tem v Dunning 1988, Cole in drugi 2007, Dunning 1995, Brouthers in drugi 1999.

⁴ Udovič (2009, 130) gospodarsko diplomacijo razume kot diplomatsko udejstvovanje države in vladnih ustanov, ki podpira podjetje iz domače države pri njihovem poslovanju s tujo državo oziroma pri vzpostavljanju sodelovanja/trgovanja. »Te državne (in paradržavne) ustanove nudijo podporo domačim podjetjem pri vstopu na tuje trge, jih obveščajo o možnostih sodelovanja s podjetji v deželi gostiteljici, spodbujajo mednarodno menjavo, pomagajo domačim podjetjem pri pridobivanju dovoljenj, izpeljavi postopkov, pri premoščanju kulturnih in etičnih navad v državi prejemnici« (Udovič 2009, 130).

obrambno politiko pa lahko vpliva na obrambne izdatke, ki jih sodelovanje v mirovnih operacijah prinaša, in s tem posledično vpliva tudi na gospodarsko rast oziroma razvoj.

Slika 1.1 prikazuje teoretično zasnovano procesov, ki vodijo do uresničevanja končnega cilja, torej razvoja (prava zunanja in obrambna politika, ki se uresničujeta skozi proces mirovnih operacij, z namenom doseganja ugleda, varnosti, mednarodne menjave in končnega cilja - razvoja).⁵ Kot pogoj mednarodne menjave predvidevamo varnost, ki mora biti vzpostavljena za uresničevanje gospodarskega sodelovanja (v nasprotnem primeru obstajajo visoka tveganja in možnost, da se podjetja za gospodarsko sodelovanje ne odločajo). V kolikor je zunanja politika pravilna in vodi do pospeševanja gospodarskega sodelovanja, lahko rečemo, da je mednarodna menjava del zunanje politike.

Slika 1.1: Proces uresničevanja razvoja z zunanjo in obrambno politiko skozi proces mirovnih operacij glede na teoretične koncepte

Za podjetja, ki se želijo internacionalizirati, lahko mirovne operacije predstavljajo vzvod za pospeševanje gospodarskega sodelovanja, pri tem pa imajo podjetja po mojem mnenju večje možnosti, če država sodeluje v določeni mirovni operaciji. Pomemben dejavnik pri tem je, ali gre za malo državo ali veliko državo, saj lahko sklepamo, da bodo velike države lažje uresničevale svoje ekonomske interese v okviru mirovnih operacij, medtem ko male države verjetno ne bodo imele dovolj vpliva. Sicherl in Svetličič (2004, 419) nasprotno

⁵ Dokazovanje oziroma raziskovanje razvoja, ugleda in prepoznavnosti države kot cilja oziroma posledice procesov ni namen magistrske naloge. V magistrski nalogi bo kot končni cilj interpretirano pospeševanje gospodarskega sodelovanja zaradi vključitve Slovenije v mirovne operacije.

trdita, da je uspešnost malega odprtega gospodarstva (kljub visoki odvisnosti od svetovnih gibanj) močno pogojena z uspešnostjo nacionalnih razvojnih strategij oziroma politik.

1.2 Cilj magistrske naloge

Cilj magistrske naloge je raziskati in ugotoviti v kakšni meri (če sploh) zunanja in obrambna politika Slovenije omogočata/vplivata na pospeševanje gospodarskega sodelovanja slovenskih podjetij na območjih, kjer Slovenija izvaja mirovne operacije.

1.3 Predmet raziskovanja, raziskovalna vprašanja in hipoteze

Predmet raziskovanja magistrske naloge bo povezava med mirovnimi operacijami, ki jih izvaja slovenska država in internacionalizacijo slovenskih podjetij na teh območjih. Mirovne operacije lahko države namreč uporabijo kot sredstvo uresničevanja zunanje politike (Jazbec 2009) in obenem omogočijo internacionalizacijo podjetij na območjih, kjer izvajajo mirovne operacije. Eden izmed razlogov za vključevanje držav v mirovne operacije je namreč tudi ekonomski vidik mirovnih operacij, kjer gre za uresničevanje gospodarskih interesov znotraj izvajanja mirovne operacije.

V okviru tega bom preučevala, ali se slovenska podjetja sploh odločajo za internacionalizacijo na območja mirovnih operacij in v kakšni meri jim slovenska država (lahko) pri tem pomaga s svojo zunanjo politiko.

Obenem bom preverila, kakšen vpliv je imela vzpostavitev mirovne operacije na poslovanje podjetij, ki so poslovala na teh področjih, še preden je bila mirovna operacija vzpostavljena. Zanimalo me bo tudi, kakšen vpliv ima dejstvo, da je Slovenija mala država in ali ima lahko zaradi tega težave pri uveljavljanju svojih interesov, še zlasti, ker v mirovnih operacijah sodelujemo v manjši meri. S tega vidika namreč Slovenija nima velikega vpliva pri odločanju o tem, v kakšni meri bo lahko vključila slovenska podjetja oziroma jim pomagala pri pridobivanju poslov na teh območjih. V nadaljevanju podajam raziskovalna vprašanja in hipoteze, ki mi bodo pomagale pri raziskovanju tega vprašanja.

1.3.1 Raziskovalna vprašanja

1. Kakšen vpliv ima dejstvo, da slovenska država sodeluje na mirovnih operacijah, na odločitev podjetij ali se bodo internacionalizirala na ta območja? Ali to po mnenju predstavnikov podjetij predstavlja oviro za podjetje ali prednost?
2. Kaj bi lahko Republika Slovenija (RS) storila, da bi območja, kjer se izvajajo mednarodne mirovne misije Slovenske vojske in Slovenske policije, postala bolj zanimiva za poslovanje slovenskih podjetij?
3. Kaj je vzpostavitev mirovne operacije na določenem območju pomenila za podjetja, ki so tam že poslovala pred njeno vzpostavitvijo? Kakšne spremembe so podjetja občutila pri poslovanju?
4. V kakšni meri predstavlja oviro za internacionalizacijo podjetij na območja, kjer se izvajajo mirovne operacije, dejstvo, da je Slovenija mala država?

1.3.2 Hipoteze

Sodelovanje v mirovnih operacijah po Arehu (2009, 131–32) izhaja iz potrebe po uresničevanju nacionalnega interesa. Slovenija kot nacionalni interes v ReSNV-1 opredeljuje tudi varnost in stabilnost v mednarodnem okolju, katerih zagotavljanje lahko uresničujemo preko sodelovanja v mednarodnih operacijah. Udeležbo RS v mednarodnih operacijah tako glede na Strategijo sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah razumemo kot sestavni del celovitega pristopa, ne samo k zagotavljanju nacionalne varnosti, ampak tudi mednarodne, ter k uresničevanju zunanjepolitičnih, varnostnih, gospodarskih in drugih interesov ter ciljev. Strateške interese za sodelovanje RS v mirovnih operacijah med drugim določata tudi njen geostrateški položaj ter gospodarski interesi.

Na podlagi zgoraj podanih dejstev lahko torej sklepam:

H1: Mednarodne mirovne misije, ki jih izvajata Slovenska vojska in Slovenska policija, pospešujejo mednarodno gospodarsko sodelovanje slovenskih podjetij na območjih, kjer se mirovne misije izvajajo.

Iz zgornjega lahko torej sklepamo, da mirovne operacije pospešujejo gospodarsko sodelovanje, vendar pa še vedno ostaja vprašanje, v kakšni meri oziroma kako uspešno. Grošelj (2009, 76) namreč kritično ocenjuje, da Slovenija ni izkoristila vseh potencialov in priložnosti, ki jih prinaša sodelovanje v mirovnih operacijah. Kot ključna izziva prepozna oblikovanje in uresničevanje državne politike sodelovanja v mirovnih operacijah. Prav tako

je pomembno integriranje posameznih politik (zunanja, obrambna, zunanje-trgovinska). Kot pravi, Slovenija namreč ni uspela slediti drugim članicam EU in Nata, ki jim je uspelo preko nacionalnih mehanizmov na področju vključevanja v mirovne operacije uresničiti nacionalne ter predvsem gospodarske (oziroma tudi t. i. nevarnostne) interese znotraj izvajanja mirovne operacije. Slovenija mora po njegovem mnenju vzpostaviti potrebne nacionalne mehanizme,⁶ ki bi navzven delovali celovito in navznoter omogočali Sloveniji, da v mirovno operacijo vključi zainteresirane vladne in nevladne akterje, ki bi lahko v mirovnih operacijah sodelovali (Grošelj 2009, 76).

V Strategiji je zapisano tudi, da je sodelovanje RS v mirovnih operacijah odvisno od razpoložljivih zmogljivosti. Glede na to, da Slovenijo uvrščamo med male države, lahko sklepamo, da ima manjše zmogljivosti kot velike države, iz česar sledi, da se mora Slovenija odločati v katerih mirovnih operacijah sodelovati in v kakšni meri, kar pa seveda vpliva tudi na možnost uresničevanja gospodarskih interesov v okviru mirovne operacije.

Iz tega lahko torej sklepamo:

H2: Šibka udeležba Slovenije v mednarodnih mirovnih misijah ter odsotnost državne politike in nacionalnih mehanizmov za sodelovanje v mirovnih operacijah za slovenska podjetja pomeni oviro pri gospodarskem sodelovanju na teh področjih.

Mirovne operacije lahko razumemo kot vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti, ki potekajo z namenom vzpostavitve in ohranjanja mednarodnega miru in vključujejo tudi post-konfliktno obnovo oziroma ponovno vzpostavitev institucij, telekomunikacij, prometnih povezav ter ponovni zagon gospodarstva, vključno z več mednarodnega sodelovanja in mednarodne menjave (Jelušič 2003; Jelušič 2005; Pipenbaher 2009). Za območja, kjer se izvajajo mirovne operacije, je torej v največji meri značilno, da državne institucije in drugi organi, ki so pogoj za uspešno gospodarsko sodelovanje, ne delujejo.

Na podlagi zgornjih dejstev podajam naslednjo hipotezo:

H3: Gospodarsko sodelovanje na območjih, kjer se izvajajo mednarodne mirovne misije z namenom vzpostavitve in ohranjanja mednarodnega miru, za podjetja

---

⁶ Pod politikami in nacionalnimi mehanizmi razumem: vzpostavljeno dolgoročno strategijo za gospodarsko sodelovanje na teh območjih, boljšo obveščenost slovenskih podjetij in okrepitev gospodarske diplomacije.

predstavlja tveganja z vidika varnosti, nestabilnih političnih razmer in neurejenih gospodarskih razmer.

1.4 Metode dela

Za raziskovanje ter pisanje magistrskega dela bom uporabila teoretično in empirično raziskovanje. Začela bom s konceptualno analizo in povezovanjem teoretičnih konceptov s področij (zunanja politika, mala država, varnost, mirovne operacije, eklektična paradigma) in nadaljevala z metodo makro analize sekundarnih virov, analizo uradnih statistik, zbiranjem primarnih virov, primerjalnim raziskovanjem, študijami primerov in statistično obdelavo zbranih primarnih podatkov in študijskih primerov.

Analiza uradnih statistik je bila izvedena z namenom pridobivanja podatkov o tem, katera podjetja poslujejo na območjih, kjer se izvajajo mirovne operacije slovenske države. Prav tako sem iz uradnih statistik držav in Svetovne banke pridobila podatke o mednarodni menjavi oziroma izvozu med državami. Pri analizi ter merjenju pomena mirovnih operacij za internacionalizacijo slovenskih podjetij sem izhajala iz analize podatkov anket. Empirično raziskovanje je bilo izvedeno s pomočjo strukturiranega vprašalnika. Pred tem sem v nekaj podjetij poslala pilotske vprašalnike z namenom preveritve vprašalnika. S tem sem ugotavljala, če lahko na podlagi pripravljenega vprašalnika pridobim vse odgovore, ki me zanimajo. V magistrsko nalogo sem vključila tudi študijo primera Avstralije. Za Avstralijo sem uspela pridobiti podatke o uresničevanju gospodarskih interesov v eni izmed mirovnih operacij v kateri je sodelovala. S pomočjo študije primera Avstralije sem poskušala ugotoviti v kakšni meri uresničuje ekonomske interese (pospešuje gospodarsko sodelovanje) skozi sodelovanje v mirovnih operacijah. Vpliv mirovne operacije sem s kazalci mednarodne menjave preverjala tako na primeru Avstralije, kot tudi Latvije in Kanade, ki sodelujeta v mirovni operaciji v Afganistanu. Rezultate sem nato primerjala s Slovenijo.

1.5 Struktura naloge

Magistrska naloga bo sestavljena iz treh delov. Prvi del magistrske naloge bo predstavljal uvod.

Drugi del magistrske naloge je razdeljen na podpoglavja. V prvem podpoglavju bom opredelila koncept varnosti in mirovnih operacij kot osnovne sestavine za razvoj ter obrambno ekonomiko. Mirovne operacije lahko razumemo kot sredstvo prisile v okviru procesa zunanje politike, zato bo drugo podpoglavje namenjeno analizi koncepta zunanje politike in strategij zunanje politike (med katere sodi tudi pospeševanje mednarodne menjave). Slovenijo v mednarodni skupnosti razumemo kot malo državo, zato se bom osredotočila in obenem omejila na analizo zunanje politike malih držav ter analizo zunanje politike Slovenije. V tretjem podpoglavju bom s teorijo razvojne ekonomije utemeljila koncept ekonomskega razvoja, ki ga kot nacionalni interes prepoznavajo države. Ekonomski razvoj države dosegajo tudi s pomočjo mednarodne menjave, na katero z zunanjo politiko in zunanjetrgovinsko politiko vplivajo, zato bom s pomočjo eklektične paradigme analizirala razloge zaradi katerih se podjetja vključujejo v mednarodno menjavo. V sklepnem (četrtem podpoglavju) bom definirala povezavo med koncepti, torej teoretsko utemeljila povezavo med zunanjo politiko, doseganjem gospodarskega razvoja, mednarodno menjavo in mirovnimi operacijami.

Tretji del magistrske naloge bo temeljil na empiričnem raziskovanju z anketiranjem slovenskih podjetij, ki so se internacionalizirala na območja, kjer se izvajajo mirovne operacije s strani slovenske države. Rezultati bodo pridobljeni z lastno raziskavo na podlagi anketnega vprašalnika. Na osnovi podatkov bom analizirala interes za internacionalizacijo slovenskih podjetij na območja, kjer v okviru mednarodnih mirovnih operacij sodeluje slovenska država, ter njihovo zadovoljstvo s pomočjo države in težave, s katerimi se srečujejo, oziroma preverila, kakšna je vloga mirovnih misij v pospeševanju mednarodnega gospodarskega sodelovanja. Rezultate empiričnega raziskovanja bom primerjala z uradnimi statistikami mednarodne menjave Slovenije ter njene rezultate primerjala z rezultati Latvije, Kanade in Avstralije.

V četrtem (zadnjem) delu bom interpretirala zaključke magistrske naloge glede na rezultate, pridobljene v raziskovalnem procesu in teoretične koncepte.

2. MIROVNE OPERACIJE KOT SREDSTVO ZA POSPEŠEVANJE GOSPODARSKEGA SODELOVANJA

2.1 Razumevanje pojmov varnost in mirovne operacije

Varnost po mnenju Grizolda (2001, 83) predstavlja temeljno vrednoto medčloveških odnosov ter prvino obstoja in delovanja posameznika, države in mednarodnega sistema. Lippman (v Baylis in Smith 2005, 301) temu sledi in varnost definira kot stanje, ko ključnih vrednot ni potrebno žrtvovati za to, če se narod želi izogniti vojni.⁷ Iz tega lahko sklepamo da varnost predstavlja, tako kot pri Grizoldu, temeljno vrednoto.

Razumevanje in preučevanje varnosti mora biti nujno celostno in mora vključevati vse vidike človekovega obstoja in delovanja ter vse ravni povezovanja (regionalno, nacionalno in mednarodno). Varnost je potrebno zagotavljati na vseh treh ravneh. Čeprav gre za neločljive dele celote (varnosti ene ravni si brez druge ne moremo predstavljati) pa se sodobna varnostna paradigma navzven obravnava v treh konceptualnih okvirih:

1. individualna varnost,
2. nacionalna varnost,
3. mednarodna varnost (Grizold 2001, 83–84).⁸

Posameznik občuti potrebo po varnosti, ki mu, če je zagotovljena, omogoča kakovosten obstoj in razvoj. Pri nacionalni varnosti gre za prizadevanje nacionalne družbe, da je varnost zagotovljena vsem članom družbe od zunaj (napadi, okupacije...) in tudi od znotraj (ogrožanje reda in miru...). Hobbes (v Grizold 2001, 84) je kot rešitev problema zagotavljanja individualne varnosti videl vzpostavitev suverene države, ki bi zagotavljala varnost tako na znotraj kot na zunaj. Kljub temu, da suverena država obstaja in zagotavlja varnost, pa se ne dogaja vedno, da bi se nacionalna varnost pretvarjala v individualno varnost. Zgodi se namreč tudi lahko, da posamezniku nista hkrati zagotovljeni individualna kot tudi nacionalna varnost. Nacionalna varnost je namreč lahko ogrožena s strani mednarodne skupnosti, medtem ko je individualna varnost posameznikom zagotovljena (Grizold 2001, 83–85).

---

⁷ Vsi prevodi so avtoričini.

⁸ Več o tem tudi v Buzan 1991.

Država mora zato imeti vzpostavljeno nacionalno varnostno strukturo (ustrezna zakonodaja in mehanizmi itd.) s katero zagotavlja varnost kot temeljno človekovo pravico. Nacionalna varnostna struktura po Grizoldu (2001, 85) »izraža sposobnost države, da zavaruje vrednote svoje družbe pred zunanjim in notranjim ogrožanjem ter zagotovi splošne pogoje družbeno-gospodarskega razvoja, socialnega, ekološkega idr. blagostanja svojih državljanov«. Nacionalna varnost je tako najpogosteje opredeljena kot varnost državnega naroda, ki zajema varnost nacionalnega ozemlja, zaščito življenja ljudi in njihove lastnine, ohranitev in vzdrževanje nacionalne suverenosti ter uresničevanje temeljnih funkcij družbe (Grizold 2001, 129).

O mednarodni varnosti govorimo, kadar se varnost nanaša na globalno mednarodno skupnost, ki ne predstavlja samo seštevka nacionalnih varnosti, ampak tudi ustrezne vrednote v mednarodnih odnosih in v posamezni državi. »V mednarodni varnosti se kažejo zapletenost in slojevitost mednarodnih odnosov, raven procesov integracije in globalizacije, učinkovitost ali neučinkovitost mehanizmov za zagotavljanje nacionalne in mednarodne varnosti, stanje vojaških političnih gospodarskih idr. odnosov med državami itd.« (Nobilo v Grizold 2001, 131). S tega vidika mednarodna varnost predstavlja skupek ukrepov, ki zagotavljajo obstoj vseh držav in posledično tudi mednarodne skupnosti.

Mednarodna varnost se v mednarodnih odnosih zagotavlja z delovanjem (tudi hkratnim) dveh modelov:

- a) konfliktnega⁹ in
- b) kooperativnega (Grizold 2001, 137).

Kooperativni model zagotavljanja mednarodne varnosti temelji na ideji o skupni varnosti in upošteva naslednje prvine (Grizold 2001, 140–1):

- a) potrebo po krepitvi dvostranskega ali večstranskega sodelovanja med subjekti mednarodnih odnosov, da bi zagotovili varnost vsakega posameznega subjekta in vseh skupaj,
- b) celostni koncept sodobne mednarodne varnosti in v ta namen potrebo po uravnoteženi uporabi vojaških ali nevojaških mehanizmov.

---

⁹ Na konfliktni model zagotavljanja mednarodne varnosti se ne bom osredotočala, zato podajam samo osnovno predpostavko: konfliktni model temelji na predpostavki, »da je varnost dobrina, za katero države tekmujejo in dosegajo ena na račun druge« (več o tem v Grizold 2001, 138).

Z namenom zagotavljanja mednarodne varnosti so se v procesu institucionalizacije od leta 1648 (pojav prve moderne evropske mednarodne skupnosti) izoblikovali štirje temeljni varnostni sistemi:¹⁰

- a) sistem ravnotežja moči,
- b) sistem kolektivne varnosti v okviru Društva narodov,
- c) sistem kolektivne varnosti v okviru OZN in
- d) sistem kolektivne obrambe v okviru različnih obrambnih in vojaško – političnih zvez¹¹ (Grizold 2001, 141–2).

V sistemu kolektivne varnosti v okviru OZN so se razvili trije mehanizmi za zagotavljanje mednarodnega miru in varnosti. Enega izmed mehanizmov predstavljajo mirovne operacije OZN, ki jih vsebinsko lahko umestimo med VI. in VII. poglavje Ustanovne listine OZN.¹² Mirovne operacije OZN so po Grizoldu (2001, 152) »svojevrsten kompromis med sredstvi za mirno reševanje sporov ter mehanizmi vojaškega posredovanja, zapisanimi v UL, ki se operacionalizira z mandatom mirovnih sil OZN v vsakem konkretnem mednarodnem konfliktu«.

Jelušičeva (2005, 12) podaja bolj konkretno definicijo, in sicer pravi, da »mirovne operacije (angl. *Peace Operations*) v najširšem pomenu besede razumemo kot vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti, ki potekajo v kontekstu političnih in diplomatskih prizadevanj za vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru«. Razvijati so se začele v začetku devetnajstega stoletja, največ pa so se uporabljale po 2. svetovni vojni vse do danes, tudi kot sredstvo zunanje politike (Jelušič 2005, 12).

Po širši definiciji (Jelušič 2005, 14) jih razume kot:

vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti za vzpostavitev ter ohranjanje mednarodnega miru, za katere je značilno, da: imajo mednarodni mandat, praviloma s strani VS OZN¹³; jih izvajajo mednarodne organizacije, regionalne organizacije ali ad hoc koalicije držav; jih izvajajo sile in osebje v večnacionalni sestavi; potekajo zaradi vzpostavitve ali ohranitve statusa quo v neko drugo obliko politične skupnosti; potekajo v dobro lokalnega prebivalstva in niso namenjene zasedbi ali pripojitvi ozemlja; potekajo tako, da povzročajo čim manj škode in ob uporabi minimalne sile.

---

¹⁰ Več o tem v Grizold 2001, 141–55.

¹¹ Zaradi neučinkovitosti sistema kolektivne varnosti znotraj OZN naj bi nastale nove mednarodne organizacije (OVSE, NATO itn.), katerih temeljna naloga je zagotavljanje mednarodne varnosti. Več o tem v Grizold 2001, 153–4.

¹² Ustanovna listina Organizacije združenih narodov – *Charter of the United Nations*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/documents/charter/index.shtml> (15. 8. 2011).

¹³ Varnostni svet Organizacije združenih narodov.

Grošelj (2007, 15–16) definicijo Jelušičeve dopolni s tem, da mora biti mandat sprejet v širši mednarodni skupnosti in da se za dosego ciljev uporablja minimalna potrebna sila. Glede na strategijo sodelovanja RS v mirovni operaciji se izraz mednarodne operacije¹⁴ in misije uporablja za vse oblike delovanja vojaških, civilnih ali drugih zmogljivosti v mednarodnem okolju na podlagi ustreznega mandata, z dvostranskimi dogovori ali na podlagi prošnje tretje države. Že na tej točki lahko kot del mirovni operacij razumemo tudi druge oblike vključevanja v mirovne operacije in torej ne samo vojaške. Široka definicija mirovni operacij namreč daje tudi mnogo možnosti za interpretacijo procesov, ki spadajo v mirovne operacije. Te se razlikujejo glede na vsebino oziroma namen, zaradi katerega so vzpostavljene. Jelušičeva (2005, 12) razlikuje med naslednjimi vrstami mirovni operacij:

- a) operacije za ohranjanje miru (*Peacekeeping Operations*),
- b) operacije za ustvarjanje miru (*Peacemaking Operations*),
- c) operacije za graditev miru (*Peacebuilding Operations*),
- d) operacije preventivne diplomacije (*Preventive Diplomacy*),
- e) operacije za vsiljevanje miru (*Peace Enforcement Operations*),
- f) operacije v podporo miru (*Peace Support Operations*)
- g) operacije vojaškega in civilnega kriznega upravljanja.¹⁵

Drugačno tipologijo mirovni operacij podajajo Bellamy, Williams in Griffin (v Grošelj 2007, 73), in sicer glede na vloge oziroma cilje, ki naj bi jih določena mirovna operacija izpolnila, razlikujejo:¹⁶

- a) tradicionalne mirovne operacije (*Traditional Peace-keeping*),
- b) upravljanje in vodenje tranzicije (*Managing Transition*),
- c) vsiljevanje miru (*Peace Enforcement*),
- d) razširjene mirovne operacije (*Wider Peacekeeping*),

Operacije v podporo miru Bellamy (v Grošelj 2007, 82) opredeli kot »operacije, ki podpirajo vzpostavitev liberalne demokracije v (zaradi vojne) razdejanih družbah in so po svoji naravi strukturno kompleksne (sestavljene iz vojaških in civilnih struktur)...«. Ta tip

---

¹⁴ Iz konteksta vsebine Strategije sodelovanja v mirovni operaciji je možno razumeti, da pojem mednarodne operacije in misije vključuje tudi mirovne operacije. V magistrski nalogi bodo pod pojmom mirovne operacije razumljene mednarodne operacije, mednarodne misije in mirovne misije.

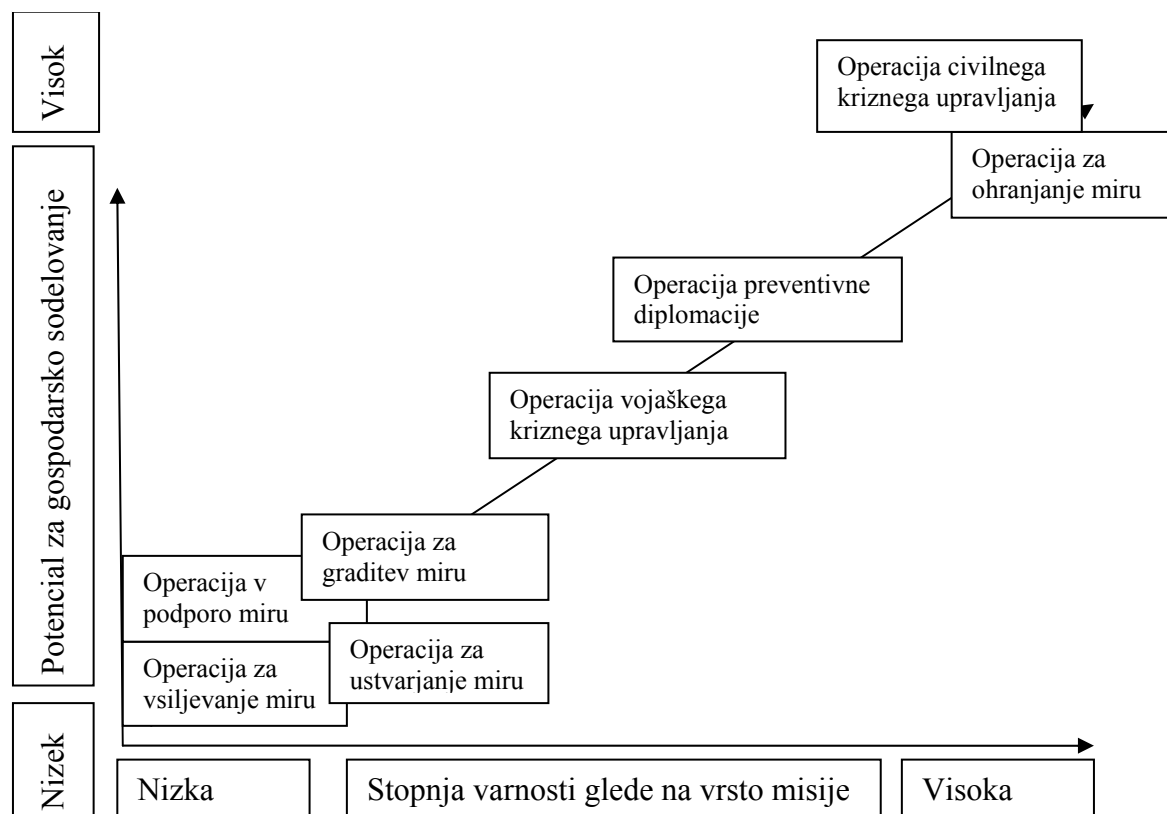
¹⁵ Pod operacijami vojaškega in civilnega kriznega upravljanja razumemo izvajanje mirovni operacij, vzpostavitev miru, zagotavljanje humanitarne pomoči in zagotavljanje pomoči v primeru naravnih in drugih katastrof ter civilno komponento (aktivnosti na področju policije, pravosodja, javne administracije in civilne zaščite).

¹⁶ Osredotočila se bom na operacije v podporo miru, v katerih v največji meri sodeluje Slovenija.

mirovnih operacij je zelo kompleksen in vključuje namestitvev, običajno vojaške sile, ki zagotavlja varnost na celotnem območju. Temu sledi civilni segment operacije, katerega cilj je ponovna vzpostavitev liberalno - demokratičnih institucij. V splošnem gre pri operacijah v podporo miru za »uporabo širokega spektra usklajenih in harmoniziranih političnih, diplomatskih, ekonomskih in drugih ukrepov na popolnoma operativni ravni, v danem strateškem okviru« (Wilkinson v Grošelj 2007, 83).

Tipologijo, ki jo podaja Jelušičeva (2005, 12) bom uporabila kot ključno tipologijo za nadaljnje raziskovanje vprašanja, v kakšnih mirovnih operacijah sodeluje Slovenija in kateri so razlogi za njeno vključevanje v mirovne operacije. Glede na definirano tipologijo lahko podam grafični prikaz povezave med vrsto mirovne operacije in potenciala za gospodarsko sodelovanje, ki ga omogoča določena vrsta mirovne operacije (graf 2.1). Potencial za gospodarsko sodelovanje se zvišuje glede na to ali je mirovna operacija namenjena v osnovni zagotavljanju, graditvi, ustvarjanju ali vsiljevanju miru. Mirovne operacije, kjer sta mir in varnost že vzpostavljena predstavljajo visok potencial za gospodarsko sodelovanje. Na podlagi spodnjega grafa v empiričnem delu vključujem tudi graf povezave med varnostjo in potencialom gospodarskega sodelovanja za mirovne operacije, v katerih sodeluje Slovenija. Pospeševanje gospodarskega sodelovanja lahko namreč predstavlja enega izmed razlogov za sodelovanje držav v mirovnih operacijah.

Graf 2.1: Povezava med vrsto mirovne operacije in potencialom za gospodarsko sodelovanje

Po koncu hladne vojne so se po mnenju Grošlja (2009, 65) razlogi za sodelovanje držav v mirovnih operacijah spremenili. Deli jih v dve skupini: splošne in specifične. Bellamy in drugi (v Grošelj 2009, 67) navajajo naslednje splošne razloge za transformacijo mirovnih operacij oziroma razloge za sodelovanje držav v mirovnih operacijah po koncu hladne vojne:

- a) po demokratizaciji v Vzhodni Evropi se je vzpostavil občutek možnosti sodelovanja mednarodne skupnosti pri zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti;
- b) preoblikovanje Varnostnega sveta Organizacije Združenih narodov (v nadaljevanju VS OZN);
- c) medijska odmevnost kriz se je zaradi globalizacije močno povečala;
- d) Združene države Amerike (ZDA) in Sovjetska zveza (SZ) nista bili več pokroviteljici različnih vojn, ki so bile vzpostavljene zaradi dvostranskih napetosti med njima.

Poleg splošnih razlogov so se pojavili tudi drugi značilnejši dejavniki in razlogi, ki so prispevali k temu, da se je koncept mirovnih operacij začel spreminjati in da so države začele sodelovati v mirovnih operacijah. Belammy in drugi naštejejo naslednje (v Grošelj 2009, 67):

- a) države so se počutile odgovorne za blagostanje, ne samo doma, ampak tudi na splošno v mednarodni skupnosti;
- b) zahodne države so v mirovnih operacijah videle priložnost za uveljavljanje svojih načel in idej;
- c) mirovne operacije so bile razumljene kot možnost povečevanja mednarodnega ugleda in legitimnosti držav, ki so v njih sodelovale, še zlasti držav vzhodnega bloka;
- d) sosednje države so se zaradi nemirov počutile ogrožene in čutile potrebo po tem, da intervenirajo;
- e) OZN je sodelovanje v mirovnih operacijah finančno kompenzirala, zato so revne države v mirovnih operacijah videle priložnost za zaslužek.

V začetku je bil torej kot ekonomski oziroma gospodarski interes sodelovanja v mirovnih operacijah prepoznan zaslužek oziroma kompenzacija, ki so jo države za sodelovanje v mirovni operaciji prejele. Za nekatere države je to lahko pomenilo ogromna sredstva ter obenem 'lajšanje' obrambnega proračuna. Vojaki so bili poslani na mednarodne operacije, kar je zmanjšalo operativne stroške doma, obenem pa so države prejele finančno nadomestilo. Velikokrat so se v primerih sodelovanja revnih držav pojavljale kritike, da so

bili vojaki na mirovnih operacijah slabo opremljeni ter da jim država ni izplačala finančnih prejemkov v takšni višini, kot so bili izplačani državi s strani OZN.

Areh (2009, 131–2) za sodelovanje v mirovnih operacijah pravi, da izhaja iz potrebe po uresničevanju nacionalnega interesa, katerega del je zagotoviti varno in stabilno okolje. Areh (*ibid.*) potem nadaljuje, da to velja bolj za velike države in da vsaki državi ni potrebno prevzeti aktivne vloge pri zagotavljanju varnosti in stabilnosti izven njenih meja.

Slovenija se aktivno vključuje v sodelovanje v mirovnih operacijah že vse od leta 1997. Z mislijo na sodelovanje pa se je Slovenija začela ukvarjati šele v drugi polovici devetdesetih let prejšnjega stoletja, torej ravno v času njihove transformacije¹⁷ ter tako aktivno prispevala v procesu sprememb mirovnih operacij po letu 1999 (Grošelj 2007, 124–6).

Po mnenju Grošlja (2009, 74) je Slovenija kot aktivni subjekt mednarodnih odnosov v mirovnih operacijah videla predvsem možnost uveljavitve in povečanja prepoznavnosti v mednarodni skupnosti. S sodelovanjem v mirovnih operacijah je namreč tudi izkazala sposobnost sodelovanja pri reševanju konfliktov in uresničevanju svojega interesa ter interesa celotne mednarodne skupnosti – zagotavljanja miru in varnosti.

Podobno mnenje daje tudi Juvanova (2005, 175), ki pravi, da Slovenija znotraj različnih mednarodnih organizacij aktivno prispeva k zagotavljanju miru in varnosti, ter s tem dokazuje, da lahko tudi mala država prispeva svoj delež k varnosti in stabilnosti določene regije. Slovenija se je na začetku osredotočala na sodelovanje v mirovnih operacijah, ki potekajo na območjih jugovzhodne Evrope, saj so slovenski mirovniki na tem območju lahko uspešni predvsem zaradi poznavanja kulture, jezika ter skupne zgodovine (Garb 2005, 192). Kot meni Areh (2009, 132), gre pri sodelovanju na mirovnih misijah v BiH (Bosna in Hercegovina) in na Kosovu za mirovne operacije ključnega pomena, saj gre za varnost ključnega gospodarskega območja Slovenije, zato je sodelovanje v teh operacijah nujno potrebno. V zadnjem času pa Slovenija svoje vključevanje v mirovne operacije širi tudi na druga območja izven jugovzhodne Evrope (na primer: Afganistan, Sirija itd.) (Juvan 2005, 175). Iz Poročila Vlade Republike Slovenije Državnemu zboru o uresničevanju Strategije sodelovanja v mednarodnih operacijah in misijah v letu 2010 in načrtih prihodnjega

---

¹⁷ Belammy in drugi v Grošelj 2009, 67.

sodelovanja¹⁸ izhaja, da je sodelovanje v mirovnih operacijah in misijah ter aktivna politika na omenjenih področjih zelo pomemben element uspešne kandidature Republike Slovenije za nestalno članstvo v VS OZN za obdobje 2012–2013, kar je še eden izmed dodatnih razlogov za sodelovanje v mirovnih operacijah. Še posebej to velja za bolj oddaljena področja, kot je Afrika, ki so pod 'budnim očesom' OZN. Znanje, ki bi ga Slovenija pridobila s sodelovanjem v mirovnih operacijah na teh območjih, bi nam povečalo možnosti za uspešno kandidaturo Slovenije za nestalno članstvo v VS OZN. Tukaj se lahko spomnimo na v uvodu predstavljeno sliko procesov, ki vodijo do uresničevanja končnega cilja – razvoja. Glede na vzpostavljene primarne dokumente lahko rečemo, da Slovenija želi uresničevati vsa tri glavna področja: ugled, varnost in gospodarsko sodelovanje. Za lažje dokazovanje te predpostavke bom v nadaljevanju raziskala tip mirovni operacij, v katerih sodeluje Slovenija in kritične poglede s strani avtorjev na uresničevanje interesov Slovenije v mirovnih operacijah.

Grošelj (2009, 75) glede na razvito tipologijo s strani Bellamy-a in drugih ugotavlja, da je RS največkrat sodelovala v mirovnih operacijah, ki so vzpostavljene v podporo miru. V teh je namreč prisoten dejavnik vojaške sile, ki z različnimi sredstvi (vojaškimi ali diplomatskimi) opravlja različne naloge, ter prav tako močno prisoten civilni segment, ki opravlja naloge stabilizacije političnega sistema ter drugih institucij (Grošelj 2009, 75).

Kot omenjeno prej, gre pri operacijah v podporo miru med drugim tudi za uporabo ekonomskih in drugih ukrepov z namenom ponovne vzpostavitve institucij ter gospodarskega sodelovanja države. Ker Slovenija v največji meri sodeluje prav v takšnih mirovnih operacijah, bi lahko sodelovanje v večji meri izkoristila za uresničevanje drugih interesov, predvsem gospodarskih. Kljub visokim pričakovanjem pa temu, glede na to, kaj na tem področju pravijo avtorji, ni tako. Grošelj (2009, 76) namreč sodelovanje Slovenije v mirovnih operacijah ocenjuje kritično in pravi, da Slovenija ni izkoristila vseh potencialov in priložnosti, ki jih prinaša transformacija mirovni operacij.

Kot ključna izziva prepoznava oblikovanje in uresničevanje državne politike sodelovanja v mirovnih operacijah. Kot pravi, Slovenija namreč ni uspela slediti drugim članicam EU in

---

¹⁸ Vlada Republike Slovenije. 2011. Poročilo Vlade Republike Slovenije Državnemu zboru o uresničevanju Strategije sodelovanja v mednarodnih operacijah in misijah v letu 2010 in načrtih prihodnjega sodelovanja. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/dogodki/2011/Porocilo_VRS_sodelovanje_MOM2010.pdf (13. 9. 2011).

Nata, ki jim je uspelo preko nacionalnih mehanizmov na področju vključevanja v mirovne operacije uresničiti nacionalne ter predvsem gospodarske (oziroma tudi t.i. nevarnostne) interese znotraj izvajanja mirovne operacije. Slovenija namreč vse do leta 2009 ni uspela vzpostaviti potrebnih nacionalnih mehanizmov¹⁹, ki bi navzven delovali celovito in navznoter omogočali Sloveniji, da v mirovno operacijo vključi zainteresirane vladne in nevladne akterje, ki bi lahko v mirovnih operacijah sodelovali (Grošelj 2009, 76).

Temu pritrjuje tudi Jelušičeva (2009, 38–39), ki pravi, da navkljub sodelovanju Slovenije v mirovnih operacijah vse od leta 1997 Slovenija do leta 2009 še vedno ni izoblikovala samostojnega politično-varnostnega niti obrambno-vojaškega dokumenta, ki bi nakazoval konsistentno strategijo sodelovanja Republike Slovenije v mirovnih operacijah, zato posledično tudi ni vzpostavljena operativna praksa. Prav tako ni vzpostavljene nobene skupne medresorske agencije ali usklajevalnega telesa, ki bi na podlagi skupne politike opravljalo usklajevanje med vojaki in policisti ter civilnimi strokovnjaki in uslužbenci, ki so zaposleni na različnih ministrstvih ali agencijah v okviru državne uprave. Posledično tudi na izvedbeni ravni ni usklajenosti, kar se kot pomanjkljivost vidi predvsem v mirovnih operacijah, ko na nekem območju v operaciji sodelujejo vojaki, policisti in drugi strokovnjaki, pošilja pa se tudi humanitarna pomoč in vojaška oprema. Vse oblike sodelovanja in udeležbe se namreč ne spremljajo v enem vladnem organu (Jelušičeva 2009, 38–39).

Kmalu po kritiki Grošlja in Jelušičeve sta bila marca in aprila leta 2010 s strani organov Republike Slovenije sprejeta dva pomembna dokumenta, ki definirata področje nacionalnih interesov na področju varnosti oziroma strategijo sodelovanja v mednarodnih mirovnih operacijah.

Vlada Republike Slovenije je leta 2010 sprejela Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (v nadaljevanju ReSNV-1), ki predstavlja razvojno-usmerjevalni dokument na področju nacionalno-varnostne politike v RS in opredeljuje nacionalne interese, nacionalno-varnostne cilje RS ter izhodišča za odzivanje RS na vprašanja varnostnih groženj in tveganj. Kot strateški interes so v ReSNV-1 prepoznani tudi

---

¹⁹ Osnovni problem, ki še vedno ostaja, je, kako definirati nacionalne mehanizme na tem področju oziroma kateri so mehanizmi, s katerimi lahko uresničujemo gospodarsko sodelovanje. Odgovor na to vprašanje podajam v zaključku.

mir, varnost in stabilnost v svetu, ki jih bo RS uresničevala sama ali v dvostranskih odnosih ter s sodelovanjem v OZN, Evropski uniji (EU), Natu in drugih mednarodnih organizacijah. Strateški interesi bodo uveljavljani preko uresničevanja nacionalno-varnostnih ciljev, ki jih predstavljajo

visoka stopnja varnosti, ki temelji na ustrezni preventivi, organiziranosti, usposobljenosti in pripravljenosti vseh zmogljivosti, potrebnih za učinkovito in pravočasno odkrivanje ter odzivanje na sodobne vire ogrožanja in varnostna tveganja, učinkovito varovanje okolja ter ohranjanje naravnih in zagotavljanje strateških virov, krepitev dobrih odnosov s sosednjimi in z drugimi državami, trden in stabilen mednarodni politično-varnostni položaj Republike Slovenije, ohranjanje miru ter krepitev varnosti in stabilnosti v mednarodni skupnosti (ReSNV-1 2010).

Največji pomen za uveljavljanje strateških interesov RS predstavlja območje Jugovzhodne Evrope. Čeprav so nekatere države Zahodnega Balkana že na poti politično-varnostne stabilnosti, pa nekatere še vedno niso dosegle stabilnosti z vidika odnosov med različnimi etničnimi skupinami in demokratičnosti državne ureditve. Glede na ReSNV-1 situacija na Zahodnem Balkanu ne predstavlja resne varnostne ogroženosti za RS, bo pa spodbujanje gospodarskega in družbenega razvoja regije preko pomoči mednarodne skupnosti prispevalo h krepitvi stabilnosti in varnosti. Kljub temu, da situacija na Zahodnem Balkanu nima neposrednega varnostnega vpliva na RS, pa na nacionalno varnost RS vplivajo 'nevojaške grožnje', kot so organiziran kriminal, korupcija, ilegalne migracije ter trgovina z ljudmi, orožjem in drogami, zato je sodelovanje Slovenije potrebno. ReSNV-1 predvideva tudi sodelovanje v drugih mednarodnih operacijah in misijah na kriznih območjih, s čimer Slovenija prispeva k miru in varnosti v mednarodni skupnosti.

Področje sodelovanja Republike Slovenije podrobneje ureja Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah (v nadaljevanju Strategija), ki je bila prav tako sprejeta leta 2010. Strategija predvideva vzpostavitev celovitega pristopa in usklajenosti delovanja vseh sodelujočih akterjev. Strateški interes RS za sodelovanje v mirovnih operacijah opredeljujejo med drugimi tudi geostrateški položaj, varnostni, gospodarski in razvojni interesi. Interesi na podlagi geostrateškega položaja so opredeljeni v prvi vrsti za področje Jugovzhodne Evrope, prav tako pa tudi Vzhodne Evrope, Kavkaza, Sredozemlja in drugih območij. Kot ključni dejavniki za učinkovito sodelovanje RS v mirovnih operacijah so v Strategiji zapisani naslednji: »sposobnost učinkovitega političnega odločanja, oblikovanja politik ter političnega in javnega dialoga na nacionalni ravni glede sodelovanja RS v mednarodnih operacijah in misijah« (Strategija, 34. čl.).

Za magistrsko nalogo je še zlasti pomemben 36. člen Strategije, ki pravi:

V okviru načrtovanja, priprav in izvajanja sodelovanja RS v mednarodnih operacijah in misijah se ustrezno ovrednotijo tudi možnosti za sodelovanje slovenskega gospodarstva pri logistični oskrbi posamezne operacije oziroma misije in za pridobitev poslov, vezanih na pokonfliktno obnovo prizadetega območja. O potencialnih poslovnih možnostih se skozi vse obdobje načrtovanja, priprav in izvajanja sodelovanja RS v mednarodnih operacijah in misijah ažurno in na primeren način obvešča slovensko gospodarstvo.

Strategija sodelovanja RS v mirovni operacijah torej določa okvirje za sodelovanje, opredeljuje splošen nabor zmogljivosti za njeno izvajanje ter je usklajena z drugimi dokumenti, ki so z njo povezani. Še zlasti je na tej točki pomembna povezava s strategijo varnosti, zunanje politike in razvojnim sodelovanjem. Glede na Strategijo je aktivna udeležba RS v mirovni operacijah sestavni del celovitega pristopa k zagotavljanju varnosti, uresničevanju zunanjepolitičnih, varnostnih, gospodarskih in drugih interesov in ciljev. Jasna Strategija sodelovanja, strokovnost, usposobljenost in celovitost pristopa bodo namreč prispevali k večjemu ugledu Slovenije v mednarodnem prostoru. Uspešnost sodelovanja v mirovni operacijah pa bo temeljila na jasnih političnih odločitvah ter zavezanosti k njihovem uresničevanju.

Na tej točki bi se vrnila na mnenje Grošlja (2009, 76) in Jelušičeve (2009, 38–39), ki sta pred vzpostavitvijo omenjenih dokumentov kritizirala ravno pomanjkanje državne politike na tem področju. Slovenija namreč po njunem mnenju (*ibid.*) ni sposobna uresničevati vseh interesov znotraj mirovni operacij, ki jih le-te ponujajo, saj vse do leta 2010 (v mirovni operacijah sodeluje že od leta 1997) ni imela vzpostavljenih pravih nacionalnih mehanizmov. Kritika Jelušičeve (2009, 38–39) se dotika tudi neusklajenosti med različnimi organi. Udeležba RS v mirovni operacijah namreč zadeva več resornih ministrstev oziroma organov. Problem, ki ga omenja Jelušičeva, pa ni rešen niti v novi Strategiji, ampak se še vedno predvideva, da področje sodelovanja RS v mirovni operacijah urejajo Ministrstvo za zunanje zadeve, Ministrstvo za obrambo in Ministrstvo za notranje zadeve ter druga ministrstva ali organi vlade, določeni z zakoni. V 38. členu Strategije se tako predvideva:

Ministrstvo za zunanje zadeve vodi postopek usklajevanja in preuči podano pobudo sodelovanja RS v mednarodni operacijah in misijah. Sekretariat Sveta za nacionalno varnost pobudo dopolni z oceno tveganja in poda mnenje. Usklajen in dopolnjen predlog, ki vsebuje obrazložitev, vključno z jasnimi cilji prispevka in legitimnim mednarodnim mandatom, oceno najprimernejšega nabora mehanizmov, aktivnosti in potrebnih virov, opredelitev pričakovanih učinkov, obveščevalno-informativno in obveščevalno-varnostno podporo, vključno z oceno varnostnega tveganja, obravnavajo Ministrstvo za zunanje zadeve z Ministrstvom za obrambo in Ministrstvom za notranje zadeve na ministrski ravni oziroma ravni državnih sekretarjev.

Po končanem postopku na ravni ministrstev je predlog sodelovanja RS v mirovni operaciji posredovan na Vlado Republike Slovenije (v nadaljevanju Vlada RS), ki predlog poda v odločanje Državnemu zboru Republike Slovenije (v nadaljevanju DZ RS).

Kljub temu, da je torej RS pridobila dokument s področja sodelovanja v mirovni operaciji in je v določeni meri pristopila k urejanju področja, pa vseeno ostaja vprašanje, kako učinkoviti oziroma uspešni smo pri uresničevanju Strategije. Zgoraj omenjeni postopek, ki po mojem mnenju še vedno ostaja predolg, in dejstvo, da je v sodelovanje v mirovni operaciji še vedno vpletenih več ministrstev in organov, nekako ne sovpadata s prvim delom 43. člena Strategije, ki predvideva, da so vsi postopki opravljeni hitro in učinkovito ter z namenom čimprejšnjega aktivnega sodelovanja v mirovni operaciji. Sodelovanje več resornih ministrstev je sicer nujno zaradi same narave procesa sodelovanja v mirovni operaciji, vendar je po mojem mnenju potrebna vzpostavitev enega organa, ki bi koordiniral delovanje vseh drugih sodelujočih institucij in organov z namenom hitrejšega odločanja in izvrševanja odločitev.

Temu pritrjuje tudi 12. 9. 2011 s strani Ministrstva za obrambo predstavljeno Poročilo Vlade Republike Slovenije Državnemu zboru o uresničevanju Strategije sodelovanja v mednarodnih operacijah in misijah v letu 2010 in načrtih prihodnjega sodelovanja, kjer je kot temeljni izziv še vedno prepoznano v praksi pomanjkljivo načrtovanje in zagotavljanje vsebinske podpore pri pripravi nacionalnih stališč in predlogov, ki zadevajo mirovne operacije. Kljub napredku pri zagotavljanju integriranega medresorskega sodelovanja je še vedno kritičnega pomena predvsem načrtovanje sodelovanja na podlagi celostnih ocen političnih, varnostnih, humanitarnih in drugih interesov. Kot področje za izboljšave je prepoznana tudi krepitev in izboljšanje javne diplomacije. Javnost je namreč potrebno v večji meri seznanjati z dogajanjem v mirovni operaciji ter krepiti razumevanje.

Varnost, in še zlasti uspešno sodelovanje v mirovni operaciji, je torej, kot lahko vidimo, težko zagotavljati brez ustreznih zakonskih podlag oziroma vzpostavljenih dokumentov na teh področjih. Kljub temu, da so od leta 2010 dokumenti vzpostavljeni, pa je naslednje vprašanje, kako nam predpostavke iz dokumentov uspeva uresničevati v realnosti. Glede na to, da gre za procese v mednarodni skupnosti, je tukaj zelo pomembna 'prava' zunanja politika. V nadaljevanju bom naprej definirala zunanjo politiko malih držav, začeniši z razlago pojma male države, nadaljevala s problemi, s katerimi se male države srečujejo, in

različnimi strategijami, ki jih pri izvajanju zunanje politike uporabljajo. Teoretične koncepte bom povezala z zunanjo politiko Slovenije, saj je Slovenija v svetu prepoznana kot mala država.²⁰

2.2 Zunanja in obrambna politika (ekonomika) Slovenije

Benko (2000, 221) pojasnjuje fenomen zunanje politike kot nek proces akcij, ki jih določena država oziroma vlada izvršuje v povezavi z mednarodno skupnostjo.²¹ Namen tega procesa je po njegovem mnenju uresničiti interese države ter tako vplivati na dogajanje v mednarodni skupnosti. Tako lahko država mednarodno skupnost spreminja ali pa se ji samo prilagaja. Naloga zunanje politike je tako po mnenju avtorja (*ibid.*), da absorbira reakcije subjektov iz mednarodnega okolja ter ohranja in reproducira določen družbenoekonomski in politični sistem. Pri tem gre za neke med seboj bolj ali manj povezane akcije, ki potekajo v mednarodni skupnosti, torej lahko zunanjo politiko pojmuje kot neko sredstvo, preko katerega države izražajo svoje ideje, cilje, vrednote in interese.

Iz tega sledi, da zunanjo politiko razumemo kot »proces in sistem akcij, ki jih v državi organizirana družba izvaja v mednarodnem okolju z namenom vplivati nanj skladno s cilji in interesi njenih političnih dejavnikov, delujočih v njenem imenu« (Benko 2000, 227). Podobno definicijo zunanje politike nam daje tudi Petrič (1996, 878), ki zunanjo politiko definira kot »dejavnost države oz. njenih organov, s katero skuša v odnosih z drugimi subjekti (predvsem državami) v mednarodnem življenju ta država uresničiti lastne vrednote in konkretne cilje s sredstvi in metodami, ki jih ima na razpolago«. Avtor (*ibid.*) kot sestavine zunanje politike opredeli organe države za zunanje zadeve, vrednote, cilje in metode.

Namen zunanje politike je vplivati na mednarodno okolje, medtem pa »okolje mednarodne skupnosti vpliva na zunanjo politiko sleherne države kot neke vrste popravek za določanje ciljev zunanje politike, odnosi in procesi znotraj tega okolja pa vplivajo tudi

---

²⁰ Na zunanjo politiko srednjih in velikih držav se ne bom osredotočala.

²¹ Mednarodno skupnost lahko glede na interpretacije delimo v 3 kategorije (Benko 1997, 22):

- a) mednarodna skupnost kot taka ne obstaja, edino kar obstaja v mednarodnih odnosih so države;
- b) mednarodna skupnost obstaja kot vsota subjektov in povezav med njimi (institucionalistično razumevanje),
- c) mednarodna skupnost je oblika družbene organizacije s svojim posebnim obstojem in posebno dinamiko, posledica tega je, da je nadrejena državam in drugim subjektom, ki v njej delujejo (sociološko pojmovanje mednarodne skupnosti). Več o tem v Benko 1997.

povratno na notranjo politiko in notranje družbene odnose« (*ibid.*). Še zlasti se vpliv mednarodne skupnosti pozna, ko gre za sodelovanje male države.

Iz različnih besedil je razvidno, da se definicije malih držav razlikujejo od avtorja do avtorja. Definicija je tako odvisna od tega, s katerega vidika gledamo na državo, ali je to s strani velike sile ali ne. Obenem pa so za uvrstitev države med 'male države' pomembne tudi njene zmogljivosti, s katerimi razpolaga, saj pomanjkanje le-teh ne prinese uvrstitve med velike države. V nadaljevanju podajam nekaj definicij male države s strani različnih avtorjev. Kot pravi Hänggi (1998, 81) naj bi bilo celo toliko definicij male države, kot je avtorjev, saj je mala država postala popolnoma normalen pojav v mednarodni skupnosti.

Benko (2000, 249) uporabi dva pristopa za razumevanje kategorije malih držav, in sicer v prvega šteje R. Rothsteina, D. Vitala in deloma tudi A. Fox, medtem ko med predstavnike drugega pristopa uvršča R. Keohaneja.

Za prvo skupino je značilno, da se po eni strani oddaljuje od stališč realistične teorije, ki za presojo položaja držav v mednarodni skupnosti kot odločujoče jemlje materialna in izmerljiva merila, po drugi strani pa končuje na tradicionalnem izračunu materialnih dejavnikov s tem, da v bistvu šteje kot velike sile samo tri ali nekaj več držav, druge pa obravnava bolj ali manj nediferencirano (Benko 2000, 249–50).

Rothstein (v Benko 2000, 250 in Keohane 1969, 293) pravi, da je majhna država »tista, ki spozna(va), da ne more doseči svoje varnosti z zmogljivostmi, s katerimi razpolaga, marveč se mora v osnovi opreti na moč drugih držav, institucij, procesov in razvoja: spoznanje kake majhne države, da se ne more opreti na svoje lastne zmogljivosti, more ali pa mora biti priznано tudi od drugih držav, ki posegajo v mednarodno politiko«.

Rothstein (v Benko 1992, 5 in v Keohane 1969, 293) na podlagi tega sklepa zaključuje:

- a) da male države potrebujejo zunanjo pomoč,
- b) da imajo ozke margine varnosti in morajo zato hitro popravljati napake, ki jih storijo,
- c) voditelji malih držav vidijo šibkost države kot nesprejemljivo.

Po definiciji Keohaneja (v Benko 2000, 250) voditelji male države menijo, da male države ne morejo imeti pomembnejšega vpliva na sistem, ne glede na to ali delujejo same ali v skupinah.

Keohane (1969, 295–6) predstavi štiri kategorije držav, glede na to, kakšen vpliv imajo na različne vrste sistemov²², in sicer na:

- a) države, ki sistem determinirajo,
- b) države, ki na sistem vplivajo,
- c) države, ki učinkujejo na sistem preko majhnih skupin in mednarodnih organizacij ter
- d) države, ki na sistem ne morejo vplivati.

Kot sem že omenila Keohane (1969, 295–6) pojasnjuje, da so torej male države tiste, katerih voditelji menijo, da na mednarodno dogajanje ne morejo vplivati, ne glede na to, da delujejo v skupini. Vseeno pa potem nasprotno trdi, da male države spadajo v kategorijo držav, ki lahko vplivajo na mednarodni sistem preko sodelovanja v majhnih skupinah oziroma mednarodnih organizacijah, štejemo jih pa med srednje sile oziroma '*middle powers*' (Keohane 1969, 296).

Mouritzen (1983, 240) ne definira točno malih držav, ampak jih definira glede na države, ki so 'velike sile'. Za velike sile pravi, da so članice mednarodnega sistema, ki imajo zmožnosti vplivanja na razvoj mednarodnega sistema, na drugi strani pa so majhne države tiste, ki se na takšen ali drugačen način prilagajajo temu razvoju.

Pridružujem se mnenju Mouritzena, da so majhne države tiste, ki se morajo prilagajati toku razvoja v mednarodnem sistemu in da nimajo veliko izbire pri tem, kako bodo to storile oziroma če bodo sploh kaj storile za to. Seveda pa to ne pomeni, da na dogajanje v mednarodni skupnosti ne morejo vplivati. Mouritzenovo definicijo malih držav bi lahko dopolnili z definicijo Keohaneja. Torej, velike države so res tiste, ki imajo zmožnosti vplivati na sistem in male države se res morajo prilagajati temu, vendar imajo tudi male države možnost vključevanja v majhne skupine oziroma mednarodne organizacije, preko

---

²² Sistem v tem primeru razumemo kot mednarodni sistem, na podlagi katerega je oblikovano vedenje držav (Keohane 1969, 295).

katerih lahko vplivajo na mednarodne odnose oziroma mednarodno skupnost. Mala država lahko uresničuje svoje interese s pomočjo drugih držav s podobnimi interesi.²³

Mala država se torej, kot trdijo avtorji, bolj kot ne prepušča 'toku' dogajanja v mednarodni skupnosti. Problem izvajanja zunanje politike s strani malih držav pa ne izhaja samo iz tega, da nimajo 'teže' v mednarodnem prostoru, kot pravi Petrič (1996, 879), ampak se srečujejo tudi z drugimi problemi, ki so navedeni v nadaljevanju.

Petrič (1996, 879 –80) kot osnovni problem pri izvajanju zunanje politike s strani malih držav navaja, da je v mali državi premalo institucij oziroma organov, ki se osredotočajo na mednarodne odnose, in predvsem malo vrhunskih strokovnjakov, ki bi bili dobri poznavalci mednarodne problematike. Za razliko od malih držav si velike lahko privoščijo posebej za delovanje v zunanji politiki usposobljene državne organe. Kot problem navaja tudi dejstvo, da je koordinacija zunanjepolitičnega delovanja prav v mali državi nekonsistentna. Za male države namreč velja, da posamezni državni organi velikokrat nastopajo eden mimo drugega, čeprav bi bila za učinkovito uresničevanje zunanje politike nujna koordinacija aktivnosti na ravni vseh resorjev. Kot se prevečkrat dogaja v praksi, namreč državni organi v mednarodnih odnosih nastopajo samostojno in nekoordinirano ter s tem dajejo drugim subjektom v mednarodni skupnosti različne 'signale' glede interesov oziroma ciljev, ki jih država poskuša uresničevati preko zunanje politike. Po njegovem mnenju (Petrič 1996, 880–1) bi moralo biti Ministrstvo za zunanje zadeve tisto, ki bi usmerjalo in koordiniralo zunanjo politiko, državni organi znotraj malih držav pa bi morali priznati vodilno vlogo tako vlade kot Ministrstva za zunanje zadeve.

Petrič (1996, 897) zaključuje, da torej zunanjo politiko malih držav, med katere spada tudi Slovenija, zaznamujejo določene posebnosti, ki so še zlasti očitne »pri izbiri ciljev, izboru strategije in taktike zunanje politike ter pri organizaciji in načinu delovanja zunanje službe«.

Strinjam se z mnenjem Petriča, da ima mala država lahko težave pri uresničevanju zunanje politike, predvsem zaradi omejitve tako pri kadrovskih kot tudi finančnih sredstvih.

---

²³ V praksi se je to zgodilo recimo na konferenci v Koebenhavnu leta 2009, ko so male države (otoške države), z namenom uresničevanja skupnega cilja in interesov, ustanovile 'koalicijo' in skupaj vplivale na dogajanje na konferenci.

Prav tako se strinjam, da je izvajanje zunanje politike ravno v malih državah nekonsistentno, čeprav se mogoče na prvi pogled ne zdi logično. Male države bi bile namreč po mojem sklepanju tiste, ki bi morale voditi uspešno zunanjo politiko ravno zaradi tega, ker nimajo velikih oziroma rigoroznih birokratskih aparatov. Dejstvo, da ima velika država možnost vključiti vrhunske strokovnjake, tudi pomeni, da je v pripravljanje strategije zunanje politike vpletenih več dejavnikov oziroma subjektov, česar posledica je večja poraba časa. Vendar temu ni tako. Mala država, kot je recimo Slovenija, bi morala po mojem mnenju glede na 'majhnost' birokratskega aparata zunanjo politiko izvajati hitro in prilagodljivo. Na tej točki bi se vrnila na prej omenjeno Strategijo sodelovanja Slovenije v mirovnih operacijah. Strategija namreč ureja področje sodelovanja v mirovnih operacijah, vendar pa se ne osredotoča ravno na ta problem, da državni organi v mednarodnih odnosih (zunanji politiki), v konkretnem primeru torej na področju sodelovanja RS v mirovnih operacijah, nastopajo samostojno in nekoordinirano oziroma zaradi sodelovanja večjega števila organov tudi togo ter preveč birokratsko. Hitro odločanje in čimprejšnje aktivno sodelovanje v mirovni operaciji, ki ga Strategija predvideva, je namreč velikokrat oteženo ali celo onemogočeno ravno zaradi rigidnosti birokratskega aparata v Sloveniji. Temu pritrjuje tudi prej omenjeno Poročilo Vlade Republike Slovenije Državnemu zboru RS o uresničevanju strategije sodelovanja v mirovnih operacijah.

V veliki meri je uspešnost izvajanja zunanje politike odvisna tudi od strategije malih držav v zunanji politiki. V nadaljevanju podajam nekaj mnenj avtorjev o tem, kakšna je strategija malih držav v zunanji politiki.

Benko razdeli strategije malih držav na 2 skupini:

- a) relativno aktivne: njen glavni smoter je vodenje zunanje politike, kakršno država sama določa in je sposobna zavračati pritiske od zunaj. To je odvisno od tega, koliko je sposobna zmanjševati nesorazmernost med mednarodnim okoljem in viri, ki jih ima na voljo.
- b) pasivne: majhni državi ohranja status quo, kar poudarja omejenost akcije in nizko učinkovitost nasprotovanja zunanjim pritiskom (Benko 2000, 251).

Strategija, ki jo bo mala država uporabila v zunanji politiki, je po Benku (1992, 6) odvisna od »mednarodnega okolja in konstelacij v njem« ter »notranjih človeških in materialnih virov«, zaključuje pa (Benko 2000, 252), da naj se male države osredotočajo na

diplomacijo kot na najpomembnejši način vodenja poslov z drugimi političnimi subjekti. Petrič (1996, 882–3) kot strategije navaja stalen in zavesten napor za koordinacijo delovanja vseh zunanje-političnih dejavnikov, potrebna je stalna in zavestna skrb za profesionalnost delovanja in kadrov ter skrb za racionalnost pri uporabi sredstev. Države naj bi imele urejene odnose s sosedomi, kar bi jim pomagalo priti v različna zavezništva. Uporabljajo naj predvsem sredstva prepričevanja in ne prisiljevanja.

Mouritzen (1983, 263) ugotavlja, da obstaja v literaturi predvidevanje o tem, da naj bi imele male države omejeno svobodo odločanja in delovanja v zunanji politiki. Kot strategije malih držav označi preventivne strategije, aktivno zunanjo politiko kot preventivno strategijo, zunanjo pomoč, kritike in 'graditev mostov'.

Kot temeljni cilj Slovenije v zunanji politiki Benko (1992, 10) definira zagotavljanje varnosti in preživetja, pri tem pa varnost »vsebuje tako politične in vojaške kot tudi ekonomske, tehnološke, kulturne in druge razsežnosti«. Med drugim od zunanje politike (tudi v Sloveniji) pričakujemo mednarodno promocijo države na ekonomskem področju z namenom povečevanja gospodarskega sodelovanja (Hill 2003, 44).²⁴ Strategije, ki jih lahko Slovenija pri tem uporabi vključujejo diplomacijo (predvsem gospodarsko) in aktivno zunanjo politiko. Med sredstva, ki jih lahko pri tem uporabi, pa lahko štejemo tudi mirovne operacije, čeprav jih Benko (2000, 273) zadržkom šteje med sredstva prisiljevanja. Cilji, ki jih želi Slovenija doseči skozi zunanjo politiko, so zapisani tudi v zunanje-političnih dokumentih, ki so bili sprejeti s strani Slovenije. V nadaljevanju bom predstavila cilje, ki jih želi Slovenija uresničiti preko zunanje politike, kot to izhaja iz Deklaracije o zunanji politiki Republike Slovenije.²⁵

Iz Deklaracije o zunanji politiki Republike Slovenije izhaja, da si RS želi utrditi svoj mednarodni položaj in ugled kot demokratična, stabilna in uspešna srednjeevropska država, ter da uresničuje svoje zunanje-politične interese in cilje. Za magistrsko nalogo je še zlasti pomemben člen, ki se nanaša na zavzemanje RS za mirno reševanje sporov in zavračanje uporabe sile v mednarodnih odnosih ter pospeševanje gospodarskega razvoja in krepitve mednarodne vloge. S tem namenom si RS prizadeva za aktivno in enakopravno sodelovanje

---

²⁴ Več o tem, kaj pričakujemo od zunanje politike v Hill 2003, 44.

²⁵ Ministrstvo za zunanje zadeve. 1999. *Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/podzakonski_akti/deklaracija_o_zunanji_politiki_republike_slovenije/ (11. junij 2011).

v pomembnejših mednarodnih organizacijah in ustanovah. Med temeljnimi smernicami zunanje politike najdemo tudi ureditev odnosov s sosednjimi državami, ki temeljijo tako na medsebojnem zaupanju in spoštovanju, kot tudi na dobrem sodelovanju na gospodarskem področju. V Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti RS (ReSNV-1) temeljni cilj predstavlja zagotavljanje in krepitev varnega in stabilnega položaja države v mednarodni skupnosti, ki ga bo Slovenija tudi naprej uresničevala s članstvom v Organizaciji združenih narodov, Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), Svetu Evrope ter drugih mednarodnih organizacijah in povezavah. Zunanjepolitične prednosti bo Slovenija določala glede na sedanje in bodoče stanje na področju političnih, gospodarskih in varnostnih razmer v Evropi in svetu in z namenom doseganja temeljnih ciljev, varnosti in razvoja.

V magistrski nalogi torej predpostavljam, da je gospodarsko sodelovanje oziroma posledično razvoj (bolj ozko lahko rečemo tudi gospodarsko rast) možno doseči tudi skozi mirovne operacije. Za preveritev te predpostavke je potreben pogled tudi z vidika stroškov, ki nastanejo s sodelovanjem Slovenije v mirovnih operacijah. V nadaljevanju tako podajam koncept obrambne politike oziroma natančnejše obrambne ekonomike, ki se osredotoča na obrambne izdatke in njihov vpliv na gospodarsko rast in razvoj.

Mirovne operacije v podporo miru delimo na dva segmenta: vojaški in civilni. Da bo Slovenija lahko sodelovala v t. i. civilnem segmentu (vzpostavitev in obnova institucij, gospodarsko sodelovanje) in uresničevala gospodarske interese, pa mora v določeni meri sodelovati tudi v vojaškem segmentu, kar pomeni zagotavljanje vojaške opreme in človeških virov ter posledično finančnih sredstev.²⁶ Na tej točki se pojavi dilema ali so mirovne operacije s tega vidika upravičene. Res je, da si Slovenija želi s sodelovanjem v mirovnih operacijah pridobiti ugled, prepoznavnost ter ne nazadnje tudi pospeševati gospodarsko sodelovanje (glede na teoretične predpostavke), vendar je potrebno pretehtati tudi stroške, ki jih s tem imamo.

Vedo, ki to področje raziskuje in se z njim ukvarja, imenujemo obrambna ekonomika. Po Sandlerju in Hartleyu (1995, 1) pod pojmom obrambna ekonomika razumemo

---

²⁶ Slovenija ima po mojem mnenju več možnosti za uresničevanje gospodarskih interesov v kolikor sodeluje tudi v vojaškem segmentu in ima na podlagi tega določene stroške. Zahtevo po uresničevanju gospodarskih interesov znotraj mirovne operacije težko uresničujemo že zaradi omejenosti sredstev, ki jih lahko ponudimo za mirovne operacije. V kolikor ne bi sodelovali v vojaškem segmentu, bi po mojem mnenju imeli še manj možnosti za pospeševanje gospodarskega sodelovanja znotraj mirovne operacije.

ekonomske pristope na področju študija obrambe, razoroževanj in miru. Obrambna ekonomija predstavlja podpodročje ekonomije, ki ustrezno uporablja ekonomske metode za preučevanje področja obrambe in upošteva institucionalne vidike, ki so del obrambnega sektorja.

Definicija obrambne ekonomike, s katero se strinjata tudi Sandler in Hartley, je v literaturi druga najpogosteje citirana in jo podaja Michael Intriligator (v Sandler in Hartley 1995, 6): obrambna ekonomija preučuje tisti del splošne ekonomije, ki združuje vprašanja povezana z obrambo, in vključuje:

- a) stopnjo obrambnega trošenja, tako v celotnem znesku kot tudi deležu, ki ga zavzema v gospodarstvu,
- b) vpliv obrambnih izdatkov na proizvodnjo in zaposlenost domače države ter mednarodni vpliv na druge države,
- c) preučevanje razlogov za obstoj in velikost obrambnega sektorja,
- d) povezavo med izdatki in tehnološkim napredkom,
- e) posledico obrambnega trošenja na obrambni sektor in v smislu mednarodne stabilnosti.

Obrambna ekonomija se (kot tudi na drugih področjih) osredotoča na štiri osnovne ekonomske probleme (Sandler in Hartley 1995, xi):

- a) neučinkovitost alokacije sredstev,
- b) odločanje o javni porabi (ta je pogosto podvržena privatnim interesom),
- c) vprašanje stabilnosti tržnega ravnotežja, še zlasti pri preučevanju oboroževalnih tekem in preučevanju cenovnih produktov ter ravnotežja med obrabnimi izdatki,
- d) preučevanje povezave med obrabnimi izdatki in rastjo (vplivi obrabnih izdatkov na gospodarsko rast in razvoj, raziskave in razvoj na obrabnem področju).

Tako kot za definicijo obrambne ekonomike je tudi za področje delovanja obrambne ekonomike možno najti različne opredelitve. Ena izmed teh, ki jo predlaga Hartley (2002, 2), med drugimi vključuje naslednje tematike:

- a) povezava med obrabnimi izdatki in gospodarsko rastjo,
- b) oboroževalne tekme,
- c) vojaška zavezništva,

d) vojaško osebje in preskrbovanje vojske itn.²⁷

Razprave o učinku obrambnih izdatkov na gospodarsko rast sežejo že v čas klasičnih ekonomistov, kot sta Adam Smith in David Ricardo, ki sta obrambne izdatke interpretirala kot odliv akumulacije kapitala, ki posledično upočasnjujejo investicije in gospodarsko rast (Kopač 2006b, 321). V svetu obstaja splošno prepričanje o negativnem ekonomskem učinku obrambnih izdatkov na gospodarsko rast, vendar pa lahko najdemo tudi pozitivne učinke obrambnih izdatkov na gospodarsko rast. Med pozitivne učinke obrambnih izdatkov uvrščamo dodatno agregatno povpraševanje, povečevanje kupne moči, rast domačega proizvoda in zaposlenosti (Kopač 2006b, 327). Prav tako lahko ugotovimo, da imajo obrambni izdatki veliko pozitivnih zunanjih učinkov na gospodarstvo. Med te štejemo oblikovanje infrastrukture, zagotavljanje varnosti (pred grožnjami regionalnih sosedov in v mednarodni skupnosti) ter, preko sodelovanja v mirovnih operacijah, doseganje ugleda in prepoznavnosti. Pozitivni učinki obrambnih izdatkov v povezavi z gospodarsko rastjo lahko nastanejo samo v primeru, ko zna država pravilno izkoristiti priložnost za doseganje gospodarskega sodelovanja. Pri analizi učinkov obrambnih izdatkov na gospodarsko rast v Sloveniji Kopač (2006a, 25) izhaja iz treh temeljnih modelov: modernizacijski model, model oblikovanja kapitala in plačilnobilančni model.²⁸ Kopač (2006a, 25–6) ugotavlja naslednje:

- a) Glede na modernizacijski model slovenski obrambni izdatki v nobenem primeru ne vplivajo pozitivno na gospodarsko rast.²⁹
- b) Po modelu oblikovanja kapitala »obrambni izdatki tako z izjemo posrednega pozitivnega, vendar statistično zanemarljivega učinka zaradi davčnega bremena in proračunske bilance na gospodarsko rast posredno vplivajo negativno, toda statistično zanemarljivo« (Kopač 2006a, 25). Domneva o negativnih učinkih namreč ni potrjena, zato za Slovenijo ne moremo potrditi modela oblikovanja kapitala.
- c) Prav tako ne moremo potrditi negativnega učinka obrambnih izdatkov na gospodarsko rast po plačilnobilančnem modelu, saj je vpliv izdatkov na gospodarsko rast statistično zanemarljiv.

---

²⁷ Osredotočila se bom samo na pozitivno povezavo med obrambnimi izdatki in gospodarsko rastjo. Namen je namreč preučiti pospeševanje gospodarskega sodelovanja zaradi mirovnih operacij ter posledično tudi obrambnih izdatkov na tem področju. Več o negativnih izdatkih v Kopač 2006.

²⁸ Več o treh temeljnih modelih v Kopač 2006a.

²⁹ Kot pravi Kopač (2006a, 25), to ni presenetljivo, saj je modernizacijski model potrjen v državah v razvoju.

Kot pravi Kopač (2006a, 26), ne moremo prezreti dejstva, da je učinek obrambnih izdatkov na gospodarsko rast pri vseh treh modelih negativen. V splošnem torej glede na teoretične predpostavke ne moremo govoriti o pozitivnem učinku obrambnih izdatkov na gospodarsko rast Slovenije.

Ker gre v mojem primeru za obrambne izdatke na področju sodelovanja v mirovnih operacijah, bom kot pozitivni učinek razumela tudi pospeševanje gospodarskega sodelovanja kot posledico sodelovanja Slovenije v mirovnih operacijah (in izdatkov na tem področju). Pospeševanje gospodarskega sodelovanja namreč povečuje mednarodno menjavo in prispeva k gospodarski rasti in razvoju kot končnemu cilju.

2.3 Razvojna ekonomija v povezavi s teorijami mednarodne menjave

V tem poglavju bo definirana teorija razvojne ekonomije v povezavi s teorijo mednarodne menjave, ki povezuje makro okolje in mikro značilnosti podjetij (eklektična paradigma). V nadaljevanju bo analizirano sodelovanje malih držav v mednarodni menjavi ter primer Slovenije.

Razvojna ekonomija predstavlja vejo ekonomije, ki preučuje ekonomski razvoj in učinkovitost narodov ter tudi ekonomsko transformacijo držav v razvoju (Wang in drugi 2010, 849). Ekonomski razvoj je po Rayevi (1998, 7) temeljni cilj večine narodov na svetu. Namen razvojne ekonomije pa je preučiti ekonomski napredek in učinkovitost držav kot tudi ekonomsko transformacijo držav v razvoju (Wang in drugi 2010, 849).

Razvojna ekonomija izvira še iz časov Adama Smitha, kot ločena poddisciplina pa se je pojavila v 50-ih in 60-ih letih prejšnjega stoletja, ko so se države začele osredotočati na ekonomsko rast in razvoj manj razvitih držav. Po polovici stoletja teoretičnega razvoja je razvojna ekonomija postala zlitina različnih disciplin: ekonomije, sociologije, antropologije, zgodovine, politike in včasih tudi ideologije (Wang in drugi 2010, 849).

Koncept razvojne ekonomije se tako osredotoča na ekonomske, socialne, politične in tudi instrumentalne mehanizme (tako javne kot zasebne), ki so potrebni za hiter razvoj oziroma izboljšanje ravni življenja ljudi v Afriki, Aziji, Latinski Ameriki in bivših socialističnih ekonomijah, ki so v tranziciji (Todaro in Smith 2006, 9).

Todaro in Smith (2006, 9) navajata, da mora biti razvojna ekonomija (še bolj kot neoklasična teorija ekonomije in politična ekonomija), osredotočena na ekonomske, politične in kulturne zahteve za doseganje hitrih strukturnih in institucionalnih sprememb celotnih družb. Namen celostnega pristopa je najti način kako v največji meri rezultate oziroma pridobitve ekonomskega razvoja zagotoviti najširšemu prebivalstvu.

V obdobju po 2. svetovni vojni je bil v zahodnem svetu pojem ekonomskega razvoja enačen z ekonomsko rastjo, kar je bila tudi predpostavka zgodnjih teorij razvojne ekonomije (Arndt v Wang in drugi 2010, 849). Ta je v začetku predstavljala le razširitev ekonomskih teorij z razvojem, rastjo in industrializacijo (Ghatak v Wang in drugi 2010, 850). Za države v razvoju se je namreč predpostavljalo, da se z industrializacijo in rastjo domačega bruto proizvoda avtomatično povečuje tudi kvaliteta življenja ljudi v revnih državah (Lucas v Wang in drugi 2010, 849).

Po koncu 2. svetovne vojne ekonomisti s pomočjo ekonomskih teorij niso znali več razložiti strukturnih razlik med razvitimi državami in državami v razvoju (Arndt v Wang in drugi 2010, 849). Ker torej s teoretičnega vidika razvoja in procesa transformacije držav v razvoju ni bilo mogoče razložiti, je bila potrebna nova teorija za razumevanje kompleksnosti ekonomskih procesov, osredotočenih na ekonomski razvoj. Zgodnje teorije ekonomskega razvoja so vključevale ključne predpostavke Harrod Domarjevega modela, ki je identificiral stopnjo varčevanja, vrednost kapitala in rast delovne sile kot ključne dejavnike za rast. Kasneje je Solow (1957) dodal še tehnološke spremembe kot ključnega pospeševalca ekonomske rasti. Torej, glede na teorijo razvojne ekonomije, bi država brez tehnološkega napredka, produktivnosti delovne sile in kapitala stagnirala – razvoja države ne bi bilo. Na tej točki so začeli ekonomisti razlikovati med samim pojmom razvoja in rasti. Tipično je bila rast definirana kot povečanje (kvantitativne spremembe) bruto domačega proizvoda. Razvoj pa je pomenil kvalitativne spremembe na področju institucij in strukture, torej izboljšanje situacije pri ne-ekonomskih spremenljivkah kot so zmanjševanje revščine, porazdelitev kapitala, varstvo okolja in druge (Brinkman in Myrdal v Wang in drugi 2010, 850; Meier in Stiglitz 2001, 24).

Zgoraj omenjene spremembe kot posledice razvoja ne veljajo samo za države v razvoju, ampak v določeni meri tudi za razvite države. V primeru Slovenije lahko na področju

razvoja definiramo naslednji splošni cilj na mednarodnem področju³⁰: »Razvojni cilj Slovenije v mednarodnem okolju je, da bo s svojim razvojnim vzorcem, kulturno identiteto in angažiranim delovanjem v mednarodni skupnosti postala v svetu prepoznavna in ugledna država« (Strategija razvoja Slovenije 2005, 20).³¹

Pomemben del razvojne ekonomije je tudi mednarodna menjava, za katero Ray (1998, 38) pravi, da so vse države, bogate ali revne, močno vključene v ta proces. Razlika med državami je v tem, ali gre za države v razvoju, ki izvažajo predvsem primarne proizvode (tekstil, surovi materiali itd.), ali pa gre za razvite države, ki izvažajo proizvedeno blago (kapitalske dobrine), avtor pa se zaveda, da lahko prihaja do izjem (Ray 1998, 39). Mednarodna menjava se je zelo razširila v času po 2. svetovni vojni, ko so tudi države v razvoju doživljale rast iz tega razloga. Vrednosti rasti bi bile iz tega razloga še višje, če države v razvoju ne bi imele vzpostavljenih protekcionističnih mehanizmov (Ray 1998, 623).

Za razliko od razvitih držav so v manj razvitih državah oziroma državah v razvoju trgi nepopolni, kupci in prodajalci imajo omejen dostop do informacij, večje strukturne spremembe se dogajajo tako v družbi kot na gospodarskem področju ter možnost za tržna neravnovesja je veliko večja (cene se ne prilagajajo povpraševanju oziroma ponudbi) (Todaro in Smith 2006, 9). V večini primerov se država vmešava in uravnava 'tržne nepravilnosti' na podlagi političnih oziroma družbenih prioritet kot so: poenotenje naroda, zamenjava tujih svetovalcev z domačimi akterji, reševanje etničnih konfliktov ali ohranjanje verskih oziroma kulturnih tradicij.

Nova teorija ekonomske rasti in razvoja³² (Salvatore 1995, 334–5) predvideva, da bo zmanjšanje protekcionizma s strani držav povečevalo ekonomsko rast in razvoj iz naslednjih razlogov:

1. možnost uporabe novih tehnologij iz razvitih držav,
2. pridobivanje večjih koristi na področju raziskav,

---

³⁰ Kot sredstvo za doseganje lahko štejemo tudi mirovne operacije. Več o drugih razvojnih ciljih v Strategiji razvoja Slovenije, 2005.

³¹ Vlada Republike Slovenije. 2005. *Strategija razvoja Slovenije*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/projekti/02_StrategijarazvojaSlovenije.pdf (28. junij 2011).

³² Začetnika teorije sta Romer (1986) in Lucas (1988).

3. doseganje ekonomij obsega v proizvodnji na podlagi bolj učinkovite uporabe domačih proizvodnih dejavnikov,
4. pridobivanje kapitala iz razvitih držav,
5. spodbujanje večje specializacije in produktivnosti ter domačih proizvajalcev z uvozom novih produktov,
6. odlično 'orožje' proti monopolizmu domačih podjetij, saj stimulira povečevanje konkurenčnosti domačih podjetij nasproti tujim.

Zato lahko torej nasprotno pričakujemo, da država (oziroma podjetja), ki ne vstopa v proces internacionalizacije ne dosega ekonomij obsega, ne povečuje učinkovitosti poslovanja (produktivnosti), izgublja pri mednarodni konkurenčnosti, ne dosega večje specializacije in drugih koristi. Prav tako lahko zaostanejo tista podjetja, ki so v procesu internacionalizacije prepočasna. Temu pritrjuje tudi Pavlič (1996, 116), ki pravi, da je bil izvoz (kot tip mednarodne menjave) dejansko motor razvoja najprej za danes industrijsko razvite države in kasneje v 50-ih oziroma 60-ih letih za nerazvite države.

Naštete prednosti mednarodne menjave oziroma odpiranja lastnega trga ne veljajo samo za države v razvoju, ampak lahko vse zgoraj omenjene točke 'posplošimo' tudi na druge države, in sicer tudi razvite. Prednosti, ki jih prinaša menjava konkretno prispevajo tudi k uresničevanju razvojnih ciljev Slovenije, ki so del prej omenjene Strategije razvoja Slovenije.

Na možnosti vključevanja podjetij, ki v realnosti izvajajo mednarodno menjavo, se osredotoča eklektična paradigma, katere namen je bil oceniti dejavnike, ki vplivajo na vključevanje podjetij na nove trge in iskanje novih priložnosti za gospodarsko sodelovanje.³³ Nudi namreč splošen okvir za ugotavljanje obsega in obrazca mednarodne menjave domačih podjetij v tujini in tujih podjetij na domačem tržišču. Predvideva, da mora imeti podjetje za vključitev v mednarodno menjavo določene prednosti. (Svetličič 1996, 266–7)³⁴

Eklektična paradigma predvideva tri vrste prednosti (lastniško specifične, lokacijsko specifične in internalizacijsko specifične), ki jih mora imeti podjetje, da se vključi v

---

³³ Na kritike oziroma pomanjkljivosti se na tej točki ne bom osredotočala.

³⁴ Svetličič v literaturi govori o mednarodni proizvodnji domačih in tujih podjetij, vendar lahko eklektično paradigmo razširimo na področje celotne mednarodne menjave. V magistrski nalogi se bom osredotočila samo na sodelovanje slovenskih podjetij na tujih trgih.

mednarodno menjavo (Dunning 1988, 2).³⁵ Med lokacijsko specifične prednosti spadajo proizvodni stroški, tržni dejavniki in vladne politike, katerih vpliv upoštevamo, ko govorimo o internacionalizaciji na področja, kjer se izvajajo mirovne operacije. (Rojec 1993, 53–54).³⁶ Po Svetličiču (1996, 270) lokacijsko specifične prednosti vključujejo tudi kulturne, pravne, politične in institucionalne prednosti. Pri tem je potrebno izpostaviti tržne dejavnike in vladne politike, ki po mojem mnenju v konkretnem primeru internacionalizacije na območja izvajanja mirovnih operacij najbolj vplivajo na odločitev ali se bo podjetje internacionaliziralo oziroma vključevalo na tuje trge. Pod tržnimi dejavniki razumemo tudi geografsko razdaljo, ki povzroča visoke transportne stroške in zastarelo tehnologijo v manj razvitih državah, pod vladnimi politikami pa so še posebej pomembni politična in ekonomska stabilnost države, politika do tujih investicij in zakonske ureditve (Rojec 1993, 53–54).³⁷

Dinamičen in večdimenzionalen proces preko katerega podjetja povečujejo vključenost v mednarodne aktivnosti (oziroma mednarodno menjavo) imenujemo internacionalizacija (Luostarinen v Ruzzier in Konečnik 2007, 42). »Vključenost v mednarodno poslovanje lahko nastopi ob prodaji proizvodov na tuje trge, nakupu proizvodov na tujih trgih ali s sodelovanjem s tujim podjetjem na tujih trgih, zato lahko ločimo vhodno, izhodno ali kooperativno internacionalizacijo« (Ruzzier in Konečnik 2007, 42). Na proces odločanja podjetja o sodelovanju oziroma vstopanju na mednarodne trge morajo delovati določeni dejavniki, zaradi katerih se podjetje za to odloči. Tako v literaturi, kot pravita Ruzzier in Konečnik (2007, 42) ločujemo spodbude in ovire za internacionalizacijo ter izvoz kot najbolj pogosto in enostavnejšo obliko nastopanja na tujih trgih.

Motive za internacionalizacijo delimo na notranje (izhajajo iz podjetja) in zunanje (izhajajo iz okolja) ter na faktorje potiska in vleke. Dejavniki vleke predstavljajo agresivne nastope podjetij, ki sama iščejo priložnosti na tujih trgih. Dejavniki potiska pa prisilijo podjetje v internacionalizacijo zaradi spremenjenih razmer, iskanja podobnih rešitev ali povpraševanja iz tujine. (Ruzzier in Konečnik 2007, 42)

---

³⁵ Več o tem v Dunning 1988, Cole in drugi 2007, Dunning 1995, Brouthers in drugi 1999.

³⁶ Na lastniško specifične in internacionalizacijsko specifične prednosti se ne bom osredotočala.

³⁷ Delež povečanja internacionalizacije zaradi mirovnih operacij bo preverjen skozi anketni vprašalnik v podjetjih, ki na teh območjih poslujejo.

Kot dejavnik potiska bi lahko po mojem mnenju razumeli tudi mirovne operacije s pomočjo katerih lahko podjetja lažje vstopajo na nove trge oziroma tiste, v katerih se odvija mirovna operacija v kateri sodeluje domača država.

Tako teoretična spoznanja kot tudi empirična dejstva po mnenju Jakličeve in Svetličiča (2008, 40) prepričljivo potrjujejo, da je izhodna internacionalizacija del sodobne razvojne strategije in tudi pogoj za hitro gospodarsko rast. Zavedanje, da izogibanje temu vodi v izgubljanje priložnosti, pa je po njunem mnenju še vedno premajhno. To še posebej velja za male države, katerih podjetja se srečujejo z nasičenostjo trga in nujnostjo internacionalizacije na tuje trge. Za mnoga slovenska podjetja izhodna internacionalizacija ni le sestavni del strategije rasti, ampak tudi pogoj preživetja (Jaklič in Svetličič 2008, 41). Za male države v mednarodni menjavi obstajajo določene značilnosti, ki jih analiziram v nadaljevanju.

Svetličič (1996, 134) za male države pravi, da »v tako močnih tendencah globalizacije in rastočem pomenu ekonomij obsega in ekonomij skupne proizvodnje in razdelitve same ne morejo preživeti, ker jim majhen trg, kot je že ugotovil A. Smith, omejuje domet delitve dela in s tem prednosti specializacije«. S tem se strinja tudi Pavlič (1996, 115), ki pravi, da je za male države mednarodna menjava neprecenljive vrednosti, saj jim omogoča gospodarsko preživetje.

Svetličič (1996, 135) nadaljuje, da na položaj malih držav pozitivno vplivajo:

- a) liberalizacija svetovne menjave oziroma mednarodnih ekonomskih odnosov, ker lajša dostop na svetovni trg,
- b) znižanje transportnih in komunikacijskih stroškov,
- c) upadanje pomena naravnih pogojev,
- d) tehnološke spremembe z uvajanjem fleksibilne tehnologije,
- e) porast pomena vmesnih proizvodov in storitev v mednarodni menjavi,
- f) možnost doseganja kolektivne varnosti,
- g) porast pomena človeškega dejavnika in družbene kohezivnosti, ki jo lažje dosejajo majhni,
- h) porast pomena diferenciacije izdelkov in storitev ter njihova kustomizacija.

Kot slabe tendence, ki slabijo položaj majhnih držav, Svetličič (1996, 135) navaja:

- a) porast ekonomij obsega in skupne proizvodnje in razdelitve,
- b) oligopolizacija svetovnega trga, na katerem imajo prednost/vpliv veliki,
- c) homogenizacija potrošnih obrazcev,
- d) omejen kapital in R&R možnosti,
- e) omejene možnosti standardizacije izdelkov in storitev,
- f) naraščajoča soodvisnost in posledična erozija suverenosti.

Na tej točki bi kot pozitivno tendenco izpostavila možnost doseganja kolektivne varnosti in kot slabo, oligopolizacijo svetovnega trga, na katerem imajo prednost velike države (podjetja). V sistem kolektivne varnosti namreč spadajo mirovne operacije, ki malim državam, v kolikor v njih sodelujejo, lahko dajejo občutek sodelovanja pri zagotavljanju varnosti v mednarodni skupnosti kot cilju sistema kolektivne varnosti. Obenem pa male države s sodelovanjem v mirovnih operacijah lahko konkurirajo velikim silam in onemogočajo oligopolizacijo svetovnih trgov z njihove strani. Še zlasti v kolikor male države prepoznajo priložnost v tem, da se združujejo v koalicije.

Podjetja iz malih držav strategije izhodne internacionalizacije utemeljujejo predvsem z dostopom do trga, pridobivanjem in ohranjanjem tržnih deležev (Jaklič in Svetličič 2008, 41). To velja tudi za slovenska podjetja oziroma Slovenijo, kjer je gospodarsko sodelovanje na tujih trgih in preko nacionalnih meja nujno za doseganje učinkovitosti ter konkurenčnosti, ki sta ob odprtju trga Evropske unije ter odpiranja drugih trgov ključnega pomena zaradi soočenja s tujimi podjetji. (Ruzzier in Konečnik 2007, 42)

Ker Slovenijo v svetu prepoznavamo kot malo državo je njen razvoj odvisen od predvidenega razvoja mednarodne skupnosti (male države težko vplivajo na razvoj mednarodne skupnosti, razen kolektivno). Za ugotavljanje vključenosti Slovenije v mednarodno menjavo lahko po Sicherlu in Svetličiču (2004, 2) izhajamo iz treh temeljnih izhodišč:

- a) da je Slovenija mala država in zato njen razvoj v veliki meri pogojen z razvojem svetovnega gospodarstva oziroma njenih glavnih partnerjev,
- b) da je uspešnost razvoja Slovenije predvsem pogojena z uspešno in hitro odzivnostjo na zunanje pogoje, torej, da mora strategija razvoja omogočiti čim višjo stopnjo fleksibilnosti in hitre odzivnosti,
- c) da lahko mala država unovči svoje prednosti tako, da ima ustrezno politiko, ki jo tudi učinkovito uresničuje kar predpostavlja strateški nacionalni razvojni konsenz.

Navkljub visoki stopnji odvisnosti male države od mednarodne skupnosti in mednarodne menjave v njej, kot prej omenjeno, pa je uspešnost malega odprtega gospodarstva močno pogojena z uspešnostjo nacionalnih razvojnih strategij (Sicherl in Svetličič 2004, 2). S tem se strinja tudi Pavlič (1996, 126), ki pravi, da dokler ima mala država relativno odprt svetovni trg, lahko omejitve, ki izhajajo iz dejstva, da je mala, preprosto zaobide z večjo naslonitvijo na zunanjo trgovino. Prednost malih držav je namreč v njihovi sposobnosti hitrejšega prilagajanja tržnim spremembam in sposobnosti cenovne konkurenčnosti na svetovnih trgih (Riedel v Pavlič 1996, 140). Tudi mala država namreč

lahko vpliva na strukturo svoje zunanje trgovine, saj se pogoji menjave lahko spremenijo, če se spreminjajo pogoji na strani ponudbe in povpraševanja (Pavlič 1996, 140).

2.4 Mirovne operacije Slovenske vojske in Policije kot sredstvo za pospeševanje gospodarskega sodelovanja

Šetinc (2009, 156) mirovne operacije prepoznava kot obliko subvencioniranja oziroma spodbujanja domačega gospodarstva, v konkretnem primeru slovenskega. Nadaljuje (*ibid.*), da že samo članstvo RS v mednarodnih organizacijah za RS pomeni več možnosti za širjenje in odpiranje novih trgov in gospodarsko sodelovanje ter konkretno tudi opremljanje enot na terenu, ki sodelujejo v mirovnih operacijah (s članstvom v organizacijah je omogočeno sodelovanje državam na različnih razpisih). Kot omenjeno v prvem delu so mirovne operacije namenjene ponovni vzpostavitvi in obnovi infrastrukture, gospodarstva, finančnih in državnih institucij. Slovenija lahko mirovne operacije 'izkoristi' v ta namen in sodeluje pri vzpostavitvi in obnovi območij tudi s slovenskimi podjetji, ki jim omogoči (oziroma pomaga) vključevanje v poslovanje.

Šetinc (2009, 157) kot ocenjevalce potreb in lokalnih skupnosti na območjih, kjer se mirovne operacije izvajajo, prepoznava mirovnike na terenu, ki spremljajo razmere in razumejo potrebe tamkajšnje skupnosti. To jim omogoča, da svoje znanje in informacije posredujejo gospodarskim svetovalcem oziroma diplomatsko-konzularnim predstavništvom, ki lahko informacije posredujejo naprej morebitnim interesentom (podjetjem) v Sloveniji. Šetinc (2009, 157) priznava, da je bilo takšnega sodelovanja do sedaj relativno malo, svetle izjeme so le redke iniciative ali naključne povezave posameznikov.

Tako kot v Strategiji sodelovanja RS v mirovnih operacijah in v ReSNV-1, tudi Šetinc (2009, 157) območje nekdanje Jugoslavije, Kosovo in BiH vidi kot območja, ki imajo privilegirano oziroma poseben položaj, saj gre za države, s katerimi smo bili včasih v skupni državi. Šetinc (2009, 157) celo meni, da gre za tiho gospodarsko diplomacijo na teh območjih, saj se slovenske ekipe odlično sporazumevajo z lokalnim prebivalstvom in razumejo njihove potrebe ter znajo priskočiti na pomoč – gre za pridobivanje pozitivne konotacije, ki pozitivno vpliva tudi na gospodarsko sodelovanje (sprejemanje slovenskih proizvodov in kapitala) med državami.

Kljub zgoraj omenjenim prednostmi pa lahko območja mirovnih operacij za podjetja predstavljajo določeno tveganje v okviru gospodarskega sodelovanja. Še zlasti, ker se lahko v nekem trenutku popolnoma nadzorovano okolje spremeni v območje konflikta oziroma ponovnih spopadov. Kosovo je dober primer tega, kako hitro gredo lahko stvari narobe, še vseeno pa lahko slovenska podjetja iz tega potegnejo najboljše. Sicer so nekatera leta 2004 ob etničnih spopadih morala ustaviti aktivnosti, saj je bilo tveganje preveliko, sklepanje novih poslov in izpolnitev obveznosti pa negotovo. Gospodarska zbornica Slovenije (v Urh 2004) je, kljub spodbudam kosovski strani za pospeševanje sodelovanja, slovenska podjetja opozarjala na likvidnostne težave in na dejstvo, da ni nobenih zagotovil za plačilo terjatev zaradi nestabilnega političnega položaja ter neurejenih gospodarskih razmer. Nemiri so na gospodarsko sodelovanje vplivali različno. Nekatera podjetja so utrpela škodo zaradi tega (na primer Gorenje), medtem ko druga v nemirih vidijo celo priložnost. Direktor podjetja Semenarna Ljubljana, Anton Prašnikar (v Urh 2004), namreč nemire vidi kot priložnost za slovenska podjetja, da se na kosovskem trgu še bolj zasidrajo in trudijo za gospodarski odnos, še zlasti takrat, ko kosovsko prebivalstvo bojkotira srbska podjetja in izdelke. Albanci si namreč veliko bolj želijo poslovati s Slovenci kot s Srbi. Prašnikar (v Urh 2004) pa priznava, da morajo podjetja vedno zahtevati takojšnje plačilo, saj zavarovanj ni, obvezno pa mora biti tam prisotna tudi oseba iz matičnega podjetja, ki poslovanje usklajuje in nadzoruje.

Kosovo oziroma vsa območja predstavljajo odlično priložnost za sodelovanje slovenskih podjetij, ne samo iz razloga bližine, ampak tudi zaradi mirovnih operacij, ki jih Slovenija tam izvaja. Šetinc (2009, 158) opozarja, da prednosti, ki jih ima Slovenija na Balkanu, nima v drugih okoljih, saj tam ni slovenskih diplomatskih predstavništev, zato so slovenski mirovniki prepuščeni svoji lastni iznajdljivosti. Območja nekdanje Jugoslavije predstavljajo sicer prednosti za naša podjetja, vendar bi sodelovanje na bolj oddaljenih območjih prav tako moralo biti zanimivo, še zlasti, če bi lahko pri vključevanju na trge pomagala tudi država (s tem mislim na območja kot so Somalija, Izrael, Sirija ...). Kaj o tem dejansko mislijo predstavniki podjetij in kako je z mednarodno menjavo, bom analizirala v naslednjem (empiričnem) poglavju.

3. EMPIRIČNI DEL

3.1 Raziskovalni problem in izhodišče raziskave

3.1.1 Cilj raziskave

Moj cilj je bil ugotoviti, v kakšni meri se podjetja odločajo za poslovanje na območjih, kjer Slovenija izvaja mirovne misije in kako uspešna je pri tem vloga slovenske zunanje politike. Zanimalo me je, kateri so razlogi, da se podjetje odloči za internacionalizacijo na območja, kjer se izvajajo mirovne operacije ter ali so na to vplivale tudi mirovne operacije. Nadalje me je zanimalo tudi, ali so se podjetja odločila za internacionalizacijo pred vzpostavitvijo mirovne operacije in kaj je za njihovo poslovanje to pomenilo oziroma ali so zaradi tega občutila kakšne negativne/pozitivne spremembe ter ali so glede tega poiskala kakršnekoli informacije pri slovenskih državnih institucijah. Glede na to, da je Slovenija mala država, me je v nadaljevanju zanimalo, ali ima po mnenju predstavnikov podjetij to vpliv na poslovno sodelovanje oziroma možnost podjetij za poslovanje na območjih, kjer se izvajajo mirovne misije. Vlada Republike Slovenije je na tem področju sprejela dva dokumenta, in sicer Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti RS (ReSNV-1) in Strategijo sodelovanja RS v mirovnih operacijah, ki opredeljujeta sodelovanje v mirovnih operacijah kot strateški interes, še zlasti na območjih Jugovzhodne Evrope, zato me je zanimalo, kako uresničevanje tega strateškega interesa ocenjujejo predstavniki podjetij, ki poslujejo na teh območjih. Namen magistrske naloge je prav tako ugotoviti, kaj lahko Slovenija na tem področju stori, da se bodo slovenska podjetja lažje internacionalizirala na ta območja, zato je bilo zadnje vprašanje v anketi namenjeno temu, da predstavniki podjetij izrazijo svoje mnenje tudi o načinih, kako bi lahko Slovenija na tem področju storila več.

3.1.2 Teze oziroma raziskovalna vprašanja

V magistrski nalogi sem preučevala povezavo med mirovnimi operacijami, ki jih izvaja slovenska država in internacionalizacijo slovenskih podjetij na ta območja. Mirovne operacije lahko države namreč uporabijo kot vzvod za pospeševanje gospodarskega sodelovanja. Eden izmed razlogov za vključevanje držav v mirovne operacije je namreč tudi ekonomski vidik mirovnih operacij, saj državam, ki izvajajo mirovne operacije, omogoča, da potem sodelujejo pri ponovni vzpostavitvi institucij ter poslovanja v teh državah.

S pomočjo teoretičnih konceptov in raziskovanja v obliki anketnega vprašalnika bom v zaključku odgovorila na naslednja, že v uvodu omenjena, raziskovalna vprašanja in preverjala spodnje hipoteze:

1. Kakšen vpliv ima dejstvo, da slovenska država sodeluje na mirovni operaciji, na odločitev podjetij ali se bodo internacionalizirala na ta območja? Ali to po mnenju predstavnikov podjetij predstavlja oviro za podjetje ali prednost?
2. V kakšni meri slovenska država pomaga podjetjem, da se internacionalizirajo na ta območja in ali je pomoč podjetjem na voljo v obliki, kot jo potrebujejo?
3. Kaj je vzpostavitev mirovne operacije na določenem območju pomenila za podjetja, ki so tam poslovala pred njeno vzpostavitvijo? Kakšne spremembe so podjetja občutila pri poslovanju?
4. V kakšni meri predstavlja oviro za internacionalizacijo podjetij na območja, kjer se izvajajo mirovne operacije, dejstvo, da je Slovenija mala država?

H1: Mednarodne mirovne misije, ki jih izvajata Slovenska vojska in Slovenska policija, pospešujejo mednarodno gospodarsko sodelovanje slovenskih podjetij na območjih, kjer se mirovne misije izvajajo.

H2: Šibka udeležba Slovenije v mednarodnih mirovni misijah ter odsotnost državne politike in nacionalnih mehanizmov³⁸ za sodelovanje v mirovni operaciji za slovenska podjetja pomeni oviro pri gospodarskem sodelovanju na teh področjih.

H3: Gospodarsko sodelovanje na območjih, kjer se izvajajo mednarodne mirovne misije z namenom vzpostavitve in ohranjanja mednarodnega miru, za podjetja predstavlja tveganja z vidika varnosti, nestabilnih političnih razmer in neurejenih gospodarskih razmer.

3.2 Raziskovalne metode

Za raziskovanje ter pisanje magistrskega dela sem uporabila metodo zbiranja primarnih virov, metodo makro analize sekundarnih virov, konceptualno analizo, primerjalno raziskovanje, študijo primera in analizo uradnih statistik. Študija primerov je bila izvedena

---

³⁸ Pod politikami in nacionalnimi mehanizmi razumem: vzpostavljena dolgoročna strategija za gospodarsko sodelovanje na teh območjih, boljša obveščena slovenskih podjetij in okrepitev gospodarske diplomacije.

na primeru Avstralije in njenega sodelovanja v mirovni operaciji. Analiza uradnih statistik je bila izvedena z namenom pridobivanja podatkov o tem, katera podjetja poslujejo na območjih, kjer se izvajajo mirovne operacije slovenske države. Pri analizi ter merjenju pomena mirovni operacij za internacionalizacijo slovenskih podjetij sem izhajala iz analize podatkov anket in uradnih statistik o mednarodni menjavi. Nadalje sem raziskala mednarodno menjavo Latvije in Kanade na primeru sodelovanja v mirovni operaciji v Afganistanu. Empirično raziskovanje je bilo izvedeno s pomočjo strukturiranega vprašalnika. Pred tem sem poslala vprašalnike na dve podjetji z namenom preveritve vprašalnika.

3.3 Vzorec

3.3.1 Pilotski vprašalnik

Z namenom preveritve anketnega vprašalnika sem vprašalnik poslala na dve podjetji s prošnjo za sodelovanje.³⁹ Na podlagi odgovorov sem ugotovila, da je 7. vprašanje v povezavi z uresničevanjem strateških interesov nejasno in da ne bom pridobila ustreznih odgovorov na vprašanje. Pri drugih vprašanjih sem dobila zelene odgovore, zato vprašanj nisem spreminjala.

V prvotni obliki je bilo 7. vprašanje zastavljeno takole:

Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS (ReSNV-1) in Strategija sodelovanja RS v mirovni operaciji opredeljujeta sodelovanje v mirovni operaciji kot strateški interes, še posebej na območjih Jugovzhodne Evrope. V kakšni meri po vašem mnenju Slovenija uspešno uresničuje omenjene strateške interese?

Na vprašanje sem dobila naslednji odgovor:

Za oceno uspešnosti mirovni operacij kot strateškega interesa RS je potrebno povprašati avtorje oz. podpisnike resolucije, ki so za to pristojni.

Da bi se pri naslednjih odgovorih izognila takšnemu odgovoru in da bi se podjetja morala opredeliti, sem vprašanje odprtega tipa zamenjala s vprašanjem zaprtega tipa in sicer:

---

³⁹ Pilotski vprašalnik podajam kot prilogo A.

Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS (ReSNV-1) in Strategija sodelovanja RS v mirovnih operacijah opredeljujeta sodelovanje v mirovnih operacijah kot strateški interes, še posebej na območjih Jugovzhodne Evrope. Namen sodelovanja je namreč zagotoviti varnost in stabilnost v Jugovzhodni Evropi, ki predstavljata pogoj za gospodarsko sodelovanje.

Prosim, ocenite na lestvici od 1-5 v kakšni meri po vaših izkušnjah, Slovenija uspešno uresničuje omenjene strateške oziroma gospodarske interese (ocena 5 pri tem pomeni zelo dobro, ocena 1 zelo slabo).

1   2   3   4   5

3.3.2 Anketni vprašalnik

Podjetja, ki sem jim poslala prošnjo za sodelovanje so bila izbrana na podlagi kriterija gospodarskega sodelovanja na območjih, kjer Slovenija izvaja mirovne operacije:

- a) Afganistan,
- b) Bosna in Hercegovina,
- c) Gruzija,
- d) Izrael,
- e) Kosovo,
- f) Libanon,
- g) Makedonija,
- h) Sirija,
- i) Somalija in Džibuti,
- j) Srbija.

Podatke o sodelovanju slovenskih podjetij na območjih, kjer Slovenija izvaja mirovne operacije, sem pridobila na spletni strani SloExport⁴⁰ (Tabela 1.2 v uvodu) in Izvozno okno⁴¹.

---

⁴⁰ SloExport. Dostopno prek: <http://www.sloexport.si/default.asp?MenuID=10&Menu=Domov> (15. junij 2011).

⁴¹ Izvozno okno. Dostopno prek: http://www.izvoznookno.si/Drzave/Vse.aspx?id_menu=2 (15. junij 2011).

Prošnja za sodelovanje v anketi je bila poslana na 902 podjetji, izmed katerih nekatera poslujejo na več kot enem izmed preučevanih območij. V raziskavi je sodelovalo le 105 podjetij, od katerih je na vsa vprašanja odgovorilo 70 podjetij. Tako se bom v analizi osredotočila samo na teh 70 popolnih anket in poskušala na podlagi odgovorov ugotoviti ali lahko sklepamo, da mirovne operacije pospešujejo gospodarsko sodelovanje teh podjetij.

Za bolj zanesljive zaključke raziskave vzorec 70 podjetij ne bo dovolj. Preverjanje raziskovalnih vprašanj zato v nadaljevanju dopolnujem s študijo primera sodelovanja Avstralije v mirovni operaciji z namenom uresničevanja gospodarskih interesov. Prav tako podajam podatke o mednarodni menjavi oziroma izvozu Slovenije v države, kjer Slovenija sodeluje v mirovni operaciji. Za preveritev vpliva male države na gospodarsko sodelovanje podajam primerjavo med Latvijo in Kanado, kot primerjavo med malo in veliko državo. Obe državi sodelujeta v mirovni operaciji v Afganistanu.

Slab odziv s strani podjetij pri sodelovanju v raziskavi sem pričakovala, saj je tema zelo kočljiva. To potrjujejo tudi odgovori na mojo prošnjo v zvezi s sodelovanjem v magistrski nalogi. Kot primer navajam enega izmed odgovorov, ki sem ga dobila, in sicer, da »podjetje ne posluje na območjih, kjer slovenski taborniki izvajajo mirovne operacije«.

Obenem sem se srečevala s problemi pri verodostojnosti podatkov na strani SloExport in Izvozno okno. Podatki na obeh straneh namreč niso osveženi, zato sem imela veliko težav z nedostavljeno spletno pošto in napačnimi informacijami. V približno 10 odstotkih prošnja za sodelovanje ni bila dostavljena zaradi nepravilnih podatkov oziroma kontaktnih naslovov. Prav tako sem s strani vsaj 15 podjetij dobila odgovor, da na območjih, kjer Slovenija sodeluje v mirovni operaciji ne poslujejo, čeprav so podatki s spletnih strani nakazovali drugače.

3.4 Analiza empiričnih rezultatov

Nezanemarljiv vpliv na pospeševanje gospodarskega sodelovanja na območjih, kjer država izvaja mirovne operacije, ima bližina oziroma oddaljenost teh območij. Glede na lokacijsko specifične prednosti v okviru eklektične paradigme se podjetja v večji meri odločajo za bližja območja, saj so v teh primerih stroški nižji. Vendar pa globalizacija podjetja danes sili tudi k vstopu na bolj oddaljena območja in misije, kar lahko razumemo tudi kot enega izmed vzvodov za vstop na nove trge. Hkrati pa na izbor lokacij misij poleg

obveznosti vpliva tudi interes za gospodarsko sodelovanje (v Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah).⁴² V tabeli 1.1 so prikazane mednarodne operacije in misije s sodelovanjem Slovenske vojske in Slovenske policije.

Tabela 3.1: Mednarodne operacije in misije s sodelovanjem Slovenske vojske in Slovenske policije v letu 2011

Država	Ime operacije	Mandat za izvajanje	Vrsta misije
Afganistan	ISAF	NATO (North Atlantic Treaty Organisation - Organizacija severnoatlantske pogodbe)	Operacija v podporo miru
Bosna in Hercegovina (BIH)	JOINT ENTERPRISE	NATO	Operacija v podporo miru
Kosovo	KFOR	NATO	Operacija v podporo miru
Makedonija	JOINT ENTERPRISE	NATO	Operacija v podporo miru
Srbija	JOINT ENTERPRISE	NATO	Operacija v podporo miru
BIH	ALTHEA	Evropska unija (EU)	Operacija vojaškega kriznega upravljanja
Somalija in Džibuti	ATALANTA	EU	Operacija vojaškega kriznega upravljanja
Libanon	UNIFIL	Organizacija združenih narodov (OZN)	Operacija za ohranjanje miru
Sirija in Izrael	UNTSO	OZN	Operacija za ohranjanje miru
BIH	EUPM	EU	Operacija v podporo miru
Srbija	OSCE Mission to Serbia	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE)	Operacija v podporo miru
Kosovo	EULEX	EU	Operacija v podporo miru
Gruzija	EUMM	EU	Operacija civilnega kriznega upravljanja

⁴² Vlada Republike Slovenije. 2010. Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=96635> (28. junij 2011).

Podatki, pridobljeni na spletni strani SloExport⁴³ (Tabela 1.2), in Izvozno okno⁴⁴ potrjujejo teoretične predpostavke⁴⁵, da ima bližina območij velik vpliv na odločanje podjetij za poslovanje. Večina podjetij namreč izvažata ravno na območja Jugovzhodne Evrope.

Tabela 3.2: Število podjetij, ki izvažajo na območja mirovnih operacij

Država	Število podjetij
Afganistan	2
Bosna in Hercegovina (BIH)	714
Gruzija	12
Kosovo	214
Libanon	26
Makedonija	404
Somalija (Džibuti)	1 (0)
Sirija (Izrael)	12 (68)
Srbija	666

Temu sledita tudi Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-1)⁴⁶ in Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, v katerih je zapisano, da strateške interese za sodelovanje Republike Slovenije (RS) v mednarodnih operacijah in misijah določa tudi njen geostrateški položaj, da so interesi Slovenije predvsem osredotočeni na Jugovzhodno Evropo oziroma Zahodni Balkan (Jelušič 2009, 51). Z vidika sodelovanja RS v mednarodnih operacijah in misijah so varnost, stabilnost in gospodarski razvoj Jugovzhodne Evrope primarnega pomena za Slovenijo.

V analizi rezultatov bodo upoštevani samo odgovori podjetij, ki so v okviru ankete odgovorila na vsa vprašanja. Grafe in obširnejše podatke iz anket podajam v Prilogi C. Tako v nadaljevanju najprej podajam tabelarni in grafični prikaz števila (deležev) podjetij, ki so sodelovala v raziskavi glede na naslednje demografske podatke: velikost podjetja, leto ustanovitve in delež izvoza.⁴⁷

⁴³ SloExport. Dostopno prek: <http://www.sloexport.si/default.asp?MenuID=10&Menu=Domov> (15. junij 2011).

⁴⁴ Izvozno okno. Dostopno prek: http://www.izvoznookno.si/Drzave/Vse.aspx?id_menu=2 (15. junij 2011).

⁴⁵ Krugman (2008, 11) ugotavlja, da obstaja močna empirično dokazana povezava med mednarodno menjavo in bližino trgov (*Gravity model*). Mednarodno menjavo med dvema državama namreč določa bližina med njima (poleg velikosti BDP).

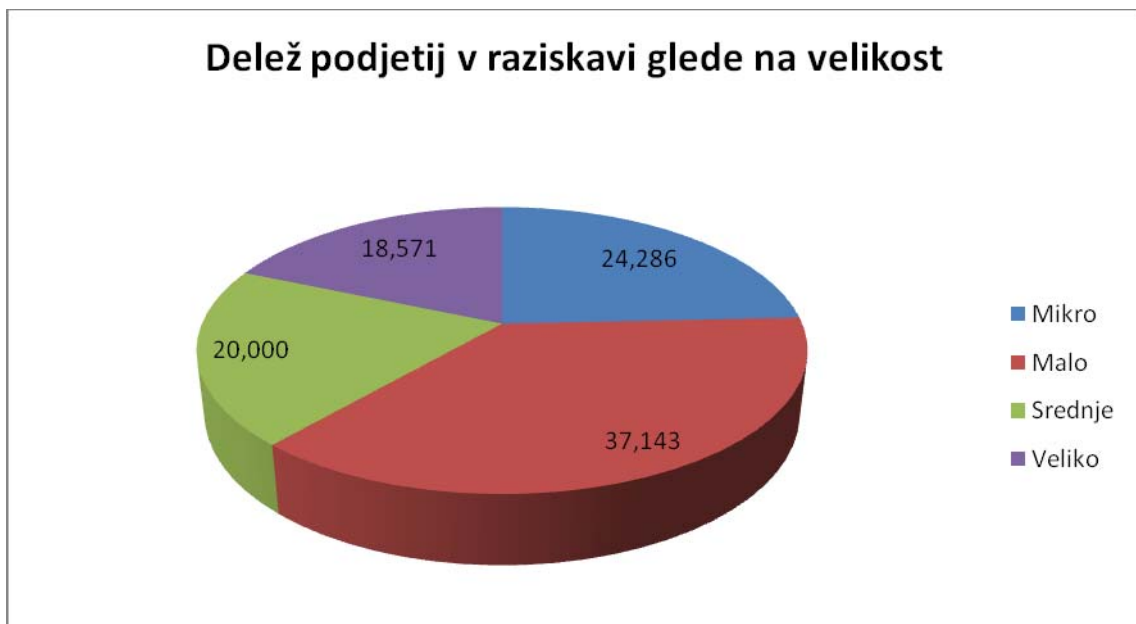
⁴⁶ Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-1). Ur. l. RS 27/2010. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201027&stevilka=1189> (20. julij 2011).

⁴⁷ Podatki o velikost, letu ustanovitve in deležu izvoza so bili pridobljeni s strani Izvozno okno in Bizi.si.

Tabela 3.3: Število podjetij glede na velikost podjetja⁴⁸

Velikost podjetja	Število podjetij
Mikro podjetje	17
Malo podjetje	26
Srednje podjetje	14
Veliko podjetje	13
Skupaj	70

Graf 3.2: Delež podjetij glede na velikost podjetja

⁴⁸ Velikost podjetja je bila definirana glede na število zaposlenih v podjetju.

Tabela 3.4: Število podjetij glede na leto ustanovitve

Leto ustanovitve	Število podjetij
1970-1980	8
1981-1990	21
1991-2000	29
2001-2006	12
Skupaj	70

Graf 3.3: Delež podjetij glede na leto ustanovitve

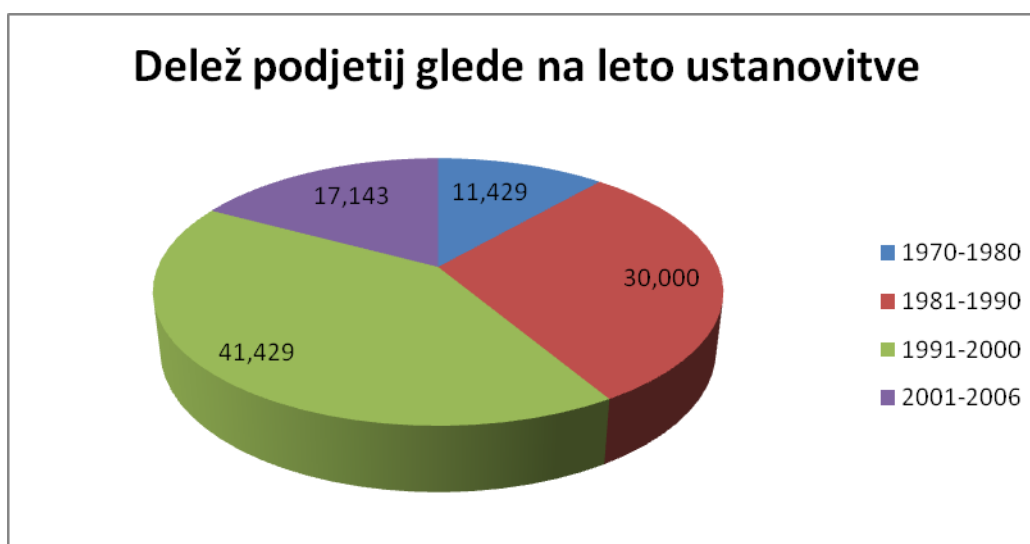
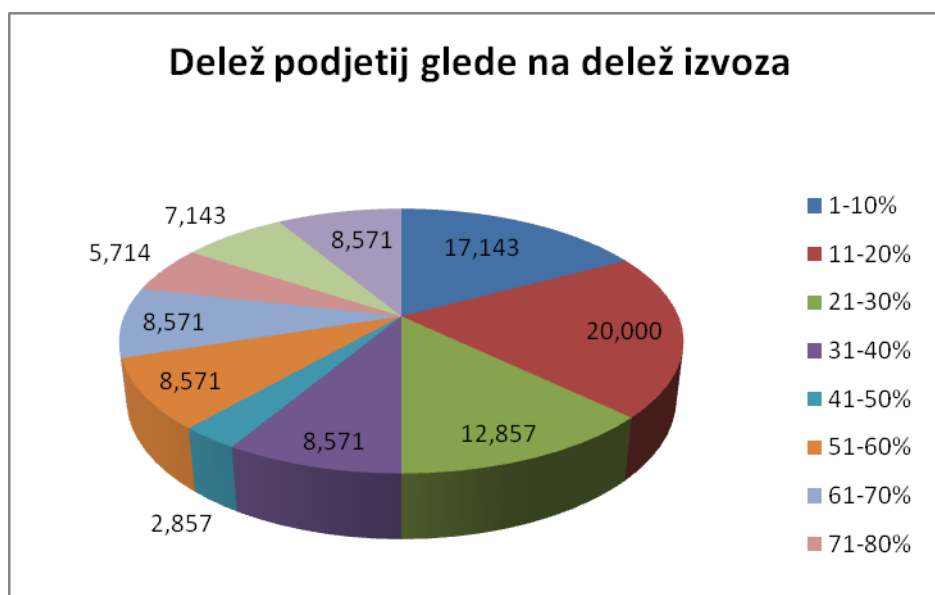

Tabela 3.5: Število podjetij glede na delež izvoza

Delež izvoza	Število podjetij
1-10%	12
11-20%	14
21-30%	9
31-40%	6
41-50%	2
51-60%	6
61-70%	6
71-80%	4
81-90%	5
91-100%	6
Skupaj	70

Graf 3.4: Delež podjetij glede na delež izvoza

V anketi je glede na demografske podatke sodelovalo največ podjetij, ki spadajo v kategorijo malih podjetij, sledijo mikro, mala ter velika podjetja. Na podlagi podatkov o letu ustanovitve ugotavljam, da je v anketi sodelovalo največ podjetij, ki so bila ustanovljena pred in po osamosvojitvi Slovenije. Podatke o letu ustanovitve sem strnila v razrede, in sicer v desetletje ustanovitve. Glede na delež izvoza največ podjetij spada v razred od 11-20 % izvoza, sledi razred z 1-10 % izvoza. Primerljivo število podjetij izvažava v obsegu 21-30 % in potem v razredih 51-60 %, 61-70 % ter tudi 91-100 %.

Glede na odgovore podjetij lahko ugotovimo, da največ podjetij (91 %) sodeluje na območju BiH, sledijo Srbija (84 %), Makedonija (57 %) in Kosovo (43 %). V manjši meri oziroma skoraj nič gospodarskega sodelovanja je na drugih območjih: Afganistan (3 %), Gruzija (4 %), Izrael (13 %) ter Džibuti in Sirija (1 %). V Somaliji izmed anketiranih podjetij ne sodeluje nobeno. Podatki se skladajo tudi s teoretično podlago. Največ podjetij namreč posluje na območjih, ki so v neposredni bližini Slovenije (prej omenjeni Gravity model), medtem ko je delež na bolj oddaljenih območjih zelo nizek. Vzrok za večje gospodarsko sodelovanje na teh področjih predstavljajo tudi kulturne in jezikovne vezi ter dejstvo, da smo bili z nekaterimi državami del skupne države. Izjemo med oddaljenimi območji predstavlja le Izrael. Vsa podjetja, ne glede na velikost, leto ustanovitve ali delež izvoza, v največji meri izvažajo na bližnje trge, torej trge Srbije, Kosova, Makedonije in BiH. Na eno ali več izmed oddaljenih območij, torej Afganistan, Džibuti, Gruzija, Izrael,

Libanon in Sirija izvaža skupno 11 podjetij od 70, ki so sodelovala v raziskavi. Izmed teh je presenetljivo visoko število malih podjetij (5) ter pričakovano visoko število (6) velikih podjetij. Izmed srednjih in mikro podjetij na oddaljena območja izvaža samo po eno podjetje iz vsake kategorije. Lahko rečemo, da Afganistan in Džibuti predstavljata dve najbolj oddaljeni območji, na katerih anketirana podjetja poslujejo, in na katerih Slovenska vojska in Policija izvajata mirovne operacije. Na teh dveh območjih sta s svojim poslovanjem prisotni samo 2 podjetji izmed anketiranih, in sicer eno veliko in eno srednje veliko podjetje. Podjetja, ki izvažajo na najbolj oddaljena območja, izmed teh na katerih potekajo mirovne operacije, si želijo, da bi jim država pomagala z več gospodarske diplomacije, srečanj in lobiranj ter večjo podporo pri vstopih na tuje trge. Za točne rezultate bi bila potrebna analiza na večjem številu podjetij, na podlagi podatkov pa lahko rečemo, da torej poslovanje na oddaljenih območjih ni v toliki meri odvisno od velikosti podjetja. Vsa podjetja namreč tudi po mojem mnenju iščejo priložnosti za gospodarsko sodelovanje na tujih trgih, nekatera zaradi premajhnega trga v Sloveniji, druga tudi zaradi specifičnosti izdelkov. Primarni razlogi za sodelovanje podjetij na tujih trgih bodo analizirani v nadaljevanju.

Pri drugem vprašanju me je zanimalo, kakšen je primarni razlog za sodelovanje podjetja v teh državah. V največji meri (56 %) so se podjetja odločala za gospodarsko sodelovanje izven meja zaradi tega, ker je slovenski trg postal premajhen in so priložnosti iskali v tujini. V manjši meri (26 %) so se za poslovanje v teh državah odločali zaradi bližine trgov. Da se je podjetje odločilo za sodelovanje na teh območjih zaradi sodelovanja Slovenije v mirovnih operacijah, je odgovorilo samo eno podjetje. Razlog za odločitev je bil, da imajo zastopstvo za celotno področje bivše Jugoslavije. Med drugimi razlogi za internacionalizacijo podjetij so najbolj pogosti naslednji: poslovni izziv in poslovni razlogi, dolgotrajna prisotnost na teh trgih ter iskanje trgov z manj konkurence. Pri tem vprašanju ne moremo trditi, da so bili odgovori podjetij v kakršnikoli meri odvisni od demografskih podatkov, torej velikosti, leta ustanovitve ali deleža izvoza, ampak se pri vsakem izmed odgovorov pojavljajo vse kategorije podjetij glede na demografske podatke.

Na podlagi odgovorov pri tem vprašanju lahko rečemo, da pospeševanja gospodarskega sodelovanja zaradi mirovnih operacij ni. To potrjujejo tudi uradne statistike o mednarodni menjavi med državami, kjer se izvajajo mirovne operacije, ki jih podajam v nadaljevanju.

V mirovnih operacijah na posameznih območjih sta Slovenska vojska ali Slovenska policija začeli sodelovati v letih, kot so podana v spodnji tabeli.

Tabela 3.6: Leto začetka sodelovanja v mirovni operaciji s strani Slovenske vojske ali Slovenske policije

Država	Leto začetka sodelovanja Slovenske vojske ali Slovenske policije
Afganistan	2003
BIH	2002
Kosovo	2000
Gruzija	2009
Makedonija	2003
Srbija	2007
Somalija in Džibuti	2009
Libanon	2006
Sirija in Izrael	1998

Podatki o zunanji trgovini (izvozu) in neposrednih investicijah za zgoraj omenjena območja so bili pridobljeni iz letopisov Statističnega urada Republike Slovenije za posamezno leto.⁴⁹ Izvoz zajema:

- a) blago, izvoženo iz Slovenije, ki izvira iz proizvodnje v naši državi oziroma iz notranjega blagovnega prometa;
- b) izvoz pridobljenih proizvodov po začasnem uvozu zaradi oplemenitenja;
- c) izvoz pridobljenih proizvodov po uvozu zaradi proizvodnje za izvoz (sistem odloga);
- d) izvoz pridobljenih proizvodov po uvozu zaradi proizvodnje za izvoz (sistem povračila);
- e) blago, začasno izvoženo zaradi oplemenitenja. (Statistični urad Republike Slovenije)

Pričakujem, da bo mirovna operacija imela vpliv na povečanje gospodarskega sodelovanja v treh letih po vzpostavitvi mirovne operacije. Po obdobju vzpostavitve

⁴⁹ Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno prek: http://www.stat.si/tema_ekonomsko_zunanja.asp (24. september 2011).

mirovne operacije je potrebno določeno časovno obdobje za lobiranje, posredovanje informacij v matično državo ter obveščanje javnosti. Nato podjetja potrebujejo čas, da izvedejo postopke, ki jim omogočajo izvoz na ta območja. Torej, na primer, za Sirijo in Izrael lahko rečemo, da bo pospeševanje gospodarskega sodelovanja zaradi mirovne operacije opazno v letih 1998, 1999 in 2000.

V prilogi D podajam tabelo iz katere je razvidna mednarodna menjava z določeno državo, kjer poteka mirovna operacija, v prilogi E pa navajam podatke o neposrednih investicijah Slovenije na območja, kjer sodeluje v mirovnih operacijah. Podatki segajo v leto 1996, še preden je Slovenija začela sodelovati v prvi mirovni operaciji, ki poteka še danes, in sicer v Siriji oziroma Izraelu.

Najprej bom kot posebno kategorijo obravnavala bolj oddaljena območja in potem bližnja, da lahko izločim vpliv bližnjih trgov kot vzroka za povečano mednarodno menjavo pri bolj oddaljenih območjih.

Za Afganistan glede na podatke iz statistik o zunanji trgovini lahko rečemo, da se je menjava v enem letu (leta 2004 – 937.000 EUR) po vzpostavitvi mirovne operacije skoraj podvojila, vendar je potem v letu 2005 vrednost mednarodne menjave (497.000 EUR) padla skoraj na isto vrednost kot je bila leta 2003, ko je Slovenija začela sodelovati v mirovni operaciji. Porast mednarodne menjave lahko opazimo spet leta 2006, ko se vrednost menjave skokovito dvigne na 1.604.000 EUR, vendar v letu 2007 tudi močno pade in sicer pod vrednosti iz leta 2003.

Somalija ne predstavlja gospodarsko zanimivega območja za mednarodno sodelovanje, saj je mednarodna menjava v letih 2009 – 2011 komaj opazna. Leta 2010 je zabeležena menjava v vrednosti 5.000 EUR. Največja vrednost menjave v kateremkoli letu med 2000 – 2010 je bil zabeležena leta 2001, in sicer 11.000 EUR. Pred letom 2000 podatkov o menjavi s Somalijo ni.

Za Sirijo in Izrael sicer velja, da se je mednarodna menjava v manjši meri povečala v letu 1999 glede na leto 1998, vendar je povečanje komaj zaznavno. V letu 2000 pa se je mednarodna menjava z Izraelom povečala za dva in pol krat, medtem ko se je mednarodna

menjava s Sirijo podvojila. V naslednjih letih je menjava z obema državama stagnirala oziroma se je v kakšnem letu celo zmanjšala glede na vrednosti iz leta 2000.

Pri Libanonu ni opaznih sprememb po vzpostavitvi mirovne operacije, vrednost mednarodne menjave se je gibala med 2.139.000 EUR leta 2006 in potem narasla na 2.500.000 EUR leta 2007, vendar je vrednost potem leta 2008 padla celo pod vrednosti iz leta 2006. Podoben primer kot Libanon je tudi Gruzija, kjer se je mednarodna menjava v manjši meri povečala leta 2010 (v letu po vzpostavitvi mirovne operacije) ter potem leta 2011 spet padla na prejšnje vrednosti. Pri tem moramo upoštevati, da podatki za leto 2011 obsegajo samo mednarodno menjavo od meseca januarja do vključno junija.

Mednarodna menjava z državo Džibuti se presenetljivo zvišuje vse odkar je bila mirovna operacija vzpostavljena. Podatek me je presenetil predvsem iz tega vidika, ker je Džibuti dokaj neznana država, je pa res, da vrednosti mednarodne menjave niso visoke. Menjava se je namreč v enem letu (2009 - 2010) povečala iz 5.000 EUR na 65.000 EUR in potem v prvi polovici leta 2011 na 70.000 EUR.

Glede na ankete podjetij sem zaključila, da mirovne operacije po njihovem mnenju ne pospešujejo gospodarskega sodelovanja oziroma se za poslovanje na teh območjih ne odločajo s tem razlogom, ker je Slovenija začela sodelovati v mirovni operaciji. To lahko potrdimo tudi z uradnimi statistikami. Če upoštevamo še neposredne investicije na ta območja, lahko vidimo, da v letih 1996 – 2009 nobena izmed neposrednih investicij ni bila usmerjena na katerokoli izmed teh področij. V primeru oddaljenih območij lahko tudi izločimo vpliv bližine trga. Po mojem mnenju gre v primeru povišanj vrednosti mednarodne menjave v letih po mirovni operaciji bolj za vrednosti protidobav, ki pa so težko dokazljive. To lahko potrdimo tudi tako, da vrednosti mednarodne menjave močno nihajo. Leto ali dve po vzpostavitvi mirovne operacije so namreč zelo visoke, potem pa vrednosti padejo nazaj na prvotne ravni ali celo nižje, kot so bile pred vzpostavitvijo mirovne operacije. Po mojem mnenju bi bile vrednosti skozi leta, v kolikor bi bile posledica gospodarskega sodelovanja slovenskih podjetij, vsaj podobne oziroma bi se celo povečevale.

V nadaljevanju si bomo poglobljevali še vrednosti mednarodne menjave v primeru bližnjih območij. Tako kot za oddaljena območja tudi za bližnja območja velja enako. Za območje Srbije, Kosova, BIH in Makedonije ne moremo reči, da se je gospodarsko

sodelovanje povečalo zaradi vzpostavitve mirovne operacije. Vrednosti menjave namreč tako kot v primeru oddaljenih območij v manjši meri narastejo v istem oziroma prvem letu in se potem zmerno povečujejo. Po mojem mnenju je razlog za to v večji meri bližina trgov, skupna nekdanja država, kultura in jezik. BIH, Makedonija in Srbija so izmed vseh območij, kjer Slovenija sodeluje v mirovni operaciji, tudi najbolj zanimiva za neposredne investicije kot del mednarodne menjave. Za Srbijo bi glede na čas vzpostavitve mirovne operacije lahko rekli, da je na enkratno povečanje neposrednih investicij vplivala mirovna operacija, medtem ko za Makedonijo in BIH tega ne moremo potrditi. Če primerjam empirične rezultate anket in uradne statistike mednarodne menjave, pa na podlagi tega zaključujem, da vzpostavitev mirovne operacije ne igra pomembne vloge pri povečevanju mirovne operacije.

Večina podjetij je poslovanje na teh območjih vzpostavila že pred začetkom mirovne operacije (58 % oziroma 40 podjetij). Sprememb po vzpostavitvi mirovne operacije niso opazila, samo eno izmed podjetij priznava, da je bilo vse skupaj bolj urejeno (predvidevam da področje poslovanja). Izmed 13 podjetij (19 %), ki so na območjih začela poslovati po vzpostavitvi mirovne operacije, jih je 12 odgovorilo, da so mirovne operacije za njihovo poslovanje nebitvene iz naslednjih razlogov: težje pridobivanje poslov, gospodarstvo se ne ukvarja s politiko in specifičnost poslov. Po začetku mirovne operacije so na teh območjih začela poslovati vsa podjetja, ne glede na njihovo velikost. Na bolj oddaljenih območjih (Afganistan in Gruzija) sta po začetku mirovne operacije začeli poslovati samo dve podjetji, in sicer eno malo ter eno veliko z razlogom, da je slovenski trg postal premajhen.

Zanimivi rezultati so bili pridobljeni pri vprašanju o tem, ali so podjetja poiskala informacije o možnih prednostih ali tveganjih poslovanja v državah, kjer se izvajajo mirovne operacije. Kar 97 % podjetij namreč informacij o tem ni potrebovalo. Informacije sta poskušali pridobiti samo 2 podjetji. Eno izmed njiju je bilo neuspešno in kot razlog navaja brezbržnost uradnikov.

Namen magistrske je bil preučiti tudi vpliv dejstva, da je Slovenija mala država, na možnosti pospeševanja gospodarskega sodelovanja. Večina podjetij (več kot 75 %) meni, da

to ne vpliva na pridobivanje poslov na področjih, kjer se mirovne operacije izvajajo. Izmed najpogostejših razlogov, zakaj tako menijo, so bili naslednji:⁵⁰

- a) Kvaliteten izdelek s primerno ceno lahko prodaš kamorkoli.
- b) Poslovno priložnost si moraš poiskati in izdelati sam. Če ponujaš produkt, ki ga trg potrebuje, to v večini primerov nima zveze s tem ali v kakršnikoli mirovni operaciji sodelujejo naši vojaki ali ne.
- c) Tako ni samo na področjih, kjer se izvajajo mirovne operacije. Na vseh tržiščih se pri nekaterih poslih občuti nepomembnost in slabo poznavanje Slovenije.
- d) Slovensko tržišče je premajhno v osnovi. Podjetja morajo biti mednarodno usmerjena. Naš strateški položaj nam omogoča, da imamo optimalni pogled na dogajanje v EU in na tržiščih bivše Jugoslavije. O mirovnih operacijah in njihovem vplivu na poslovanje nismo nikoli tako razmišljali, do sedaj, ko je takšna tematika pred nami. Zanimivo vprašanje.
- e) Velikost države ni ključnega pomena. S pravim proizvodom ali storitvijo, ob pravem času in na pravem mestu vedno obstajajo možnosti za posle.
- f) To, da je RS geografsko majhna država, nima nobenega vpliva na možnost poslovnega (ne)sodelovanja. Gre preprosto za to, da si dober, prodoren, inovativen, za prodajo dobrih proizvodov in konceptov.

Podobne odgovore so podali predstavniki vseh podjetij, ne glede na to, kako velika so oziroma kakšen delež izvoza imajo ali kako dolgo so že prisotna na trgih.

Mnenja o tem, zakaj dejstvo, da je Slovenija mala država vpliva na gospodarsko sodelovanje slovenskih podjetij v tujini so naslednja:

- a) Ker se naši politiki premalo ukvarjajo z vprašanji, ki jih postavlja gospodarstvo.
- b) Zaradi premajhne povezanosti SLO gospodarstva pri nastopanju na tujih trgih.
- c) Naša država in njene institucije imajo premalo vpliva v globalni politiki.

Podatke iz anket bom poskušala potrditi tudi z mednarodnimi kazalci o povečanju izvoza v Afganistan s strani držav, ki sodelujejo v mirovni operaciji. Pri tem se bom osredotočila na eno veliko in eno malo državo. Kot veliko državo, ki sodeluje v mirovni operaciji ISAF v Afganistanu sem izbrala Kanado (trenutno sodeluje s 520 pripadniki; leta 2007 je sodelovala z 2500 pripadniki), kot primer male pa Latvijo, ki tako kot Slovenija v manjši meri sodeluje

---

⁵⁰ Več v prilogi C.

v mirovni operaciji (glede na podatke iz 9. septembra 2011 sodeluje z 173 pripadniki)⁵¹. Obe državi sodelujeta v mirovni operaciji od začetka in sicer od leta 2003.

Tabela 3.7: Izvoz Latvije v Afganistan med leti 2002 – 2010 v USD⁵²

Leto	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Izvoz v USD	468.695	418.752	284.290	324.629	439.882	1.073.772	78.756	457.169	14.041.633

Tabela 3.8: Izvoz Kanade v Afganistan med leti 2002 – 2010 v USD⁵³

Leto	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Izvoz v USD	1.200.000	6.439.000	7.496.000	15.769.000	6.319.000	12.635.000	23.819.000	52.309.000	97.859.000

Skozi anketiranje sem pridobila mnenje s strani podjetij (več kot 75 % podjetij meni tako), da dejstvo, da je Slovenija mala država, ne vpliva na pospeševanje gospodarskega sodelovanja. Če primerjam rezultate anket in izvoz Slovenije v Afganistan z izvozom Latvije lahko temu pritrdimo. Latviji ne glede na to, da je mala država in da v majhni meri prispeva pripadnike v mirovno operacijo v Afganistanu, uspeva povečevati izvoz v Afganistan. Sicer je očiten padec izvoza med leti 2007 in 2008, kar lahko pripišemo tudi selitvi pripadnikov Latvije na druga območja v Afganistanu in dejstvu, da je imela manjše število pripadnikov leta 2008 v mirovni operaciji kot leta 2007.⁵⁴

Primerjava med Latvijo in Slovenijo ter Kanado na drugi strani nam seveda daje drugačne rezultate. Velike države lahko v veliko večji meri pospešujejo gospodarsko sodelovanje skozi mirovne operacije, čemur pričajo tudi vrednosti mednarodne menjave oziroma izvoza Kanade v Afganistan, ki se je povečal kar za petkrat v istem letu, ko je Kanada začela sodelovati v mirovni operaciji.⁵⁵ Vzroki oziroma dejavniki, ki Kanadi to omogočajo, pa so seveda popolnoma logični. Kanada kot velika država ima, če govorimo o sodelovanju v mirovnih operacijah, več možnosti uresničevanja gospodarskega sodelovanja

⁵¹ *International Security Assistance Force (ISAF)*. Dostopno prek: <http://www.isaf.nato.int/images/stories/File/Placemats/9%20September%202011%20ISAF%20Placemat%281%29.pdf> (24. september 2011).

⁵² *Central Statistical Bureau of Latvia*. Dostopno prek: <http://www.csb.gov.lv/en/statistikas-temas/foreign-trade-database-30721.html> (24. september 2011).

⁵³ *Industry Canada*. Dostopno prek: http://www.ic.gc.ca/sc_mrkti/tdst/tdo/tdo.php#tag (24. september 2011).

⁵⁴ *Ministry of Foreign Affairs of Latvia*. Dostopno prek: <http://www.mfa.gov.lv/en/security/Directions/InternationalOperations/> (24. september 2011).

⁵⁵ Glede na uradne statistike Kanade neposredne investicije, kot del mednarodne menjave, v Afganistan niso bile izvršene.

že zaradi števila pripadnikov, ki jih pošilja (govorimo o tisočih pripadnikih). Potem sledijo razlogi kot so večja možnost lobiranja ter sposobnost izpeljave projektov. Mirovne operacije namreč zahtevajo tudi vzpostavitev institucij, telekomunikacij, kar mora biti država oziroma njena podjetja sposobna izvesti oziroma vzpostaviti. V takšnih primerih bi malim državam prišlo prav sodelovanje oziroma vzpostavitve koalicij, preko katerih bi lahko poskušale pridobivati posle in si jih med sabo razdelile. Skupaj bi jih tudi bile sposobne izpeljati.

Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS (ReSNV-1) in Strategija sodelovanja RS v mirovni operacijah opredeljujeta sodelovanje v mirovni operacijah kot strateški interes, še zlasti na območjih Jugovzhodne Evrope. Večina podjetij uresničevanje strateškega interesa glede na svoje izkušnje ocenjuje z oceno 3 (53 %), medtem ko le 13 % podjetij meni, da ocenjuje strateške interese prav dobro (ocena 4). Druga podjetja ocenjujejo uresničevanje interesov kot slabo (10 %) oziroma zelo slabo (24 %). Tudi pri tem vprašanju odgovor ni bil odvisen od velikosti podjetja, leta ustanovitve ali deleža izvoza. Lahko torej rečemo, da podjetja v splošnem podobno ocenjujejo uspešnost uresničevanja strateških interesov države.

Pri vprašanju »Kaj bi lahko Slovenija po vašem mnenju storila, da bi ta območja postala bolj zanimiva za poslovanje slovenskih podjetij?« sem pridobila zanimive odgovore. Izpostavljam naslednje:

- a) Delo na dvigu ugleda slovenskih izdelkov.
- b) Bila politično bolj stabilna, imela izdelano dolgoročno strategijo za ta področja (z vsako zamenjavo oblasti se ta menja) in se ne bi prilagajala drugim državam in njihovim interesom.
- c) Zagotovo bi boljša obveščenost podjetij pozitivno vplivala na razvoj poslovanja. Trenutno ne razpolagamo z nobenimi operativnimi informacijami, kako s pomočjo mirovni misij priti do ustreznih sogovornikov za razvoj poslovanja v posameznih državah.
- d) Okrepila gospodarsko diplomacijo, samoiniciativno nudila informacijsko podporo (razmere za poslovanje - regulativa, pomembni kontakti za start up, baza dobro usposobljenih kadrov z referencami ...). Konkretna pomoč ...
- e) Predvsem bi morala poslati med mirovno misijo že predstavnike gospodarstva, da navežejo stike ter preverijo možnost odprtja predstavništva.

- f) Mirovne misije lahko prispevajo majhen delež pri tem. Potrebujemo drugačne pristope, kot npr. spremembe na veleposlaništvih v pristopu do gospodarstva.
- g) Večja podpora državnih institucij gospodarskim ciljem.
- h) Vzpostavitev učinkovitega sistema analiz in obveščanja, kateri izdelki in storitve so potrebni za izvedbo operacije in kaj bi slovensko gospodarstvo še lahko ponudilo na navedenih območjih.

Podjetja si torej glede na odgovore pri tem vprašanju želijo večje vloge države pri promociji slovenskih podjetij, tudi preko gospodarske diplomacije. Zanimivo je, da se različno opredeljujejo do mirovni operacij. Pri nekaterih mirovne operacije predstavljajo le majhen delež za gospodarsko sodelovanje, druga pa pričakujejo od države, da na območja mirovni operacij pošlje tudi gospodarstvenike, ki bi lahko ocenili situacijo ter priložnosti za pospeševanje gospodarskega sodelovanja na teh območjih. Predlog s strani enega izmed podjetij je tudi »Izobraževanje javnih uslužbencev na ključnih pozicijah, v smislu večjega razumevanja slovenskih gospodarskih ciljev na navedenih območjih«. V skladu s Strategijo je sicer predvidevano usposabljanje osebja javnih uslužbencev za napotitev v mednarodne operacije in misije, vendar gre pri tem za sodelovanje javnih uslužbencev v misiji. Kljub temu lahko opazimo, da izobraževanja s področja ekonomije ali gospodarstva ni.⁵⁶ Izobraževanja na ekonomskem oziroma gospodarskem področju lahko pripomorejo k temu, da javni uslužbenci, ki sodelujejo v misijah, lažje prepoznajo gospodarske priložnosti za slovenska podjetja in jih lahko posredujejo nazaj v matično državo. Prav tako morajo v ta namen biti izobraževani uslužbenci v matični državi, ki lahko podjetjem svetujejo o gospodarskih priložnostih na območjih, kjer se mirovne operacije izvajajo. V kakšni meri so pripadniki Slovenske vojske in Policije ter uslužbenci poučeni ali informirani o gospodarskih priložnostih, bi lahko odkrila raziskava, ki bi bila narejena na podlagi intervjujev z udeleženci mirovni operacij. Takšne raziskave so sicer bile že izvedene, vendar nisem zasledila, da bi pripadnike spraševali tudi o njihovem mnenju glede gospodarskega sodelovanja oziroma priložnosti podjetij.

---

⁵⁶ Center za evropsko prihodnost. 2010. Uresničevanje strategije sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah: usposabljanje osebja javnih uslužbencev za napotitev v mednarodne operacije in misije. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Javna_narocila_in_razpisi/Razpisi_MO/Razpis_za_usposabljanje_16-09-2011.pdf (24. september 2011).

Vzpodbuden podatek iz empiričnih podatkov pa je, da je vsaj eno izmed podjetij informacijo o možnosti pospeševanja gospodarskega sodelovanja ocenilo kot zelo zanimivo. Upam, da lahko tudi na podlagi tega v prihodnosti pričakujemo več iniciative tako s strani podjetij kot s strani države.

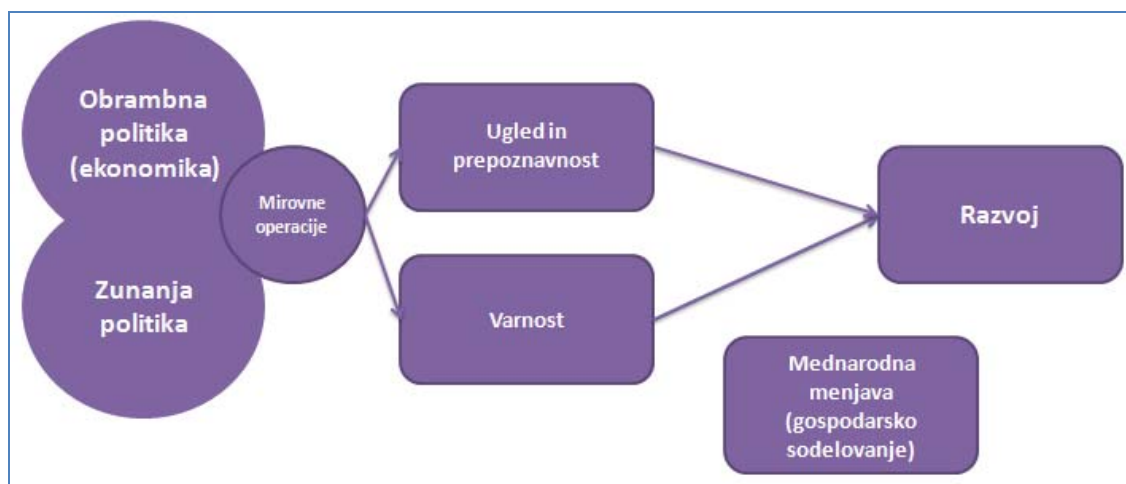
3.4.1 Sklep:

Na podlagi raziskave, s katero sem pridobila odgovore slovenskih podjetij, lahko potrdim, da mirovne operacije nimajo nobenega vpliva na pospeševanje gospodarskega sodelovanja podjetij. Prej bi lahko rekli, da za podjetja predstavljajo oviro zaradi negativne konotacije (konflikt, vojska, vojna). Ne glede na to, da se geografska področja prekrivajo, slovenska podjetja mirovnih operacij glede na raziskavo ne označujejo kot razlog za gospodarsko sodelovanje na območjih, kjer se izvajajo. Razlogi za to, da so tam, so namreč zelo preprosti in ne presenečajo. Med največkrat omenjenimi so seveda poslovni izzivi in poslovne priložnosti ter majhnost slovenskega trga. Eden izmed zelo pomembnih razlogov je tudi bližina območij, saj glede na podatke največ podjetij posluje na bližnjih območjih, kar sovпада s teorijo gravitacijskega modela. Teorija predvideva, da se podjetja za internacionalizacijo odločajo zaradi bližine in velikosti BDP-ja, ki ga druga država ima. Za območja, kot so Srbija, BIH in Kosovo pa ob tem velja omeniti tudi kulturne in jezikovne dejavnike ter nekdanjo skupno državo. Ob tem pa večina podjetij, ki so poslovala na teh območjih pred vzpostavitvijo mirovne operacije, ni zaznala nobenih sprememb po njeni vzpostavitvi. Zaradi teh razlogov torej zavračam prvo hipotezo, pri kateri sem domnevala, da mirovne operacije pospešujejo internacionalizacijo slovenskih podjetij na območja, kjer se izvajajo.

Glede na empirične rezultate lahko zaključim, da mirovne operacije, ki jih izvajata Slovenska vojska in Policija ne pospešujejo gospodarskega razvoja – slika 4.2. Torej mednarodne menjave na teh območjih ne moremo razumeti kot posledice vzpostavitve mirovnih operacij. Glede na sliko 1.1 pa lahko po mojem mnenju zaključimo, da sodelovanje prispeva k dvigu ugleda in prepoznavnosti Slovenije v mednarodni skupnosti ter zagotavljanju varnosti (predvsem sodelovanje na bližnjih območjih ter tudi na daljnih območjih z vidika varnosti pred terorizmom). V določeni meri ta dva cilja predstavljata tudi podlago za doseganje razvoja. Za bolj točne zaključke pri dejanski meri ugleda in prepoznavnosti, ki ju Slovenija s sodelovanjem v mirovnih operacijah pridobiva, pa bi

morala biti izvedena širša in obsežnejša raziskava, ki bi vključevala tudi druge države v mednarodni skupnosti. Eden izmed pokazateljev bo seveda tudi odločitev o tem, ali bo Slovenija v letu 2011 drugič izbrana za nestalno članico v VS OZN.

Slika 3.2: Proces uresničevanja razvoja z zunanjo in obrambno politiko skozi proces mirovnih operacij glede na empirične rezultate

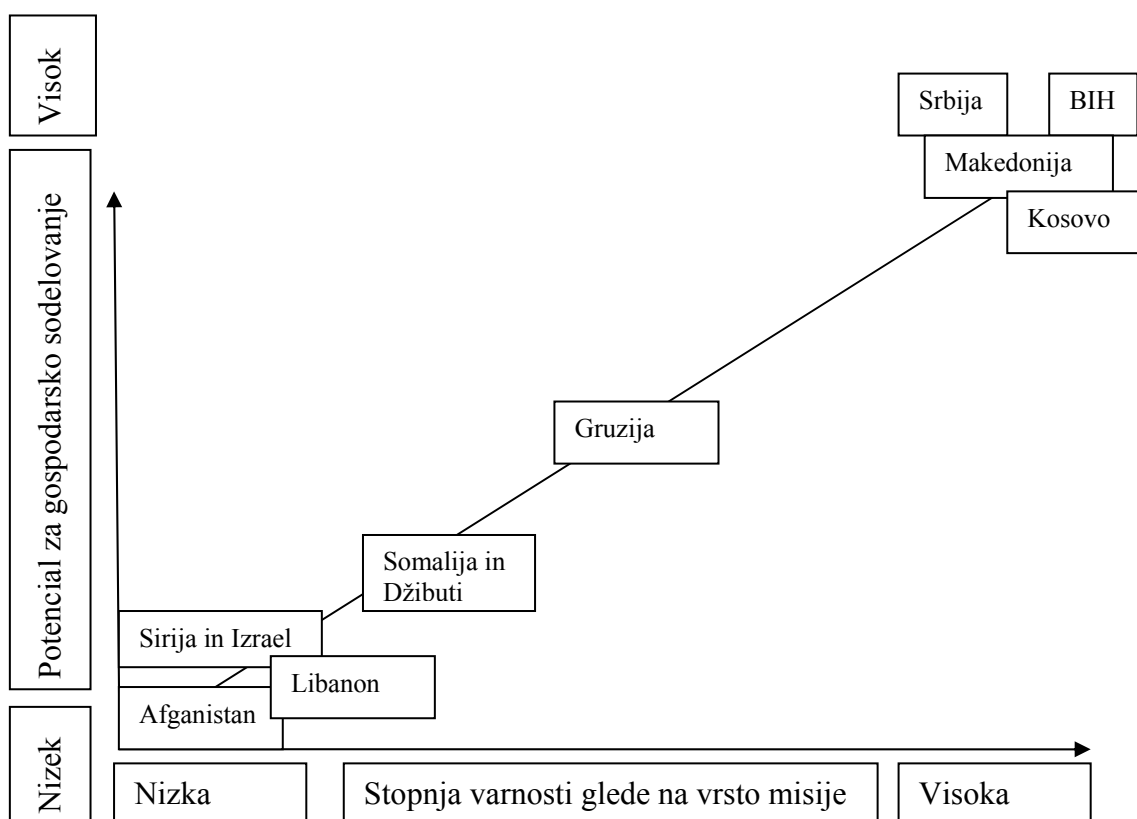
Podjetja mirovne operacije prepoznajo kot nekaj slabega, na drugi strani pa glede na raziskavo podjetja ne poskušajo pridobivati informacij o tem in se ne zavedajo priložnosti/potenciala za gospodarsko sodelovanje. Hkrati lahko podcenjujejo pomen varnosti in meddržavnega/mednarodnega sodelovanja, saj imajo zaradi slabih priprav ali napak lahko slabe izkušnje. Gre sicer za logično povezavo, vendar so potem podjetja kot razloge za neuspešno sodelovanje na tujih trgih navajala tudi slabo prepoznavnost, odzivnost, odsotnost gospodarske diplomacije, premajhno angažiranost institucij in tako naprej. Informacija o sodelovanju Slovenske vojske in Policije je drugače dostopna v javnosti. Podjetja bi se lahko o možnostih gospodarskega sodelovanja informirala. Seveda pa morajo biti institucije oziroma uradniki na to pripravljeni, imeti dovolj informacij in podjetjem zagotoviti informacije, ki bodo zmanjšale slabo percepcijo o mirovnih operacijah. Težave se namreč pojavljajo že pri osnovah – Slovenija do lanskega leta ni imela vzpostavljenih mehanizmov oziroma jasnih ciljev na tem področju. Šele lansko leto (2010) smo pridobili dva pomembna dokumenta na tem področju, ki v splošnem urejata strategijo in cilje, ki jih želimo skozi mirovne operacije uresničevati. Kljub vzpostavljenim strategijam pa se še vedno pojavljajo težave pri določanju pomena, kateri oziroma kaj so nacionalni mehanizmi, ki lahko pripomorejo k uresničevanju gospodarskih interesov skozi mirovne

operacije ter ne nazadnje pristojnosti za to področje, ki je razpeto med tri ministrstva in še več uradov in drugih institucij. Problem na tem področju priznava tudi stroka. Menim, da našete pomanjkljivosti predstavljajo oviro za pospeševanje gospodarskega sodelovanja v mirovnih operacijah. K temu po mojem mnenju prispeva tudi šibka udeležba Slovenije v mirovnih operacijah. V kolikor primerjamo gospodarsko sodelovanje (po uradnih statistikah) velike in male države na teh območjih, moramo potrditi, da dejstvo, da je Slovenija mala država, v določeni meri vpliva na količino gospodarskega sodelovanja. Rezultati anket so sicer presenetljivo pokazali, da dejstvo, da je Slovenija mala država, ne predstavlja ovire oziroma problema. Velika večina podjetij namreč meni, da to ni ovira, ampak se da kljub temu s pravim poslovnim pristopom, profesionalnostjo, izdelkom, idejo in ne nazadnje tudi kulturo in bližino ali kemijo pridobiti posle na teh območjih. Zato druge hipoteze na podlagi empiričnega raziskovanja in uradnih statistik ne morem zavrniti ne potrditi. Za potrditev ali zavrnitev hipoteze bi bila potrebna obsežnejša raziskava, v katero bi bilo vključenih več podjetij in malih držav.

Eden izmed razlogov, zaradi katerega se podjetja ne odločajo za poslovanje na območjih, kjer se izvajajo mirovne operacije, je tudi tveganje z vidika varnosti, nestabilnih političnih razmer in neurejenih gospodarskih razmer. Nekatera podjetja so imela zaradi ponovne vzpostavitve konfliktov težave, druga so zaradi tega pridobila. Za podjetja, ki so se že internacionalizirala na ta območja, lahko glede na rezultate empiričnega raziskovanja rečem, da ne opažajo razlik pred in po mirovni operaciji z vidika varnosti, nestabilnih političnih razmer in drugih tveganj. Ob tem se moramo zavedati tudi možnosti, da podjetja ne znajo vedno ovrednotiti pomena varnosti za uspešno poslovanje (primer Kosova to potrjuje, ko obdobje nevarnosti podjetja razumejo kot priložnost za boljše poslovanje). Ko je stanje nevarnosti mimo, pa ne cenijo več naporov države, ki je omogočila poslovanje podjetjem z zagotavljanjem varnosti. Tretjo hipotezo, da gospodarsko sodelovanje na območjih, kjer se izvajajo mednarodne mirovne misije z namenom vzpostavitve in ohranjanja mednarodnega miru, za podjetja predstavlja tveganja z vidika varnosti, nestabilnih političnih razmer in neurejenih gospodarskih razmer, lahko tako posredno potrdimo za oddaljena območja z visokim tveganjem. Sicer se gospodarsko sodelovanje na bolj oddaljenih in visoko nestabilnih območjih povečuje, vendar zelo neznatno, zato lahko zaključimo, da samo gradnja miru in varnosti na teh območjih ne omogočata gospodarskega sodelovanja, razen dolgoročnega in vezanega na naravne vire, kot je razvidno iz primera Avstralije.

V nadaljevanju podajam grafični prikaz (graf 3.5) povezave med potencialom gospodarskega sodelovanja in stopnjo varnosti glede na poznavanje realnih razmer na območjih, bližine, kazalcev mednarodne trgovine in vseh drugih dejavnikov, ki lahko vplivajo na povezavo (kultura, običaji, jezik,...).

Graf 3.5: Potencial za gospodarsko sodelovanje glede na misijo, v kateri je bila Slovenija udeležena

Največji potencial gospodarskega sodelovanja tako po mojem mnenju predstavljajo območja, ki so blizu in z visoko stopnjo varnosti: BIH, Srbija, Kosovo in Makedonija. Gruzija spada med bolj oddaljena območja, vendar je še vseeno potencial za gospodarsko sodelovanje srednje visok, tako kot tudi varnost. Najmanj potenciala za gospodarsko sodelovanje predstavljajo naslednja območja: Sirija in Izrael, Afganistan, Somalija in Džibuti ter Libanon. Tako z vidika oddaljenosti kot nizke stopnje varnosti.

V naslednjem poglavju podajam dodatno razlago na primeru Avstralije, za katero sem pridobila nekatere informacije o sodelovanju v mirovnih operacijah z namenom uresničevanja gospodarskih interesov in teoretično podlago preverila s kazalci mednarodne menjave.

3.5 Študija primera: sodelovanje Avstralije v mirovnih operacijah z namenom uresničevanja gospodarskih interesov

Informacije o uresničevanju lastnih interesov sodelujočih držav v mirovnih operacijah je zelo težko pridobiti, še zlasti verodostojne. Uspela sem pridobiti nekatere informacije o Avstraliji, ki jo v svetu pojmuje kot srednjo silo. Čeprav njen status ni primerljiv s statusom Slovenije, lahko potegnemo vzporednice pri njenem sodelovanju v mirovnih operacijah.

Avstralija kot članica OZN igra aktivno vlogo že vse od ustanovitve organizacije. Lahko rečemo, da je prva izmed držav, ki z osebjem sodeluje skoraj v vsaki moderni mirovni operaciji. Če pogledamo mirovne operacije, v katerih je sodelovala, lahko vidimo, da niso omejene samo na regijo v njeni okolici, ampak Avstralija sodeluje tudi v mirovnih operacijah v Afriki, Evropi, Centralni Ameriki in na Karibih, na Bližnjem Vzhodu in območju Azije ter Pacifika. Finančni delež, ki ga Avstralija vlaga v mirovne operacije OZN se ocenjuje na 1.787 % celotnih prispevkov in Avstralijo uvršča na 12. mesto med državami članicami OZN.⁵⁷ Pri svojem delovanju v okviru OZN se osredotoča predvsem na področja zagotavljanja mednarodnega miru, razoroževanja, urejanja okolja, človekovih pravic, dekolonizacije in področje beguncev. V okviru OZN je Avstralija zelo dejavna na področju mirovnih operacij in je tudi vedno želela doseči vključitev ekonomskih in socialnih problemov kot tudi drugih groženj proti miru in varnosti. (Purnell 1998, 228)

Na področju sodelovanja v mirovnih operacijah lahko za Avstralijo rečemo, da 'išče in izkoristi' vsako priložnost za sodelovanje v mirovnih operacijah OZN z namenom povečevanja ugleda in vpliva v mednarodni skupnosti (Cheesman 1998, 231–3).

Z namenom raziskovanja interesov Avstralije za sodelovanje v mirovnih operacijah sem se osredotočila na mirovno operacijo v Vzhodnem Timorju, v kateri so sodelovale avstralske enote. Avstralija naj bi v operacijo vstopila z namenom uresničevanja strateških in ekonomskih interesov ter interesov zagotavljanja priložnosti za investicije ter izvoza na ta območja in zagotavljanje varnosti ter svojega vpliva. Kot potencialno grožnjo namreč Avstralija razume vsakršno vmešavanje velikih sil na za Avstralijo trgovsko zelo pomembnih področjih. Še zlasti se boji kakršnekoli politične nestabilnosti, ki bi kakšni

---

⁵⁷ *About Australia: Peacekeeping and related peace operations.* Dostopno prek: <http://www.dfat.gov.au/facts/peacekeeping.html> (22. september 2011).

izmed velikih sil omogočila pridobivanje vpliva na območjih v bližini Avstralije (Pietsch 2010, 23).

Kritika, s katero se Avstralija srečuje, je uresničevanje ekonomskih interesov prav skozi mirovno operacijo v Vzhodnem Timorju (Jakobsen 2000, 172). Avstralija je namreč z administracijo OZN leta 2005 podpisala projekt pridobivanja nafte, ki je bil vreden 1,4 milijarde dolarjev. Avstralija naj bi tako skupaj, tudi s 'pomočjo' sodelovanja v mirovni operaciji, pridobila za 2 milijardi dobička s črpanjem nafte na območjih, ki pripadajo Vzhodnemu Timorju. (East Timor Government)⁵⁸

Uresničevanje ekonomskega interesa s strani Avstralije po mojem mnenju ne bi dvignilo toliko prahu, če se v celotni zgodbi ne bi pojavila tudi kritika, da Avstralija načrtno ni želela pomagati ljudstvu v Vzhodnem Timorju ob napadu s strani militantnih skupin Indonezije (kot trdijo avtorji). Iz tega razloga primera Avstralije ne moremo uporabiti kot reprezentativnega, vendar pa nam vseeno daje informacijo o tem, da države skozi mirovne operacije lahko pridobivajo posle in pospešujejo gospodarsko sodelovanje.

Podane teoretične predpostavke bom v nadaljevanju preverila z dejanskimi vrednostmi menjave med Avstralijo in Vzhodnim Timorjem po vzpostavitvi mirovne operacije. Pridobila sem podatke o izvozu Avstralije v Vzhodni Timor in podatke o uvozu Vzhodnega Timorja iz Avstralije. Glede na izvoz Avstralije med leti 2002 in 2008 lahko vidimo, da izvoz narašča med leti 2005 in 2008, in sicer izvoz naraste iz 105.832 milijonov USD na 186.965 milijonov USD (tabela 3.9). Vrednosti izvoza po letu 2005 naraščajo v isti meri kot pred letom 2005 (v povprečju za 20.000 milijonov USD).

Tabela 3.9: Izvoz Avstralije v letih 2002 – 2008 v milijonih ameriških dolarjev (USD)

Leto	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Vrednost izvoza v milijonih USD	65033,2	71546	86420,4	105832	123293	141099	186965

Vir: UNCTAD⁵⁹

⁵⁸ *East Timor Government*. Dostopno prek: <http://www.easttimorgovernment.com/economy.htm> (5. september 2011).

⁵⁹ *United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)*. Dostopno prek: <http://unctadstat.unctad.org/> (24. september 2011).

V okviru celotnega izvoza Avstralije delež izvoza blaga v Vzhodni Timor predstavlja 62 milijonov USD v letu 2010 in se je v primerjavi z letom 2006 povečal za 44,6 % (slika 3.3). Ob tem je vredno omeniti, da je Avstralija v Vzhodni Timor v letu 2010 izvozila predvsem rezervne dele za različne industrije ter rafinirano nafto. V največji meri je uvažala kavo (kava predstavlja 90 % izvoza Vzhodnega Timorja)⁶⁰. Skozi mednarodno menjavo z Vzhodnim Timorjem tako Avstralija pridobiva predvsem naravne vire, medtem ko v Vzhodni Timor izvažata polprodekte oziroma tehnologijo. Teoretična predpostavka je, da imajo manj razvite države oziroma države v razvoju zaradi manj protekcionistične politike in mednarodne menjave velike koristi oziroma prispevajo k svojemu razvoju v večji meri kot če bi ubrale popolnoma protekcionistično politiko.

Slika 3.3: Izvoz blaga v Avstralijo iz Vzhodnega Timorja in uvoz blaga v Vzhodni Timor iz Avstralije med leti 2006 in 2010⁶¹

Tabela 3.10: Uvoz Vzhodnega Timorja iz Avstralije kot delež BDP med leti 2000 in 2008

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Uvoz v % BDP	21,3	21,8	20,4	20,9	19,5	20,5	21,1	20,9	21,6

Vir: Svetovna banka⁶²

⁶⁰ *East Timor Press*. Dostopno prek: <http://www.easttimorpress.com/food/east-timor-food-exports> (26. september 2011).

⁶¹ *East Timor – Fact Sheet*. Dostopno prek: <http://www.dfat.gov.au/geo/fs/timo.pdf> (26. september 2011).

⁶² *Svetovna banka*. Dostopno prek: <http://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.ZS?page=1> (24. september 2011).

Kot je razvidno iz tabele 3.10 delež uvoza v deležu bruto domačega proizvoda (BDP) Vzhodnega Timorja iz Avstralije ostaja podoben med leti 2000 in 2008. Med leti 2004 in 2005 se je sicer uvoz povečal za 226.159,09 dolarjev. Uvoz iz Avstralije se je leta 2007 celo zmanjšal, od leta 2008 pa se povečuje za približno 1 milijon dolarjev na leto.

Avstralija predstavlja največjo uvoznico blaga iz Vzhodnega Timorja. Njen delež v celotnem izvozu Vzhodnega Timorja predstavlja kar 53,7 % (leta 2005), sledijo Nemčija (3,9 %), Portugalska (2,9 %) in Brazilija (2,2 %). Če primerjamo rezultate izvoza z državami, ki so v mirovni operaciji v Vzhodnem Timorju sodelovale, lahko vidimo, da je delež Avstralije zelo visok. V mirovni operaciji sta sicer sodelovali tudi Portugalska in Brazilija. V določeni meri bi lahko visok delež izvoza pripisali sodelovanju Avstralije v mirovni operaciji, vendar pa ne smemo pozabiti na pomembni dejavnik in sicer bližino Avstralije. Brazilija in Portugalska sta namreč zelo oddaljeni od Vzhodnega Timorja, zato manjši delež izvoza v tem primeru pripisujem predvsem oddaljenosti.

Če govorimo o izvozu v Vzhodni Timor, lahko rečemo, da menjava ni 'vzajemna'. Največja izvoznica v Vzhodni Timor je namreč Indonezija z 47 %, sledijo Singapur (14,6 %) in na tretjem mestu Avstralija z 13,9 % izvoza v Vzhodni Timor.⁶³ Leta 2003 je bila Avstralija druga največja izvoznica v Vzhodni Timor, z deležem v višini 11 %. Pet najpomembnejših držav v katere izvaža Avstralija predstavljajo Kitajska, Japonska, Republika Koreja, Indija in ZDA. Glavna področja iz katerih uvaža pa predstavljajo Kitajska, ZDA, Japonska, Tajski in Singapur.

V nadaljevanju primerjam neposredne investicije. Avstralija namreč preko neposrednih investicij veliko vlaga v Vzhodni Timor. Glede na poročilo o investicijskih priložnostih⁶⁴ pa predstavlja šele četrto mesto med desetimi največjimi investitoricami. Leta 2005 so bile ZDA na prvem mestu med državami, ki so investirale, sledili sta Japonska in Italija. Navedeni podatki (tabela 3.11 in tabela 3.12) ponazarjajo neposredne investicije Avstralije in tokove neposrednih investicij v Vzhodni Timor. Direktne povezave ne moremo potrditi, še posebej zaradi nedostopnosti podatkov. Podatki o neposrednih investicijah v Vzhodni Timor, ne glede na izbrano državo, ki naj bi investirala (Avstralija, Združene države Amerike, Kanada oziroma ostale države, ki so sodelovale v mirovni operaciji) so namreč na

⁶³ *East Timor – Fact Sheet*. Dostopno prek: <http://www.dfat.gov.au/geo/fs/timo.pdf> (26. september 2011).

⁶⁴ United States Agency – International development (USAID). 2005. *Investment opportunity assessment for Timor – Leste*. Dostopno prek: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADI240.pdf (24. september 2011).

strani Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) zaupni ali nedostopni. Ob tem pa sem vseeno uspela pridobiti informacije o višini pomoči, ki jo Avstralija namenja Vzhodnemu Timorju. Samo v letih 2011-2012 je predvidenih 80 milijonov USD pomoči Vzhodnemu Timorju. Avstralija ima z namenom razvoja Vzhodnega Timorja vzpostavljeno tudi strategijo sodelovanja med obema državama.⁶⁵ Avstralija s tem vzpostavlja petletni program, ki bo izboljšal stanje v Vzhodnem Timorju in prispeval k doseganju razvojnih ciljev na področju zmanjševanja smrtnosti, dostopa do vode, zaposlovanja in produktivnosti v kmetijskem sektorju. Avstralija bo s tem namenom porabila približno 120 milijonov avstralskih dolarjev na leto oziroma 600 milijonov v petih letih.

Tabela 3.11: Neposredne investicije Avstralije v milijonih USD med leti 2000 in 2008

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Neposredne investicije	95978	122263	128911	183950	229203	208901	266963	339209	239563

Vir: UNCTAD

Tabela 3.12: Tokovi neposrednih investicij v Vzhodni Timor med leti 2000 in 2008 v milijonih USD

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Neposredne investicije	-	-	-	5	0	1	8	9	40	50	280

Vir: UNCTAD

Na podlagi uradnih statistik, torej kazalcev in strukture mednarodne menjave med Vzhodnim Timorjem in Avstralijo, lahko rečemo, da je Avstralija uspela uresničevati gospodarske interese skozi mirovno operacijo v Vzhodnem Timorju oziroma še posebej po njenem zaključku. Leta 2005, ko je bila mirovna operacija zaključena, je namreč Avstralija predstavljala največjo uvoznico blaga iz Vzhodnega Timorja. Ostale države (Nemčija, Portugalska, Brazilija), ki so sodelovale v mirovni operaciji, nikakor niso dosegale tako visokih deležev. V določeni meri lahko to pripišemo bližini Avstralije, kar predstavlja pomemben dejavnik, določen vpliv pa lahko pripišemo tudi sodelovanju v mirovni operaciji. Sicer ne moremo neposredno potrditi, da je Avstralija preko neposrednih investicij pospeševala gospodarsko sodelovanje (problem pri pridobivanju podatkov zaradi njihove zaupnosti), vendar pa lahko domnevo posredno potrdimo glede na vrednosti uvoza.

⁶⁵ *Australia – Timor – Leste Country Strategy: 2009 – 2014*. Dostopno prek: <http://www.ausaid.gov.au/publications/pdf/timor-country-strategy.pdf> (26. september 2011).

Predvidevam namreč, da je tudi v interesu Avstralije, da neposredno investira v Vzhodni Timor, glede na to, da je njegova največja izvoznica in ker je locirana v njegovi bližini. Tudi vzpostavitev petletnega programa pomoči priča o tem, da je razvoj Vzhodnega Timorja v interesu Avstralije. S tem bo Avstralija tudi pridobila kredibilnega poslovnega partnerja, kar bo prispevalo k še višji menjavi med državama ter posledično k razvoju obeh držav.

4. ZAKLJUČEK

V uvodu sem omenila, da je glavni namen mirovnih operacij zagotavljanje miru in varnosti, vendar se ta percepcija spreminja. Mirovne operacije so namreč začele v zadnjem času dobivati tudi drug pomen in vlogo. Države so v sodelovanju v mirovnih operacijah začele iskati tudi koristi. Mirovne operacije res predstavljajo ogromne stroške in po eni strani je seveda razumljivo, da države stroške želijo 'kompenzirati' z, na primer, pospeševanjem sodelovanja svojih podjetij pri vzpostavitvi institucij. Na območjih, kjer potekajo mirovne operacije, se namreč v večini primerov vzpostavlja vse – tako telekomunikacije, omrežje, promet kot tudi institucije, na novo. Gre za področja, ki bi za sodelujoča podjetja in državo pomenila ogromen zaslužek.

Pospeševanja gospodarskega sodelovanja zaradi mirovnih operacij ni, torej na tej točki ne moremo trditi o upravičenosti sodelovanja v mirovnih operacijah s tega vidika. Prav tako ne moremo govoriti o pozitivnem vplivu mirovnih operacij na gospodarsko rast (z vidika stroškov), lahko pa vseeno opazimo pozitiven vpliv na razvoj. Če kot del razvoja prepoznavamo tudi znanje, ki ga Slovenija pridobiva, potem vsekakor obstaja pozitiven vidik mirovnih operacij z vidika razvoja. Še posebej pa naše sodelovanje močno vpliva na razvoj območij na katerih sodelujemo, na kar smo lahko ponosni. Nadalje tako še ostaja prostor za raziskovanje v primeru upravičenosti mirovnih operacij z vidika razvoja, zagotavljanja miru in varnosti. Magistrska naloga lahko predstavlja osnovo oziroma vzvod za nadaljnje raziskovanje. Prepričana sem, da se bodo s časom pojavile še dodatne priložnosti za raziskovanje, za katerega menim, da mora biti obsežno in mora potekati dovolj dolgo, da so lahko v procesu raziskovanja zajeti vsi vidiki ter pridobljeni poglobljeni rezultati.

V prihodnosti po mojem mnenju lahko pričakujemo širšo raziskavo na tem področju, ki bo potrdila ali ovrgla mojo domnevo. Menim pa, da bi se za uspešno in širše zastavljeno raziskavo morala spremeniti percepcija udeležencev, v mojem primeru podjetij, ki mirovne

operacije dojemajo kot nekaj slabega oziroma kot področje, ki ga v javnosti ni najbolj 'pametno' izpostavljati. Kdo je kriv za to? Lahko rečem da država, ki mirovni operacij ne promovira kot nekaj dobrega, ne samo v smislu zagotavljanja varnosti in končanja konfliktov, ampak tudi v smislu gospodarskega sodelovanja. Delež krivde nosijo tudi vsa podjetja, ki ne poskusijo najti dovolj informacij o mirovni operacijah, da bi svoje mnenje na podlagi teh spremenila, še zlasti o dejavniku varnosti. Pri tem imajo namreč lahko podjetja drugačno predstavo, kot je razvidno iz primera Kosova, ko podjetja v stanju konflikta vidijo svojo priložnost. Še posebej to velja za podjetja, ki so že prisotna na teh območjih. S tem jim propadajo priložnosti za pridobivanje novih poslov, vsa ostala podjetja pa izpuščajo iz rok priložnost za internacionalizacijo na nove trge.

Glede na študijo primera Avstralije in podatkov o izvozih Latvije in Kanade lahko predvidevamo, da drugim državam uspeva uresničevati tako imenovani ekonomski vidik mirovni operacij. Slovenija ga glede na kazalce mednarodne menjave in podatke iz anket na žalost še ne uspeva uresničevati. Da bo v prihodnosti ta možnost obstajala tudi za slovenska podjetja, se bodo morali na tem področju potruditi tako država kot podjetja. Država z jasno definiranimi cilji in predvsem operativnimi praksami, podjetja pa bodo mirovni operacijam morala 'dati priložnost' in jih začeti dojemati kot potencial za pospeševanje gospodarskega sodelovanja. Slovenija bo morala vzpostaviti tako pogosto omenjene nacionalne mehanizme, ki bi sploh omogočali vzpostavitev operativne prakse na tem področju. Kot nacionalne mehanizme oziroma vzvode za uresničevanje gospodarskih interesov skozi mirovne operacije sama razumem (predlagam) naslednje:

- vzpostavitev organa, ki bi usklajeval sodelovanje vseh ostalih na tem področju,
- izobraževanje uslužbencev v matični državi in tistih, ki so napoteni na mirovne misije,
- pogosto obveščanje javnosti z namenom spreminjanja percepcije o mirovni operacijah,
- informiranje podjetij o gospodarskih priložnostih skozi medije,
- hitrejše odzivanje organov in institucij, na podlagi katerega ne bomo izpuščali priložnosti za sodelovanje v mirovni operacijah na področjih, ki so za Slovenijo strateškega pomena,

- spodbujanje raziskav na tem področju, ki bi slovenskim podjetjem dala vpogled oziroma osnovne informacije o tem, kaj pomeni gospodarsko sodelovati na teh območjih in
- zbrati informacije/raziskave, ki bi odkrile, kako druge države uspejo uresničevati gospodarske interese skozi mirovne operacije, ne glede na to ali so male ali velike.

Tema, ki sem jo obravnavala v magistrski nalogi pušča mnogo prostora za nadaljnje raziskovanje. Še zlasti bi bilo zanimivo videti, kakšni bi bili rezultati raziskave, v kolikor bi bilo v vzorec vključenih več 100 podjetij, kar bi omogočilo statistično sklepanje in opazovanje odziva na mirovne operacije glede na lastnosti podjetij in delež gospodarskega sodelovanja. Veliko prostora za raziskovanje ostaja tudi na strani vladnih služb in ministrstev o tem, kaj so do sedaj in kaj še lahko naredijo za pospeševanje gospodarskega sodelovanja in vzpostavitev operativne prakse na tem področju. Prav tako bi bila zanimiva raziskava v katero bi bili vključeni udeleženci v mirovnih operacijah, torej pripadniki Slovenske vojske in Policije ter civilni uslužbenci. Kot udeleženci bi lahko namreč podali svoje mnenje o možnostih gospodarskega sodelovanja. Bolj poglobljena raziskava bi dala tudi pomembne zaključke z vidika percepcije varnosti in tveganj, ki jih na področjih mirovnih operacij predvidevajo ali napačno ocenijo podjetja. V osnovi bi tako bila potrebna raziskava o tem, kaj za podjetja pomenijo nevarnost, nestabilne politične razmere in neurejene gospodarske razmere, in kako si takšne razmere sploh predstavljajo. Naslednja stopnja raziskave pa bi odgovorila na vprašanje, v kakšni meri to lahko za podjetja predstavlja priložnost (ta možnost namreč obstaja, kar je bilo potrjeno v primeru sodelovanja slovenskih podjetij na Kosovu).

Pri vprašanju vpliva velikosti oziroma majhnosti države zaključujem, da lahko majhnost države zmanjšuje priložnosti za gospodarsko sodelovanje, še posebej, če jo primerjamo z veliko državo. Vendar pa lahko vseeno kot država najdemo 'tržno nišo', kot bi se izrazili v pogovornem jeziku podjetij. Tudi slovenska podjetja morajo svojo majhnost premagovati z inovativnimi izdelki, morajo iskati nove tržne niše, povečevati svojo profesionalnost in v vsakem trenutku morajo biti vsaj ob boku konkurence oziroma pred njo, da lahko preživijo. Priročnik za 'preživetje' podjetij, kot ga lahko poimenujem, bi si včasih morala prebrati tudi naša država oziroma njeni predstavniki. Še zlasti iz tega razloga, ker bi morala država v mednarodnem okolju igrati pomembno vlogo in vsaj skozi zunanjo politiko 'orati ledino'

slovenskim podjetjem. In to ne samo takrat, ko se naša podjetja obrnejo na državo. S svojo prisotnostjo bi lahko slovenskim podjetjem zmanjševala tveganja, ki jih prinašajo poslovna okolja. Tukaj mislim predvsem na bolj oddaljena področja, kjer bi lahko slovenska podjetja uspešno delovala, tudi zaradi pomanjkanja konkurence. Primer podjetja Hidromontaža v Libiji, ko je podjetje od države pričakovalo predvsem poenostavitev uradnih postopkov, je dovolj zgovoren primer, na podlagi katerega se lahko slovenska podjetja in Slovenija naučijo, kako postopati v kriznih situacijah, kaj mora storiti ena in kaj druga stran. Slovenska podjetja namreč vse prevečkrat ostajajo razočarana, saj iz svoje matične države ne dobivajo dovolj podpore, tudi v obliki poenostavljanja uradnih postopkov (na primer pridobivanje vizumov) ne. Optimizacija vseh procesov in postopkov na področju mednarodne menjave in razvoja, z namenom pospeševanja obeh, bo nujno potrebna.

Upam, da bodo tako slovenska podjetja kot sama Slovenija sedaj, ko so vzpostavljeni nacionalni dokumenti na tem področju, znala prav tako predlagati/vzpostaviti primerne nacionalne mehanizme in začela prepoznavati priložnosti za gospodarsko sodelovanje. In predvsem, da bosta z željo po razvoju države začeli obe strani hoditi 'z roko v roki'.

5. LITERATURA

1. *About Australia: Peacekeeping and related peace operations*. Dostopno prek: <http://www.dfat.gov.au/facts/peacekeeping.html> (22. september 2011).
2. Areh, Valentin. Management celovite kakovosti misij slovenske vojske in policije v tujini. V *Sodelovanje Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah*, ur. Roman Bric, 129–49. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
3. *Australia – Timor – Leste Country Strategy: 2009 - 2014*. Dostopno prek: <http://www.usaid.gov.au/publications/pdf/timor-country-strategy.pdf> (26. september 2011).
4. Baillie, Sasha. 1998. A theory of small state influence in European Union. *Journal of International Relations and Development* 1 (3/4): 195–219.
5. Banka Slovenije. 2009. *Neposredne naložbe 2009*. Dostopno prek: <http://www.bsi.si/library/includes/datoteka.asp?DatotekaId=4094> (24. september 2011).
6. Baylis, John in Steve Smith, ur. *The Globalization of World Politics*. New York: Oxford University Press.
7. Benko, Vlado. 1992. O vprašanju prioritet v zunanji politiki Slovenije. *Teorija in praksa* 29 (1), 3–11.
8. Benko, Vlado. 1997. *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Blonigen, Bruce A. 2005. A Review of the Empirical Literature on FDI Determinants. *Atlantic Economic Journal* 33: 383–403. Dostopno prek: http://law.wisc.edu/gls/documents/foreign_investment_recommended1.pdf (24. september 2011).
10. Blonigen, Bruce A. 2006. A Foreign Direct Investment Behavior of Multinational Corporations. *NBER Reporter: Research Summary*. Dostopno prek: <http://www.nber.org/reporter/winter06/blonigen.html> (24. september 2011).
11. Bric, Roman, ur. 2009. *Sodelovanje Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
12. Bučar, Bojko. 2001. Stroka in politika ob deseti obletnici slovenske zunanje politike. *Teorija in praksa* 38 (1): 142–51.
13. Buzan, Barry. 1991. *People, states & Fear*. New York: Harvester Wheatsheaf.
14. Cavusgil, S. Tamer, Gary Knight, John R. Riesenberger. 2008. *International Business: Strategy, Management, and the New Realities*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.

15. Center za evropsko prihodnost. 2010. Uresničevanje strategije sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah: usposabljanje osebja javnih uslužbencev za napotitev v mednarodne operacije in misije. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Javna_narocila_in_razpisi/Razpisi_MO/Razpis_za_usposabljanje_16-09-2011.pdf (24. september 2011).
16. *Central Statistical Bureau of Latvia*. Dostopno prek: <http://www.csb.gov.lv/en/statistikas-temas/foreign-trade-database-30721.html> (24. september 2011).
17. Chen, Edward K. Y. 2005. Teaching and Learning Development Economics: Retrospect and Prospect. *The Journal of Economic Education* 36 (3): 236–48. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/30042657> (20. avgust 2011).
18. Cheesman, Graeme. 1998. Structuring the Australian Defence Force for United Nations Operations: Change and Resistance. V *Peacekeeping and Peacemaking*, ur. Woodhouse, Tom, Robert Bruce in Malcolm Dando. London: MacMillan Press Ltd.
19. Cummins, Jason in drugi. 1995. Is Foreign Direct Investment Sensitive to Taxes? V *Taxing Multinational Corporations*, Feldstein, Martin in drugi, ur. Chicago: University of Chicago Press. Dostopno prek: http://www.nber.org/chapters/c7729.pdf?new_window=1 (24. September 2011).
20. Dunning, John H. 1988. The Eclectic Paradigm of International production: A restatement and some possible extensions. *Journal of International Business Studies* 19 (1). Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/154984> (28. junij 2011).
21. *East Timor – Fact Sheet*. Dostopno prek: <http://www.dfat.gov.au/geo/fs/timo.pdf> (26. september 2011).
22. *East Timor Government*. Dostopno prek: <http://www.easttimorgovernment.com/economy.htm> (5. september 2011).
23. *East Timor Press*. Dostopno prek: <http://www.easttimorpress.com/food/east-timor-food-exports> (26. september 2011).
24. Garb, Maja. 2006. Postkonfliktna družbena obnova – koncept, vrste in ključne težave. V *Civilne razsežnosti operacij v podporo miru*, ur. Bojan Pipenbaher, 7–24. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
25. Goetschel, Laurent. 2000. *Power and identity: Small states and the common foreign and security policy of the EU*. Bern: Universität Bern, Institut für Politikwissenschaft, National Research Program. Dostopno prek: <http://www.snf.ch/NFP/nfp42/synthese/33Goetschelsynthesis42.pdf> (8. junij 2011).

26. Grizold, Anton. 2001. Varnostna paradigma v mednarodnih odnosih. V *Človek, država in vojna*, ur. Evan Luard, 83–161. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
27. Grošelj, Klemen. 2007. *Slovenija v svetu mirovnih operacij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
28. Grošelj, Klemen. 2009. Transformacija sodobnih mirovnih operacij in vloga Slovenije. V *Bilten Slovenske vojske*, ur. Šteiner, mag. Alojz. in Evgen Primožič, 63–78. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. Dostopno prek: http://www.slovenskavojska.si/fileadmin/slovenska_vojska/pdf/bilten_sv/bilten_sv09_11_1.pdf (28. junij 2011).
29. Hartley, Keith. 2002. *Defence Economics: Its Contribution and New Developments*. Dostopno prek: <http://www.uoit.ca/sas/Military%20Expenditures/defence.economics.pdf> (5. september 2011).
30. Hill, Christopher. 2003. *The Changing Politics of Foreign Policy*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
31. *Industry Canada*. Dostopno prek: http://www.ic.gc.ca/sc_mrkti/tdst/tdo/tdo.php#tag (24. september 2011).
32. *International Security Assistance Force (ISAF)*. Dostopno prek: <http://www.isaf.nato.int/images/stories/File/Placemats/9%20September%202011%20ISAF%20Placemat%281%29.pdf> (24. september 2011).
33. *Izvozno okno*. Dostopno prek: <http://www.izvoznookno.si/> (15. junij 2011).
34. Jaklič, Andreja in Marjan Svetličič. 2008. Največje slovenske multinacionalke - majhnost presegajo z večjo internacionalizacijo. *IB revija: revija za strokovna in metodološka vprašanja trajnostnega razvoja* 42 (2). Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/ib/2008/IB2-08.pdf (06. december 2009).
35. Jakobsen, Peter Vigo. 2000. Overload, Not Marginalization, Threatens UN Peacekeeping. *SAGE Publications* 31 (2): 167–78.
36. Jazbec, Milan. 2009. Oblikovanje zunanje politike in mirovne operacije. V *Sodelovanje Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah*, ur. Bric, Roman, 46 – 54. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
37. Jelušič, Ljubica. 2003. Mirovne operacije kot oblika globalne mirovne preventive pred širjenjem groženj. *Teorija in praksa* 40 (4): 627–47.
38. Jelušič, Ljubica, ur. 2005. *Mirovne operacije in vloga Slovenije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

39. Jelušič, Ljubica. 2009. Oblikovanje strategije sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in na misijah. V *Bilten Slovenske vojske*, ur. Šteiner, mag. Alojz. in Evgen Primožič, 36–62. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. Dostopno prek: http://www.slovenskavojska.si/fileadmin/slovenska_vojska/pdf/bilten_sv/bilten_sv09_11_1.pdf (28. junij 2011).
40. Kalton, Graham in Vasja Vehovar. 2001. *Vzorčenje v anketah*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
41. Keohane, Robert O. (1969) 'Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics', *International Organization* 23(2): 291–311.
42. Kopač, Erik. 2004. Industrijski vidiki evropske obrambne politike. V *Slovenska vojska, Informativno vojaškostrokovno glasilo Ministrstva za obrambo*, ur. Meta Grmek, 24–25. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
43. Kopač, Erik. 2006a. Modeli ekonomskih učinkov obrambnih izdatkov. V *Slovenska vojska, Informativno vojaškostrokovno glasilo Ministrstva za obrambo*, ur. Meta Grmek, 24–26. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
44. Kopač, Erik. 2006b. Učinek obrambnih izdatkov na gospodarsko rast. *Teorija in praksa* 43 (1/2): 321–35.
45. Kopač, Erik. 2009. Tuje investicije in države v konfliktu. V *Varnost, humanitarnost, obnova in razvoj*, ur. Bojan Pipenbaher, 75–93. Ljubljana, Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
46. Krugman, Paul R. in Maurice Obstfeld's. 2008. *International Economics: Theory and Policy*. Boston: Pearson/Addison Wesley.
47. Luard, Evan. 2001. *Človek, država in vojna*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
48. Malešič, Marjan, ur. 2010. *Mednarodne razsežnosti varnosti Slovenije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
49. Meier, Gerald M. in Joseph E. Stiglitz. 2001. *Frontiers of Development Economics*. New York: Oxford University Press, Inc.
50. *Ministry of Foreign Affairs of Latvia*. Dostopno prek <http://www.mfa.gov.lv/en/security/Directions/InternationalOperations/> (24. september 2001).
51. Mouritzen, Hans A. 1983. Defensive acquiescence: making the best out of dependence. V *Small States in Europe and Dependence*, ur. Otmar Höll, 239-79. Wien: Braumuller.
52. Pavlič, Damijan Jože. 1996. *Majhne države v svetovni trgovini*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

53. Petrič, Ernest. 1996. Zunanja politika majhnih držav. *Teorija in praksa* 33(6): 876–97.
54. Pietsch, Sam. 2010. Australian imperialism and East Timor. *Marxist interventions* 2: 7 – 38. Dostopno prek: <http://www.anu.edu.au/polsci/mi/2/mi2pietsch.pdf> (5. september 2011).
55. Pipenbaher, Bojan. 2009. Civilno-vojaško sodelovanje – geneza, teorija in praksa. V *Cena (ne)v(r)ednosti: Mirovne operacije – teorija in praksa sodelovanja civilnih zmogljivosti v okviru mednarodnih sil*, ur. Bojan Pipenbaher, 11–33. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
56. Purnell, David. 1998. Building Peace through the United Nations: An Australian Perspective. V *Peacekeeping and Peacemaking*, ur. Woodhouse, Tom, Robert Bruce in Malcolm Dando. London: MacMillan Press Ltd.
57. Ray, Debraj. 1998. *Development economics*. New Jersey: Princeton University Press.
58. Ray, Debraj. 2007. *Development economics*. Dostopno prek: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.143.5799&rep=rep1&type=pdf> (15. avgust 2011).
59. *Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-1)*. Ur. l. RS 27/2010. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201027&stevilka=1189> (20. julij 2011).
60. Rojec, Matija. 1993. *Neposredne tuje investicije in razvoj Slovenije*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
61. Ruzzier, Mitja in Maja Konečnik. 2007. Internacionalizacija malih in srednjih podjetij: integrativni konceptualni model. *Organizacija* 40 (1): 42–53.
62. Salvatore, Dominick. 1998. *International Economics*. New Jersey: Prentice Hall International Editions.
63. Sandler, Todd in Keith Hartley. 1995. *The Economics of defense*. New York: Cambridge University Press.
64. Sant-Barbara, Jack. 2007. Peace business. V *Handbook of peace and conflict*, ur. Charles Webel in John Galtung, 232–47. London: Routledge.
65. Sicherl, Pavle in Marjan Svetličič. 2004. Slovensko dohitevanje razvitih: Kdaj in kako? *Teorija in praksa* 41 (1–2): 418–39.
66. *SloExport*. Dostopno prek: <http://www.sloexport.si/default.asp?MenuID=10&Menu=Domov> (15. junij 2011).
67. *Statistični urad Republike Slovenije*. Dostopno prek: http://www.stat.si/tema_ekonomsko_zunanja.asp (24. september 2011).

68. Svetličič, Marjan. (1996). *Svetovno podjetje: Izzivi mednarodne proizvodnje*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
69. Svetličič, Marjan, Matija Rojec in Andreja Trtnik. 2000. Strategija pospeševanja slovenskih neposrednih investicij v tujino. *Teorija in praksa* 37 (4): 623–45.
70. *Svetovna banka*. Dostopno prek: <http://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.ZS?page=1> (24. september 2011).
71. Šetinc, Marjan. Ekonomska diplomacija in mirovne sile ali ekonomska diplomacija mirovnih sil. V *Sodelovanje Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah*, ur. Roman Bric, 155–81. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
72. Šteiner, mag. Alojz. in Evgen Primožič, ur. 2009. *Bilten Slovenske vojske: Vojaškostrokovna publikacija Slovenske vojske*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. Dostopno prek: http://www.slovenskavojska.si/fileadmin/slovenska_vojska/pdf/bilten_sv/bilten_sv09_11_1.pdf (28. junij 2011).
73. Todaro, Michael P. in Stephen C. Smith. 2006. *Economic Development*. Harlow: Pearson Education Limited.
74. Udovič, Boštjan. 2009. *Ekonomska in gospodarska diplomacija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
75. *United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)*. Dostopno prek: <http://unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx> (24. september 2011).
76. United States Agency – International development (USAID). 2005. *Investment opportunity assessment for Timor – Leste*. Dostopno prek: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADI240.pdf (24. september 2011).
77. Urh, Polona. 2004. Na Kosovu cenijo slovensko blago. *Gospodarski Vestnik*. 29. marec.
78. Vlada Republike Slovenije. 2005. *Strategija razvoja Slovenije*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/projekti/02_StrategijarazvojaSlovenije.pdf (28. junij 2011).
79. Vlada Republike Slovenije. 2010. *Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah*. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=96635> (28. junij 2011).
80. Vlada Republike Slovenije. 2011. *Poročilo Vlade Republike Slovenije Državnemu zboru o uresničevanju Strategije sodelovanja v mednarodnih operacijah in misijah v letu 2010 in načrtih prihodnjega sodelovanja*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/dogodki/2011/Porocilo_VRS_sodelovanje_MOM2010.pdf (13. september 2011).

81. Wang, Greg G., Russel F. Korte in Judy Y. Sun. 2008. Development Economics: A Foundation for HRD Policy Studies in Developing Countries. *Advances in Developing Human Resources* 10: 848–62. Dostopno prek: <http://adh.sagepub.com/content/10/6/848.full.pdf+html> (1. September 2011).
82. Woodhouse, Tom, Robert Bruce in Malcolm Dando, ur. 1998. *Peacekeeping and Peacemaking*. London: MacMillan Press Ltd.

PRILOGA A: PILOTSKI VPRAŠALNIK

Spoštovani!

Sem Katja Novak, študentka magistrskega študija Mednarodni odnosi na Fakulteti za družbene vede in pišem magistrsko nalogo z naslovom Internacionalizacija slovenskih podjetij v okviru mirovni misij slovenske vojske in slovenske policije. V okviru magistrske naloge želim preveriti, kakšne so poslovne priložnosti slovenskih podjetij na območjih, kjer je Slovenija prisotna pri izvajanju mirovni operacij. Skozi intervju bom preverila tudi, če se podjetja odločajo za poslovanje na teh območjih ter kakšne prednosti oziroma tveganja to predstavlja za podjetje.

V ta namen bi vas prosila, da odgovorite na nekaj vprašanj na to temo.

1. Ime podjetja:

2. Slovenija preko različni mednarodni organizacij izvaja mirovne operacije v spodnji državi. Prosim vas, da obkrožite številko pred tistimi državami, kjer posluje tudi vaše podjetje. Možni je več odgovorov.

1. Afganistan	7. Libanon
2. Bosna in Hercegovina (BIH)	8. Makedonija
3. Džibuti	9. Sirija
4. Gruzija	10. Somalija
5. Izrael	11. Srbija
6. Kosovo	

3. Kakšen je bil primarni razlog, da je vaše podjetje iskalo poslovne priložnosti v teh državah?

4. Kdaj je vaše podjetje začelo poslovati v teh državah?

5. Je na vašo odločitev za poslovanje v teh državah vplivalo tudi dejstvo, da Slovenija na tem območju izvaja mirovno operacijo?

6. Ste o možnih prednostih ali tveganjih poslovanja v državah, kjer se izvajajo mirovne operacije, poiskali informacije pri slovenskih državnih institucij?
7. Ali menite da dejstvo, da je Slovenija mala država vpliva na možnosti za poslovna sodelovanja na področjih, kjer se izvajajo mirovne operacije?
8. Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS (ReSNV-1) in Strategija sodelovanja RS v mirovnih operacijah opredeljujeta sodelovanje v mirovnih operacijah kot strateški interes, še posebej na območjih Jugovzhodne Evrope. V kakšni meri po vašem mnenju Slovenija uspešno uresničuje omenjene strateške interese?
9. Kaj bi lahko Slovenija po vašem mnenju storila, da bi ta območja postala bolj zanimiva za poslovanje slovenskih podjetij?

Najlepša hvala za vašo pripravljenost in sodelovanje!

PRILOGA B: ANKETNI VPRAŠALNIK

Spoštovani!

Sem Katja Novak, študentka magistrskega študija Mednarodni odnosi na Fakulteti za družbene vede in pišem magistrsko nalogo z naslovom Internacionalizacija slovenskih podjetij v okviru mirovni misij slovenske vojske in slovenske policije. V okviru magistrske naloge želim preveriti, kakšne so poslovne priložnosti slovenskih podjetij na območjih, kjer je Slovenija prisotna pri izvajanju mirovni operacij. Skozi anketo bom preverila tudi, če se podjetja odločajo za poslovanje na teh območjih ter kakšne prednosti oziroma tveganja to predstavlja za podjetje.

V ta namen bi vas prosila, da izpolnite nekaj vprašanj na to temo.

1. Ime podjetja:

2. Slovenija preko različni mednarodni organizacij izvaja mirovni operacije v spodnji državi. Prosim vas, da obkrožite številko pred tistimi državami, kjer posluje tudi vaše podjetje. Možni je več odgovorov.

1. Afganistan	7. Libanon
2. Bosna in Hercegovina (BIH)	8. Makedonija
3. Džibuti	9. Sirija
4. Gruzija	10. Somalija
5. Izrael	11. Srbija
6. Kosovo	

3. Kakšen je bil primarni razlog, da je vaše podjetje iskalo poslovne priložnosti v teh državah?

- a) slovenski trg je postal premajhen, zato smo iskali priložnosti v tujini
- b) bližina trgov
- c) na tem območju Slovenija sodeluje v mirovni operaciji

Zakaj je to pomembno za vaše podjetje?

Prosim nadaljujte pri vprašanju številka 6.

d) drugo:

---

4. Kdaj je vaše podjetje začelo poslovati v teh državah?

a) Pred začetkom mirovne operacije.

Ste po vzpostavitvi mirovne operacije opazili spremembe pri poslovanju?
(Prosim naštejte katere/kakšne so bile te spremembe):

Prosim nadaljujte pri vprašanju številka 6.

b) Po začetku mirovne operacije.

c) Ne vem.

Prosim nadaljujte pri vprašanju številka 6.

5. Je na vašo odločitev za poslovanje v teh državah vplivalo tudi dejstvo, da Slovenija na tem območju izvaja mirovno operacijo?

a) DA, mirovne misije so za naše poslovanje bistvene (Prosim, navedite razloge zakaj – npr. lažje pridobivanje poslov):

---

b) NE, mirovne misije so za naše poslovanje nebistvene (Prosim, navedite razloge zakaj – npr. preveliko tveganje, težje pridobivanje poslov, pridobivanje poslov po drugih kanalih):

---

c) Delno (Prosim navedite, kateri so še drugi razlogi poleg mirovnih operacij, zaradi katerih ste se odločili za poslovanje v teh državah):

---

6. Ste o možnih prednostih ali tveganjih poslovanja v državah, kjer se izvajajo mirovne operacije, poiskali informacije pri slovenskih državnih institucij?

a) DA, smo jih poiskali in dobili.

Kakšne informacije ste pridobili? So bile te za vas koristne?

---

b) DA, smo jih iskali, vendar jih nismo uspeli dobiti.

Zakaj informacij niste uspeli dobiti?

---

c) NE, nismo jih potrebovali.

7. Ali menite, da dejstvo, da je Slovenija mala država vpliva na možnosti za poslovna sodelovanja na področjih, kjer se izvajajo mirovne operacije?

a) DA

b) NE

Zakaj tako menite?

---

8. Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS (ReSNV-1) in Strategija sodelovanja RS v mirovnih operacijah opredeljujeta sodelovanje v mirovnih operacijah kot strateški interes, še posebej na območjih Jugovzhodne Evrope. Namen sodelovanja je namreč zagotoviti varnost in stabilnost v Jugovzhodni Evropi, ki predstavljata pogoj za gospodarsko sodelovanje.

Prosim, ocenite na lestvici od 1-5 v kakšni meri po vaših izkušnjah, Slovenija uspešno uresničuje omenjene strateške oziroma gospodarske interese.

1   2   3   4   5

9. Kaj bi lahko Slovenija po vašem mnenju storila, da bi ta območja postala bolj zanimiva za poslovanje slovenskih podjetij?

Najlepša hvala za vašo pripravljenost in sodelovanje!

PRILOGA C: REZULTATI RAZISKOVANJA

1. Slovenija preko različnih mednarodnih organizacij izvaja mirovne operacije v spodnjih državah. Prosim vas, da obkrožite številko pred tistimi državami, kjer posluje tudi vaše podjetje. Možnih je več odgovorov.

Odgovor	Graf	Odstotek	Seštevek
Afganistan		3%	2
Bosna in Hercegovina (BIH)		91%	64
Džibuti		1%	1
Gruzija		4%	3
Izrael		13%	9
Kosovo		43%	30
Libanon		1%	1
Makedonija		57%	40
Sirija		1%	1
Somalija		0%	0
Srbija		84%	59
Nobena izmed teh držav		1%	1
		Vsi odgovori	70

2. Kakšen je bil primarni razlog, da je vaše podjetje iskalo poslovne priložnosti v teh državah?

Odgovor	Graf	Odstotek	Seštevek
Slovenski trg je postal premajhen, zato smo iskali priložnosti v tujini.		56%	39
Bližina trgov.		26%	18
Na tem območju Slovenija		1%	1

sodeluje v mirovni operaciji. Zakaj je to pomembno za vaše podjetje?

Drugo, prosimo vpišite:

	17%	12
	Vsi odgovori	70

Kakšen je bil primarni razlog, da je vaše podjetje iskalo poslovne priložnosti v teh državah? (Na tem območju Slovenija sodeluje v mirovni operaciji. Zakaj je to pomembno za vaše podjetje?)

Odgovor
Pomembno je zaradi tega, ker imamo zastopstvo za celo področje bivše Jugoslavije.

Kakšen je bil primarni razlog, da je vaše podjetje iskalo poslovne priložnosti v teh državah? (Drugo, prosimo vpišite:)

Odgovori	
Poslovni razlogi	Drugi razlogi
- poslovni izziv	- na teh trgih je podjetje prisotno še iz časa Jugoslavije
- poslovni razlogi	- na teh trgih smo prisotni že več desetletij
- poznana in priznana blagovna znamka	
- zmeraj iščemo trge z manj konkurence	
- priložnosti na tujih trgih	
- povpraševanje po naših izdelkih	

3. Kdaj je vaše podjetje začelo poslovati v teh državah?

Odgovor

Graf

Odstotek

Seštevek

Pred začetkom mirovne operacije. Ste po vzpostavitvi mirovne operacije opazili spremembe pri poslovanju? Prosim, naštejte katere/kakšne so bile te spremembe.

Po začetku mirovne operacije.

Ne vem.

		58%	40
		19%	13
		23%	16

Kdaj je vaše podjetje začelo poslovati v teh državah? (Pred začetkom mirovne operacije. Ste po vzpostavitvi mirovne operacije opazili spremembe pri poslovanju? Prosim, naštejte katere/kakšne so bile te spremembe.)

Odgovori	
- sprememb ni bilo (najbolj pogost odgovor; izmed 14 odgovorov je bilo pridobljenih 13 odgovorov v smislu – ni bilo sprememb)	- bolj urejeno (na splošno)

4. Je na vašo odločitev za poslovanje v teh državah vplivalo tudi dejstvo, da Slovenija na tem območju izvaja mirovno operacijo?

Odgovor	Graf	Odstotek	Seštevek
DA, mirovne operacije so za naše poslovanje bistvene. Prosim, navedite razloge zakaj - npr. lažje pridobivanje poslov...		0%	0
NE, mirovne operacije so za naše poslovanje nebistvene. Prosim, navedite razloge zakaj - npr. preveliko tveganje, težje pridobivanje poslov...		92%	12
Delno. Prosim, navedite, kateri so še drugi razlogi poleg mirovnih operacij, zaradi katerih ste se odločili za poslovanje v teh državah.		8%	1
		Vsi odgovori	13

Je na vašo odločitev za poslovanje v teh državah vplivalo tudi dejstvo, da Slovenija na tem območju izvaja mirovno operacijo? (NE, mirovne operacije so za naše poslovanje

nebistvene. Prosim, navedite razloge zakaj - npr. preveliko tveganje, težje pridobivanje poslov...)

Odgovor
Negativni razlogi, zakaj so mirovne operacije za podjetja nebistvene:
- težje pridobivanje poslov
- gospodarstvo se ne ukvarja s politiko
- specifičnost poslov

5. Ste o možnih prednostih ali tveganjih poslovanja v državah, kjer se izvajajo mirovne operacije, poiskali informacije pri slovenskih državnih institucijah?

Odgovor	Graf	Odstotek	Seštevek
DA, smo jih poiskali in dobili. Kakšne informacije ste pridobili? So bile za vas koristne?		1%	1
DA, smo jih iskali, vendar jih nismo uspeli dobiti. Zakaj informacij niste uspeli dobiti?		1%	1
NE, nismo jih potrebovali.		97%	68
Vsi odgovori			70

Ste o možnih prednostih ali tveganjih poslovanja v državah, kjer se izvajajo mirovne operacije, poiskali informacije pri slovenskih državnih institucijah? (DA, smo jih iskali, vendar jih nismo uspeli dobiti. Zakaj informacij niste uspeli dobiti?)

Odgovor
- brezbržnost uradnikov (en odgovor)

6. Ali menite da dejstvo, da je Slovenija mala država vpliva na možnosti za poslovna sodelovanja na področjih, kjer se izvajajo mirovne operacije?

Odgovor	Graf	Odstotek	Seštevek
Da		25%	17
Ne		75%	51

Odgovori		
Dejstvo, da je Slovenija mala država vpliva	Dejstvo, da je Slovenija mala država ne vpliva	Neopredeljeni
– Bolj vplivne države vplivajo na posamezne posle, (posebej večje) v teh državah.	– Pri poslu to ni v prvem planu.	– Vpliv države in tudi pomoč je le v strateških panogah in sistemih, manjša podjetja smo prepuščena sama sebi, ni političnega interesa.
– Zaradi premajhne povezanosti SLO gospodarstva pri nastopanju na tujih trgih.	– Kvaliteten izdelek s primerno ceno lahko prodaš kamorkoli.	– Mogoče le za sam začetek potem pa ne več.
– Tako ni samo na področjih kjer se izvajajo mirovne operacije. Na vseh tržiščih se pri nekaterih poslih občuti nepomembnost in slabo poznavanje Slovenije.	– Menim, da še vedno poslovne vezi vzpostavljamo in vzdržujemo predvsem "ljudje" in ne politika ali represivni organi.	– Poslovno priložnost si moraš poiskati in izdelati sam, Če ponujaš produkt, ki ga trg potrebuje to v večini primerov nima zveze s tem ali v kakršnikoli mirovni operaciji sodelujejo naši vojaki ali ne.
– Slovensko tržišče je premajhno v osnovi. Podjetja morajo biti mednarodno usmerjena. Naš strateški položaj nam omogoča, da imamo optimalni pogled na dogajanje v EU in na tržiščih bivše YU. O mirovnih operacijah in njihov vpliv na poslovanje nismo nikoli tako razmišljali, do sedaj, ko je takšna tematika pred nami. Zanimivo vprašanje.	– Menim, da velikost nima kakega vpliva na poslovno sodelovanje. (najbolj pogost odgovor).	
	– Ker je poslovanje predvsem "stik med ljudmi". Posel delajo ljudje in ne podjetja sama. Vazno je kako pristopiš in kakšne odnose- relacije imaš z ljudmi, ki odločajo v podjetjih itd.	
	– Za poslovneže je bistvena ugodna ponudba in ne politična stališča.	
	– Pri vstopu na ta tržišča nismo tega zaznali.	
	– Pomembno je da je blagovna znamka nenehno pod razvojem. V teh državah skupaj s svojim distributerjem, ki ima veliko vlogo, strmimo k sistemu prodaje in distribucije, ki je v dobro principala in distributerja. Distributer kot domačin pozna kulturo poslovanja, principal pa mu mora nuditi podporo v	

	smislu marketinga, trženja blagovne znamke, cenovne politike in zelo pomembno je osebni odnos do ljudi, ki so tvoji partnerji.	
	– Na trgih, kamor se je sprva usmerilo naše podjetje, se ta vpliv ne pozna. V Srbiji, kamor smo prodri najprej, je to področje malo razvito in tudi konkurence je malo, tako da velikost države ne vpliva na naše poslovanje.	
	– Ker je Slovenija mala država, ne vpliva na možnosti, odloča posamezno podjetje.	
	– Ker so pri poslih na prvem mestu kvaliteta blaga/storitve, cena, plačilni in ostali pogoji - velikost države in njena politična in/ali vojaška angažiranost nima neposrednega vpliva.	
	– Velikost države ni ključnega pomena. S pravim proizvodom ali storitvijo, ob pravem času in na pravem mestu vedno obstajajo možnosti za posle.	

7. Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS (ReSNV-1) in Strategija sodelovanja RS v mirovnih operacijah opredeljujeta sodelovanje v mirovnih operacijah kot strateški interes, še posebej na območjih Jugovzhodne Evrope. V kakšni meri po vašem mnenju Slovenija uspešno uresničuje omenjene strateške interese?

Prosim, ocenite na lestvici od 1-5 v kakšni meri po vaših izkušnjah, Slovenija uspešno uresničuje omenjene strateške oziroma gospodarske interese.

1	2	3	4	5	Skupaj
7 (10%)	17 (24%)	37 (53%)	9 (13%)	0 (0%)	70

8. Kaj bi lahko Slovenija po vašem mnenju storila, da bi ta območja postala bolj zanimiva za poslovanje slovenskih podjetij?

Odgovori		
Poslovni mehanizmi (najpogostejši odgovori)	Politični (institucionalni) mehanizmi	Ostala mnenja
- Delo na dvigu ugleda slovenskih izdelkov.	- Bila politično bolj stabilna, imela izdelano dolgoročno strategijo za ta področja (z vsako zamenjavo oblasti se ta menja) in se ne bi prilagajala drugim državam in njihovim interesom.	- Sama Slovenija bolj malo, vlada pa je takšna kot je in ni realno v kratkem pričakovati, da bi kaj lahko storila za boljše poslovanje na teh območjih. Mislim, da je najbolje izkoristiti tiste stare naveze, ki jih nekoliko starejši slovenski podjetniki še imajo na teh območjih.
- Promovirala Slovenijo in slovenske izdelke vsepovsod.	- Podpora veleposlaništev.	- Izobraževanje javnih uslužbencev na ključnih pozicijah v smislu večjega razumevanja slovenskih gospodarskih ciljev na navedenih območjih.
- Najprej mora ozdraviti lastno gospodarstvo, predvsem gradbeništvo, saj je prav v državah, ki so navedena v začetku ankete potencial dokaj velik na tem področju. Vendar dokler ne stojiš na trdnih temeljih nimaš v tujini kaj iskati.	- Nič konkretnega v direktnem smislu. Je pa izjemnega pomena splošna gospodarska politika države, kjer bi se država Slovenija obnašala kot se spodobi, da bi postala pravna država, da bomo imeli nizke davke, dokler bo pa tako kot je, pa nobena "molitev" ne bo pomagala.	- Vzpostavitev učinkovitega sistema analiz in obveščanja, kateri izdelki in storitve so potrebni za izvedbo operacije in kaj bi slovensko gospodarstvo še lahko ponudilo na navedenih območjih.
- Zagotovo bi boljša obveščenost podjetij pozitivno vplivala na razvoj poslovanja. Trenutno ne razpolagamo z nobenimi operativnimi informacijami, kako s pomočjo mirovniških misij priti do ustreznih sogovornikov za razvoj poslovanja v posameznih državah.	- Večja podpora državnih institucij gospodarskim ciljem.	
- Večja podpora podjetjem pri vstopu na te trge (več informacij, svetovanja, delegacije).	- Olajševanje postopkov za pridobivanje vizumov.	
- Okrepila gospodarsko diplomacijo, samoiniciativno nudila informacijsko podporo (razmere za poslovanje - regulativa, pomembni kontakti za start up, baza dobro usposobljenih kadrov z referencami...). Konkretna pomoč...	- Aktivno politično povezovanje.	
- Promocija: <ul style="list-style-type: none"> • držav, • priložnosti, ki se tam odpirajo 	- Predvsem bi morala poslati med mirovno misijo že predstavnike	

<ul style="list-style-type: none"> • slovenskih podjetij, ki so na teh področjih uspeli. 	<p>gospodarstva, da navežejo stike ter preverijo možnost odprtja predstavništev.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Izboljšanje povezovanja slovenskih družb na teh območjih in pomoč pri vzpostavitvi poslovnih vezi. 		
<ul style="list-style-type: none"> - Pomoč podjetjem pri izterjavi zapadlih obveznostih na teh trgih, mogoče preko Gospodarske zbornice. 		
<ul style="list-style-type: none"> - Ureditev odnosov v Sloveniji, predvsem plačilna disciplina, kakor tudi določen sporazum z državami kjer so naši interesi o plačilih, saj velikokrat to predstavlja problem pri poslovanju. 		
<ul style="list-style-type: none"> - Slovenija bolj malo, kolikor so podjetja sama inovativna in uspešna pri pridobivanju poslovnih stikov. Na državni ravni bi se morale zagotoviti urejanje plačil za dobavljeno blago in opravljene storitve. To bi morala biti prioriteta, žal pa vidimo da tega država ne more zagotavljati niti na svojih tleh, zato tudi ni realno za pričakovati da bi lahko v državah kjer sodeluje v mirovnih operacijah. 		

**PRILOGA D: IZVOZ SLOVENIJE PO DRŽAVAH (V 1000 EUR) OD
LETA 1996 DO JUNIJA 2011⁶⁶**

Izvoz in uvoz po državah v 1000 EUR ⁶⁷								
Leto	1996		1997		1998		1999	
	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Izvoz	Uvoz	Uvoz
Država	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Izvoz	Uvoz	Uvoz
Afganistan								
BIH	195.762	11.310	213.836	21.934	236.715	34.788	269.669	41.240
Džibuti	/	/	/	/	/	/	/	/
Gruzija	228	0	811	97	1.525	70	1.502	368
Izrael	4.943	35.992	5.941	53.566	8.344	26.434	7.677	29.523
Libanon	1.319	78	1.898	25	2.238	0	1.496	52
Makedonija	126.664	53.075	110.835	41.678	119.275	34.763	131.219	27.212
Somalija	/	/	/	/	/	/	/	/
Sirska arabska republika	7.277	472	7.262	13.848	5.625	128	5.301	129
Jugoslavija (do 2003)	71.100	23.773	83.452	31.239	76.239	50.163	63.044	26.809
Srbija in Črna gora (januar 2004 – maj 2005)	/	/	/	/	/	/	/	/
Kosovo (od junij 2005)	/	/	/	/	/	/	/	/
Srbija (od junij 2005)	/	/	/	/	/	/	/	/

⁶⁶ Statistični urad RS. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/sistat/24?expandall=24_px/ (24. september 2011).

⁶⁷ Vrednosti izvoza in uvoza za leta 1996 – 1999 so bile v literaturi podane v 1000 USD in s strani avtorice preračunane v EUR glede na tečajno listo na dan 26.9.2011.

Izvoz in uvoz po državah v 1000 EUR

Leto	2000		2001		2002		2003		2004		2005	
	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz
Država	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz
Afganistan	144	143	36	92	477	27	469	33	937	1	497	-
BIH	408.338	63.926	444.785	70.082	492.109	69.028	471.259	79.486	490.722	151.891	514.857	207.789
Džibuti	602	-	1.560	-	1.054	-	110	-	704	-	1.114	-
Gruzija	1.804	23	3.247	0	3.023	24.376	2.469	7.653	3.168	14.095	3.603	28
Izrael	20.251	62.771	20.109	38.365	16.381	24.167	17.579	28.805	16.318	21.096	16.069	55.651
Libanon	1.683	46	2.346	8	1.965	74	1.676	512	4.118	55	2.371	2.390
Makedonija	171.426	51.595	147.077	27.497	158.756	23.774	142.806	21.016	139.230	25.714	134.141	29.074
Somalija	5	-	11	9	-	-	-	2	-	0	-	-
Sirska arabska republika	10.600	16	10.108	30	11.284	120	8.236	372	9.911	899	9.121	1.067
Jugoslavija (do 2003)	156.652	42.622	263.605	51.703	346.563	60.309	345.829	69.442	-	-	-	-
Srbija in Črna gora (januar 2004 – maj 2005)	-	-	-	-	-	-	-	-	454.545	113.045	181.193	70.962
Kosovo (od junij 2005)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	43.127	807
Srbija (od junij 2005)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	261.751	102.377

Izvoz in uvoz po državah v 1000 EUR

Leto	2006		2007		2008		2009		2010		do junij 2011	
	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz
Država	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz
Afganistan	1.604	-	239	-	9.062	0	207	-	1.552	2	269	18
BIH	484.713	312.490	535.637	320.758	626.316	311.634	500.788	235.323	528.024	325.025	265.822	184.916
Džibuti	760	-	-	3	-	-	2	-	65	-	70	-
Gruzija	4.865	2.865	5.845	32	7.657	51.139	6.079	31.927	8.119	16	5.296	5
Izrael	17.829	25.381	23.568	39.599	21.597	38.682	17.160	20.970	26.837	105.993	11.089	6.750
Libanon	2.139	2.090	2.500	2.912	2.089	4.729	2.398	2.858	3.671	2.858	2.023	2.281
Makedonija	125.703	38.348	144.229	57.588	181.253	45.749	160.421	24.836	140.003	32.642	70.585	20.050
Somalija	-	1	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-
Sirska arabska republika	8.369	1.158	6.710	194	10.840	48	9.212	398	13.638	162	7.428	241
Jugoslavija (do 2003)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Srbija in Črna gora (januar 2004 – maj 2005)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kosovo (od junij 2005)	72.755	4.940	70.851	4.664	82.905	3.153	85.323	2.678	84.208	5.661	40.331	4.803
Srbija (od junij 2005)	509.039	239.305	669.930	352.123	708.513	383.162	532.425	261.155	571.775	356.356	288.762	206.982

**PRILOGA E: NEPOSREDNE TUJE INVESTICIJE SLOVENIJE V
TUJE DRŽAVE 1998 – 2009 (v milijonih EUR)⁶⁸**

Leto / Država	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Afganistan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BIH	14,1	17,7	21,5	32,4	67,9	98,4	148	189	217	277	343	600,6	691,2	670,4
Džibuti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gruzija	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Izrael	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Libanon	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Makedonija	18,5	17,5	21,4	39,2	50,1	53,5	59,9	75,8	91,9	112	116	193,1	235	361,3
Somalija	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sirska arabska republika	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jugoslavija (do 2003)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Srbija in Črna gora (do 2003)	27,7	26,7	29,9	28,2	31,9	49,2	-	-	-	-	-	-	-	-
Kosovo (od junij 2005)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Srbija (od junij 2005)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	770	1.383	1.664	1.617

⁶⁸ Banka Slovenije. 2009. *Neposredne naložbe 2009.*
<http://www.bsi.si/library/includes/datoteka.asp?DatotekaId=4094> (24. september 2011).